

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КАРПОВА ОКСАНА СЕРГІЇВНА

УДК 343.985.7: 343.711

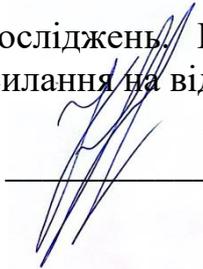
ДИСЕРТАЦІЯ

**КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСНОВИ
РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК ЗІ СКЛАДІВ ТА БАЗ ЗБЕРІГАННЯ
ТОВАРІВ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О.С. Карпова

Науковий керівник:

Дрозд Валентина Георгіївна,

доктор юридичних наук, професор

АНОТАЦІЯ

Карпова О. С. Криміналістична характеристика та основи розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, Дніпровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, 2026.

У дисертації проведено поглиблений аналіз наукових джерел, законодавства, судової та слідчої практики щодо розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів, на основі якого здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукового завдання, що полягає у розробці криміналістичної характеристики та основ розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів.

Визначено предмет злочинного посягання та обстановку, в якій вчиняються крадіжки зі складів і баз зберігання товарів. Предметом злочинного посягання є речі матеріального світу, які можна поділити за призначенням на три групи: а) призначені для подальшого продажу: різноманітні як продовольчі, так і непродовольчі товари, а також товари промислового призначення, заготовки та напівфабрикати; б) призначені для їх подальшого використання у промисловому виробництві чи сфері послуг як самим крадієм, так і колом його родичів, друзів, знайомих; в) ті, що використовуються крадієм для власного споживання.

Встановлено, що основними елементами обстановки вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання товарів є місце, час та умови діяльності підприємства. Місцем вчинення кримінального правопорушення є приміщення складів, що можуть бути класифіковані за такими критеріями: розміром і конструктивними особливостями; способом зберігання продукції;

ступенем захищеності; місцем розташування відносно населеного пункту; режимом роботи. Час вчинення правопорушення пов'язаний із режимом роботи підприємства: 78 % випадків крадіжок вчиняється у нічний час, 22 % – у денний час, як правило особами, які мають вільний доступ до майна, що знаходиться на складі. Частіше крадіжки вчиняються на складах, що працюють не кожен день, а відкриваються за потребою, рідше – при цілодобовій роботі. За місцем розташування частіше крадіжки вчиняються на складах, що розташовані на околицях міст та не мають належної охорони.

Визначено способи вчинення крадіжок, котрі розглянуто у сукупності трьох складових: підготовки, вчинення та приховування злочину. Підготовчі дії до вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання товарів складаються з: обрання об'єкта крадіжки; вивчення об'єкта, що відбувається шляхом спостереження безпосередньо злочинцем або членами злочинної групи; підготовки технічних засобів вчинення та приховування злочину; підбору учасників і розподілу ролей у разі вчинення кримінального правопорушення в групі. Підготовча стадія крадіжок зі складів має певні особливості, котрі полягають у діях злочинців безпосередньо на місці вчинення злочину перед проникненням у приміщення складу, що виявляються у відключенні засобів відеоспостереження та сигналізації. Спосіб безпосереднього вчинення злочину можна поділити на дві категорії: проникненням до приміщення складу шляхом зламу перешкод; шляхом відкритого доступу до майна, що зберігається на складі. Дії злочинців із підготовки, вчинення та приховування злочину складають динамічну систему взаємодії матеріальних об'єктів, наслідком якої є утворення слідів, які розглянуто у роботі крізь призму їх поділу на матеріальні (сліди-предмети, сліди-речовини, сліди-відображення), ідеальні та цифрові.

За ступенем володіння професійними навичками, зважаючи на думки науковців (Т. Волікова, М. Єфімова, М. Салтевського, І. Пирого та ін.), крадіїв поділено на такі групи: 1) випадкові злочинці, які випадково опинилися поряд із майном, що не достатньо охороняється; 2) непрофесійні

злочинці, які опинились у тяжкому матеріальному становищі та вперше вчиняють правопорушення; 3) кваліфіковані злочинці, які мають злочинний досвід вчинення крадіжок або інших злочинів проти власності. Okремо варто зазначити, що значна частина крадіжок зі складів та баз зберігання товарів вчиняється у групі.

Визначено та систематизовано обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. Крім визначених у ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України, встановленню, дослідженню, доказуванню під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів підлягають такі обставини: місцезнаходження складу чи бази, особливо якщо відсутня чітка адреса; характеристики складу згідно з прийнятою класифікацією; графіки роботи підприємств, що використовують складське приміщення; ступінь захищеності об'єкта (приміщення, відкритий майданчик, наявність огорожі, паркану, стан захищеності вікон, дверей тощо); наявність систем сигналізації, відеоспостереження; якісний та кількісний склад охорони та ін.; кількість, найменування, характеристика продукції, розміщеної на складі, та місця її зберігання; відомості щодо власника складського приміщення, його прибуток від роботи складу, співвідношення з орендарями, взаємовідносини з колективом; кількість працівників складу, їхні функціональні обов'язки, ступінь доступу до складських приміщень та продукції, що зберігається на складі, чи були вони раніше засуджені; наявність поблизу приміщення складу місць можливого тимчасового збереження вкраденого майна (яр; недобудовані будівлі, лісопосадки тощо).

Окреслено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування крадіжок зі складів і баз зберігання товарів, як-от: 1) надійшла інформація від власника або орендаря складу щодо виявлення ознак проникнення до приміщення та відсутності матеріальних цінностей. Є орієнтовні відомості щодо часу вчинення, способу проникнення, предмета злочинного посягання, завданих збитків. При цьому відсутня будь-яка інформація щодо особи

підозрюваного або підозрюваних, очевидці та свідки події відсутні; 2) надійшла заява щодо вчинення крадіжки від власника приміщення, точно встановлено час вчинення правопорушення; предмет злочинного посягання; спосіб проникнення у приміщення; дані щодо кількості та зовнішнього вигляду правопорушників, отримані з камер відеоспостереження або від наявних свідків, очевидців. При цьому нікого з підозрюваних не затримано, та місце їх перебування невідомо; 3) є заява щодо вчинення крадіжки, відсутні матеріальні цінності. Встановлено, що кримінальне правопорушення вчинено групою осіб, при цьому одного з підозрюваних затримано на місці вчинення злочину; є свідки, очевидці крадіжки, а також відомості про спосіб вчинення, механізм події, кількість та ознаки зовнішності співучасників. При цьому відсутнє викрадене майно; 4) підозрюваного або злочинну групу затримано на місці або безпосередньо після вчинення крадіжки з викраденим майном, присутні свідки та очевидці; 5) ознаки крадіжки виявлено через деякий значний час після вчинення злочину. Відсутня будь-яка інформація щодо події кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили.

Охарактеризовано діяльність слідчого на подальшому етапі розслідування, спрямовану на вирішення слідчих ситуацій, що сформовано за критерієм ставлення підозрюваного до вчинених ним дій та з урахуванням існуючої доказової бази, що була отримана на початковому етапі. Зважаючи на це, виділено такі типові слідчі ситуації: 1) затримано всіх членів злочинного угруповання, всі вони визнають свою провину, співпрацюють зі слідством, повернули викрадене майно або готові відшкодувати завдані збитки. У розпорядженні слідства достатньо доказів, що підтверджують їхню участь у вчиненні крадіжки. Вказана ситуація є найбільш сприятливою для розслідування; 2) затримано всіх членів угруповання, але окремі з них визнають свою провину частково або взагалі не визнають, у показаннях учасників групи є розбіжності щодо механізму вчиненого злочину та ступеня участі кожного з учасників; 3) затримано одного чи двох членів злочинного угруповання, які визнають свою провину частково, зменшують свою участь у

вчиненні злочину, відсутня інформація про інших учасників, і затримані відмовляються її надавати, доказів недостатньо; 4) затримано одного чи двох членів злочинного угруповання, які не визнають своєї провини, відмовляються давати показання щодо інших членів угруповання, особи яких не встановлені та місцезнаходження яких невідомо. Підозрювані не співпрацюють зі слідством, протидіють розслідуванню, доказів їхньої провини недостатньо. Це є найнесприятливішою ситуацією для розслідування; 5) затримано одного чи двох членів злочинного угруповання, які заперечують свою причетність до злочину, є достатні дані щодо інших членів угруповання; доказів, що вказують на механізм вчинення злочину та участь кожного у ньому достатньо.

Встановлено, що основними нонвербальними слідчими (розшуковими) діями є огляд місця події та обшук. Розроблено організаційно-тактичні прийоми проведення означених слідчих (розшукових) дій на кожному з етапів їх проведення: підготовчому, робочому та заключному.

Визначено, що основною вербальною слідчою (розшуковою) дією є допит, що поділяється на три етапи: підготовчий, робочий (безпосереднє проведення), заключний (фіксація ходу та результатів). Сутність робочого етапу полягає в отриманні інформації від допитуваного, що може бути використана при доказуванні за кримінальним провадженням. Для отримання інформації використовується сукупність тактичних прийомів, кількість та характер яких залежить від ситуації допиту, а саме взаємовідносин між уповноваженою особою, з одного боку, та допитуваною особою – з іншого. Ситуація допиту може бути конфліктною та безконфліктною – залежно від цього застосовується відповідна сукупність тактичних прийомів та комбінацій.

Ключові слова: розслідування, криміналістична характеристика, докази, крадіжки, склади та бази зберігання товарів, слідчий, спеціаліст, слідчі (розшукові) дії, криміналістичне забезпечення.

SUMMARY

Karpova O. S. Forensic characteristics and the basics of investigating thefts from warehouses and storage bases of goods. – *Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.*

Dissertation for the candidate degree of legal sciences in specialty 12.00.09 – criminal process and forensics; forensic examination; operational and investigative activities. – Research Institute of Public Law, Kyiv, Dnipro State University of Internal Affairs, Dnipro, 2026.

The dissertation provides an in-depth analysis of scientific sources, legislation and a generalization of judicial and investigative practice regarding the forensic characteristics and the basics of investigating thefts from warehouses and storage bases of goods.

The dissertation provides an in-depth analysis of scientific sources, legislation and a generalization of judicial and investigative practice regarding the investigation of thefts from warehouses and storage bases of goods, on the basis of which a theoretical generalization is made and a solution to the scientific task is proposed, which consists in developing a forensic characteristic and the foundations of the investigation of thefts from warehouses and storage bases of goods.

The subject of the criminal offense and the situation in which thefts from warehouses and storage bases of goods are committed are determined. The subject of the criminal offense is the things of the material world, which can be divided into three groups by purpose: a) intended for further sale: various food and non-food products, as well as industrial goods, blanks and semi-finished products; b) intended for their further use in industrial production or the service sector both by the thief himself and by his circle of relatives, friends, acquaintances; c) those used by the thief for his own consumption.

It has been established that the main elements of the circumstances of thefts from warehouses and storage facilities are the place, time and conditions of the enterprise's activity. The place of commission of a criminal offense is the premises

of warehouses, which can be classified according to the following criteria: size and design features; method of storage of products; degree of protection; location from the settlement; operating mode. The time of commission of the offense is related to the operating mode of the enterprise: 78 % of thefts are committed at night, 22 % – during the day, as a rule, by persons who have free access to the property located in the warehouse. Theft is more often committed in warehouses that do not work every day, but are opened as needed, less often – during 24-hour work. By location, thefts are more often committed in warehouses located on the outskirts of cities and that do not have proper security.

The methods of committing thefts are determined, considered in the aggregate of three components: preparation, commission and concealment of the crime. Preparatory actions for committing thefts from warehouses and storage bases of goods consist of the following actions: choosing the object of theft; studying the object, which occurs through direct observation by the criminal or members of the criminal group; preparing technical means of committing and concealing the crime; selecting participants and distributing roles in the event of committing a criminal offense in the group. The preparatory stage of thefts from warehouses has certain features, which consist in the actions of criminals directly at the scene of the crime before entering the warehouse premises and consist in disabling video surveillance and signaling devices. The method of directly committing a crime can be divided into two categories: by entering the warehouse premises by breaking barriers; by open access to property stored in the warehouse. The actions of criminals in preparing, committing, and concealing a crime constitute a dynamic system of interaction of material objects, the result of which is the formation of traces, which are considered in the work, based on their division into material (traces-objects, traces-substances, traces-images), ideal and digital.

The characteristics of the thief's personality have been established, the main of which is the degree of possession of professional skills. According to this criterion, thieves can be divided into the following groups: 1) non-professional criminals who, as a rule, commit offenses for the first time and, due to

circumstances (illness, dismissal from work, lack of work), find themselves in a difficult financial situation; 2) random ones who steal property that is not sufficiently protected; b) skilled criminals with a steady focus on committing offenses, who have experience in committing thefts, appropriate training and professional tools. The qualification of criminals correlates with the identity of the victim, that is, the owner of the warehouse or part of the property in the warehouse: professional thieves, as a rule, choose storage facilities with valuable products, despite the possible difficulties with penetrating the warehouse territory. And, conversely, non-professional thieves choose less protected warehouses, despite the presence of material values in them. It should be noted separately that a significant part of thefts from warehouses and storage bases of goods is committed in a group.

The circumstances that are subject to proof during the investigation of thefts from warehouses and storage bases of goods have been determined and systematized. In addition to those specified in Art. 91 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, the following circumstances are subject to establishment, investigation, and proof during the investigation of thefts from warehouses and storage bases of goods: location of the warehouse or base, especially if there is no clear address; characteristics of the warehouse according to the accepted classification; work schedule of enterprises using the warehouse; degree of security of the facility: premises, open area, presence of a fence, fence, state of security of windows, doors, etc.; presence of alarm systems, video surveillance; qualitative and quantitative composition of security, etc.; number, name, characteristics of products placed in the warehouse and their storage location; information about the owner of the warehouse, his profit from the operation of the warehouse, relationship with tenants, relationships with the team; number of warehouse employees, their functional responsibilities, degree of access to warehouse premises and products stored in the warehouse, whether they have previously been convicted; presence near the warehouse premises of places of possible temporary storage of stolen property: ravine; unfinished buildings, forest plantations, etc.

Typical investigative situations of the initial stages of the investigation of

thefts from warehouses and storage facilities of goods have been identified, which are the following: 1) information has been received from the owner or tenant of the warehouse regarding the detection of signs of penetration into the premises and the absence of material values. There is approximate information regarding the time of commission, method of penetration, subject of criminal encroachment, damage caused. At the same time, there is no information regarding the identity of the suspect or suspects, there are no eyewitnesses and witnesses to the event; 2) a statement has been received regarding the commission of theft from the owner of the premises, the time of commission of the offense has been precisely established; subject of criminal encroachment; method of entry into the premises; data regarding the number and appearance of offenders, obtained from surveillance cameras or from available witnesses, eyewitnesses. At the same time, none of the suspects have been detained and their whereabouts are unknown; 3) there is a statement about the commission of theft, there are no material values. It has been established that the criminal offense was committed by a group of persons, and one of the suspects was detained at the scene of the crime; there are witnesses, eyewitnesses to the theft, as well as information about the method of commission, the mechanism of the incident, the number and appearance of the accomplices. At the same time, there is no stolen property; 4) the suspect or criminal group was detained at the scene or immediately after the theft with the stolen property, witnesses and eyewitnesses are present; 5) signs of theft were discovered after some considerable time after the crime was committed. There is no information about the event of the criminal offense and the persons who committed it.

The directions of the investigator's activity at the subsequent stage of the investigation are outlined, aimed at resolving investigative situations, which are formed according to the criterion of the suspect's attitude to the actions committed by him and taking into account the existing evidence base obtained at the initial stage. Given this, we have identified the following typical investigative situations: 1) all members of the criminal group have been detained, they all admit their

guilt, cooperate with the investigation, have returned the stolen property or are ready to compensate for the damage caused. The investigation has sufficient evidence confirming their participation in the theft. This situation is the most favorable for the investigation; 2) all members of the group have been detained, but some of them admit their guilt partially or do not admit it at all, there are discrepancies in the testimonies of the group members regarding the mechanism of the crime committed and the degree of participation of each of the participants; 3) one or two members of a criminal group are detained, who partially admit their guilt, reduce their participation in the crime, there is no information about other participants and the detainees refuse to provide it, there is not enough evidence; 4) one or two members of a criminal group are detained, who do not admit their guilt, refuse to give testimony about other members of the group, whose identities have not been established and their whereabouts are unknown. The suspects do not cooperate with the investigation, oppose the investigation, there is not enough evidence of their guilt. This is the most unfavorable situation for the investigation; 5) one or two members of a criminal group are detained, who deny their involvement in the crime, there is sufficient data about other members of the group; there is enough evidence indicating the mechanism of the crime and the participation of each in it.

It has been established that the main non-verbal investigative (search) actions are inspection of the scene and search. Organizational tactical techniques for conducting the specified investigative (search) actions at each of the stages of their conduct have been developed: preparatory, working and final.

It has been established that the main verbal investigative (search) action is interrogation, which is divided into three stages: preparatory, working (direct conduct), final (fixing the course and results). The essence of the working stage is to obtain information from the interrogated person, which can be used in proving criminal proceedings. To obtain information, a set of tactical techniques is used, the number and nature of which depends on the interrogation situation, namely the relationship between the authorized person on the one hand and the interrogated

person on the other. The interrogation situation can be conflictual or non-conflictual – depending on this, the appropriate set of tactical techniques and combinations is applied.

Key words: *investigation, forensic characteristics, evidence, theft, warehouses and storage facilities, investigator, specialist, investigative (search) actions, forensic support.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Наукові праці, в яких опубліковано
основні наукові результати дисертації:*

1. Карпова О. С. Способи вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Наукові перспективи*. 2025. № 6 (60). С. 753–765.

2. Карпова О. С. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів та алгоритм їх вирішення. *Наукові інновації та передові технології. Серія : Право*. 2025. № 7 (47). С. 928–939.

3. Карпова О. С. Особливості виявлення ознак злочину та початок досудового розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Наука і техніка сьогодні. Серія : Право*. 2025. Вип. 7 (48). С. 132–143.

4. Карпова О. С. Подальший етап розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Право і суспільство*. 2023. № 5. С. 446–453.

5. Karpova O. The object of the offence and the circumstances of thefts from warehouses. *European socio-legal and humanitarian studies*. 2024. No. 3. P. 88–96.

*Наукові праці, що засвідчують
апробацію матеріалів дисертації:*

6. Карпова О. С. Види складських приміщень, що є об'єктом злочинного посягання під час розслідування крадіжок. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу* (м. Київ, 21 лист. 2024 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 312–314.

7. Карпова О. С. Характеристика особи правопорушника та потерпілого як елементи криміналістичної характеристики крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і*

прикладні аспекти : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 21 бер. 2025 р.) : у 2 ч. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. Ч. І. С. 745–747.

8. Карпова О. С. Розробка методики розслідування крадіжок із складів та баз зберігання товарів: постановка проблеми. *Криміналістика та судова експертиза: сучасний стан і перспективи розвитку : матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди 25-річчя Експертної служби МВС України* (м. Київ, 20 черв. 2025 р.). Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2025. С. 263–268.

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень	16
ВСТУП.....	17
Розділ 1. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРАДІЖОК	
ЗІ СКЛАДІВ ТА БАЗ ЗБЕРІГАННЯ ТОВАРІВ	26
1.1. Предмет злочинного посягання та обстановка вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання товарів	26
1.2. Способи та сліди вчинення кримінального правопорушення.....	36
1.3. Характеристика особи правопорушника та потерпілого.....	53
Висновки до розділу 1.....	63
Розділ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК	
ЗІ СКЛАДІВ ТА БАЗ ЗБЕРІГАННЯ ТОВАРІВ	66
2.1. Особливості виявлення крадіжки та початку досудового розслідування	66
2.2. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування та алгоритм їх вирішення	81
2.3. Діяльність слідчого на подальшому етапі розслідування.....	91
Висновки до розділу 2	103
Розділ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ	
ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ	105
3.1. Організація і тактика проведення нонвербальних слідчих (розшукових) дій	105
3.2. Організація і тактика проведення вербальних слідчих (розшукових) дій	124
3.3. Використання спеціальних знань під час розслідування.....	143
Висновки до розділу 3.....	154
ВИСНОВКИ.....	158
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	168
ДОДАТКИ.....	188

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ГУНП – Головне Управління Національної поліції
- ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань
- КК України – Кримінальний кодекс України
- КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України
- КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення
- МВС України – Міністерство внутрішніх справ України
- НДЕКЦ – Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
- НПУ – Національна поліція України
- ОМП – Огляд місця події
- СОГ – Слідчо-оперативна група

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Конституція України проголошує непорушність права приватної власності та гарантує недоторканність житла (ст. ст. 30, 41). Недоторканність приватної власності визнається надзвичайною соціальною цінністю в умовах оновлення нашого суспільства, формування демократичної, правової держави. Охорона приватної власності, її захист від злочинних посягань була й залишається одним із найважливіших завдань правоохоронних органів.

Економічний стан у державі, рівень достатку населення, розв'язана росією війна проти нашої країни протягом останніх років, на жаль, не сприяють зменшенню рівня злочинності корисливої направленості. Статистичні дані свідчать, що кількість крадіжок, вчинених за останні роки, залишається на достатньо високому рівні. Так, за даними Офісу Генерального прокурора, у 2020 р. вчинено 138 562 крадіжки, у 2021 р. – 113 517, у 2022 р. – 69 496, у 2023 р. – 82 123, у 2024 р. – 55 576. У загальній структурі злочинності крадіжки складають від 40 до 50 % від усіх кримінальних правопорушень. У більшості випадків крадіжки вчиняються з квартир громадян. Однак значне місце займають також крадіжки зі складів, баз, магазинів та інших торговельних точок. Так, у 2020 р. таких крадіжок вчинено 17 857, у 2021 р. – 15 136, у 2022 р. – 12 113, у 2023 р. – 17 140, у 2024 р. – 11 657. Із них кримінальні правопорушення, в яких особам вручено повідомлення про підозру, складають 12 493, 11 674, 9023, 14 548 та 10 186 відповідно. Незважаючи на значний, відносно інших правопорушень, відсоток повідомлень про підозру, велика їхня кількість все ж таки залишається нерозкритою. Аналізом судово-слідчої практики встановлено, що відсоток нерозкритих кримінальних правопорушень із наведених статистичних даних припадає саме на крадіжки зі складів та баз зберігання товарів.

Низька ефективність розслідування крадіжок зі складів обумовлена

причинами як об'єктивного, та і суб'єктивного характеру. До основних чинників належать: недостатня охорона більшості складських приміщень; обрання злочинцями часу вчинення злочинів, що не сприяє встановленню свідків і очевидців; несвоєчасне сповіщення органів поліції про вчинення кримінального правопорушення, що унеможлиблює застосування методики розслідування «за гарячими слідами»; воєнний стан в країні, що впливає на режим роботи підприємств, тощо. На стан розслідування також впливає велика завантаженість органів досудового розслідування, що обумовлює віднесення крадіжок на «другий план», як порівняти з насильницькими та воєнними злочинами. Однією з причин також є відсутність на сьогодні науково обґрунтованої методики розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів.

Проблемами методики розслідування окремих видів злочинів, зокрема крадіжок, у різні часи займалися провідні українські науковці: Ю. Алєнін, І. Басиста, В. Бахін, А. Волобуєв, В. Гончаренко, М. Єфімов, В. Журавель, А. Іщенко, Н. Клименко, І. Когутич, О. Колесниченко, В. Коновалова, В. Кузьмічов, В. Лисенко, В. Лисиченко, В. Лукашевич, Є. Лук'янчиков, Г. Матусовський, О. Одерій, І. Пиріг, В. Плетенець, М. Погорецький, О. Пчеліна, М. Салтевський, М. Сєгай, В. Стратонов, Г. Тетерятник, В. Тіщенко, Л. Удалова, П. Цимбал, К. Чаплинський, С. Чернявський, Ю. Черноус, В. Шевчук, В. Шепітько, В. Юсупов та ін.

Розслідуванню окремих видів крадіжок присвячено наукові праці таких вчених, як: В. Бондар, А. Васківський, Ю. Висотенко, Д. В'юнник, В. Дрозд, М. Капустіна, Ю. Коваль, А. Кудінов, П. Кудлай, А. Кузьменко, Є. Макаренко, В. Підпалій, Ю. Рудницька, В. Самсонова, І. Сорока, І. Твердохліб, О. Швидкий та ін. Однак у працях зазначених науковців недостатньо уваги приділялося криміналістичній характеристиці й особливостям розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. Все викладене вище свідчить про актуальність і своєчасність розробки означеної методики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи (Указ Президента України від 12.01.2011 № 24/2011); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 25.08.2015 № 501/2015); Указу Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»; Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020); Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. (постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695); Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності (розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526-р); Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 рр. (постанова загальних зборів НАПрН України від 26.03.2021 № 12-21); тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11.06.2020 № 454); тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022–2026 роки (наказ МОН України від 03.02.2022 № 109), Основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права.

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає у розробці криміналістичної характеристики та основ розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів на основі теоретичних положень кримінального процесу, криміналістики та інших наук, а також узагальнення відомостей слідчої та судової практики. Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі завдання:

- визначити предмет злочинного посягання та обстановку, в якій вчиняються крадіжки зі складів і баз зберігання товарів;
- окреслити способи та сліди вчинення злочину;
- надати характеристику особі злочинця та потерпілого;
- встановити особливості виявлення слідів крадіжки та початку

досудового розслідування;

– визначити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування крадіжок зі складів і баз зберігання товарів та розробити алгоритм їх вирішення;

– розробити напрями діяльності слідчого на подальшому етапі розслідування;

– визначити особливості проведення вербальних і невербальних слідчих (розшукових) дій;

– надати рекомендації щодо використання спеціальних знань при розслідуванні крадіжок зі складів і баз зберігання товарів.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають у стадії досудового розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів.

Предмет дослідження – криміналістична характеристика та основи розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів.

Методи дослідження. Методи дослідження визначені специфікою роботи, її метою та завданнями з урахуванням об'єкта та предмета дослідження. Методологічною основою дисертації є *діалектичний метод* наукового пізнання, що дозволив розглянути предмет дослідження у динаміці. Під час дослідження було використано такі методи наукового пізнання: *методом системного аналізу* було визначено типові слідчі ситуації початкового та подальшого етапів розслідування, а також узагальнено та систематизовано тактичні прийоми проведення окремих слідчих (розшукових) дій щодо їх вирішення (підрозділи 2.2, 2.3); методи *формальної логіки*, а саме *синтез, аналіз, дедуція, індукція, абстрагування, аналогія*, використовувалися під час розробки елементів криміналістичної характеристики (розділ 1) та формування висновків за розділами дисертації; *соціологічні методи* застосовувалися під час анкетування та інтерв'ювання слідчих, дізнавачів, працівників оперативних підрозділів, які здійснювали досудове розслідування вказаної категорії кримінальних проваджень; *статистичні методи* – для узагальнення даних статистичної звітності та

емпіричних матеріалів, що стосуються предмета дослідження, використання їхніх порівняльних показників та результатів, що відображають стан та характер сучасної злочинності у цій категорії проваджень; *структурно-функціональний метод* дослідження надав змогу створити алгоритм дій слідчого з метою ефективного проведення досудового розслідування вказаної категорії кримінальних проваджень.

Нормативно-правову та інформаційну основу дисертаційного дослідження складають: Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, чинні законодавчі й підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють кримінальні процесуальні відносини в нашій державі.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становлять наукові праці вітчизняних фахівців у галузі загальної й юридичної психології, соціології, кримінології, криміналістики, кримінального, кримінального процесуального права, оперативно-розшукової діяльності, інших галузевих правових наук.

Емпіричну основу дослідження складають результати узагальнення оперативної, слідчої та судової практики. Досліджені матеріали кримінальних проваджень та судової практики з розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів за період 2019–2025 рр., дані офіційної статистичної звітності Офісу Генерального прокурора за 2020–2024 рр., зведені результати анкетування та інтерв'ювання слідчих, дізнавачів та працівників оперативних підрозділів Національної поліції України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше в Україні буде комплексно досліджено криміналістичну характеристику та розроблено основи розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку нових положень, висновків та пропозицій, що виносяться на захист, зокрема:

уперше:

– визначено предмет злочинного посягання – речі матеріального світу,

які можна поділити на три групи: а) предмети, призначені для подальшого продажу; б) предмети, призначені для їх подальшого використання у промисловому виробництві чи сфері послуг як самим крадієм, так і колом його родичів, друзів, знайомих; в) речі, що використовуються крадієм для власного споживання;

– встановлено кореляційні зв'язки між способом вчинення крадіжок, що розглядається у сукупності трьох складових: підготовки, вчинення та приховування злочину, та обстановкою вчинення крадіжок, а саме: місцем вчинення злочину, що характеризується розміром і конструктивними особливостями приміщення складу, способом зберігання продукції, ступенем захищеності, місцем розташування відносно населеного пункту; проміжком часу, в який вчиняється крадіжка; виробничими умовами та режимом роботи підприємства;

– виокремлено, надано характеристику та розроблено алгоритм дій слідчого у таких типових слідчих ситуаціях початкового етапу розслідування:

- 1) є інформація про виявлення ознак проникнення до приміщення та відсутності матеріальних цінностей; відомості щодо часу вчинення, способу проникнення, предмета злочинного посягання, завданих збитків, але при цьому відсутня будь-яка інформація щодо особи підозрюваного або підозрюваних, очевидці та свідки події відсутні;
- 2) є заява щодо вчинення крадіжки, встановлено час вчинення правопорушення; предмет злочинного посягання; спосіб проникнення у приміщення; дані щодо кількості та зовнішнього вигляду правопорушників, отримані з камер спостереження або від наявних свідків, очевидців, але при цьому нікого з підозрюваних не затримано, та місце їх перебування невідомо;
- 3) є заява щодо вчинення крадіжки, відсутні матеріальні цінності; встановлено, що кримінальне правопорушення вчинено групою осіб, при цьому одного з підозрюваних затримано на місці вчинення злочину;
- 4) є свідки, очевидці крадіжки, а також відомості про спосіб вчинення, механізм події, кількість та ознаки зовнішності співучасників, але відсутнє викрадене майно; підозрюваного або

злочинну групу затримано на місці або безпосередньо після вчинення крадіжки з викраденим майном, присутні свідки та очевидці; 5) ознаки крадіжки виявлено через деякий значний час після вчинення злочину і відсутня будь-яка інформація щодо події кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили;

удосконалено:

– поняття криміналістичної характеристики крадіжок як інформаційної моделі кримінального правопорушення, що використовується на початковому етапі розслідування та являє собою систему даних щодо найбільш типових ознак предмета посягання, обстановки, способів, слідів правопорушення, особи потерпілого та злочинця;

– діяльність слідчого під час отримання первинної інформації про подію злочину та систему заходів щодо перевірки достовірності такої інформації, а також визначено обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів;

– алгоритм дій слідчого на подальшому етапі розслідування залежно від типових слідчих ситуацій, що відрізняються ступенем визнання вини підозрюваним;

– організаційно-підготовчі і тактичні особливості проведення огляду та обшуку за вказаною категорією кримінальних правопорушень;

– тактичні прийоми проведення допиту свідків, потерпілих, підозрюваного за наявності конфліктної та безконфліктної ситуацій;

дістало подальшого розвитку:

– положення криміналістики щодо криміналістичної характеристики, етапів розслідування, ситуаційного підходу до формування і типізації слідчих ситуацій в криміналістичній методиці;

– теоретичні основи використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у формі залучення спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій та проведення експертизи;

– рекомендації щодо впровадження новітніх техніко-криміналістичних

засобів і методів у розслідування кримінальних правопорушень.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у дисертації положення, висновки і рекомендації можуть бути використані у:

– *науково-дослідній діяльності* – під час здійснення теоретичних досліджень із питань розробки окремих криміналістичних методик загалом та особливостей методики розслідування крадіжок зокрема (акт впровадження Дніпровського державного університету внутрішніх справ від 30 жовтня 2025 р.);

– *освітньому процесі* – під час підготовки та проведення занять для здобувачів вищої освіти з навчальних дисциплін: «Основи криміналістики», «Криміналістика», «Методика розслідування кримінальних правопорушень», «Тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій», «Судова експертологія», а також при розробці навчально-методичних та дидактичних матеріалів із означених дисциплін (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 13 серпня 2025 р.);

– *практичній діяльності* – для вдосконалення роботи органів дізнання, досудового розслідування та оперативних підрозділів із розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів (акт впровадження Дніпропетровського НДЕКЦ МВС від 13 вересня 2025 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднено в доповідях на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Актуальні питання криміналістики та судової експертизи» (м. Київ, 21 листопада 2024 р.); «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 21 березня 2025 р.); «Криміналістика та судова експертиза: сучасний стан і перспективи розвитку» (м. Київ, 20 червня 2025 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертаційному дослідженні, відображено у 8 наукових публікаціях, серед яких: 4 статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових

фахових видань з юридичних наук, 1 стаття у міжнародному науковому виданні, 3 тези доповідей, опубліковані за результатами участі у науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з основної частини (вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків), списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 205 сторінок, з яких обсяг основного тексту – 151 сторінка. Список використаних джерел налічує 208 найменувань та займає 20 сторінок. Чотири додатки розміщено на 18-и сторінках.

Розділ 1

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРАДІЖОК ЗІ СКЛАДІВ ТА БАЗ ЗБЕРІГАННЯ ТОВАРІВ

1.1. Предмет злочинного посягання та обстановка вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання товарів

Вагомими елементами криміналістичної характеристики будь-якого кримінального правопорушення є обстановка, в якій його було вчинено, та предмет злочинного посягання. Ці елементи криміналістичної характеристики взаємопов'язані між собою, а також із іншими елементами, такими як слідова картина, спосіб вчинення правопорушення, особа злочинця та потерпілого. При розслідуванні крадіжок зі складських приміщень вказані елементи мають суттєве значення для практичного використання на початковому етапі розслідування під час побудови слідчих версій, при плануванні розслідування, вирішенні низки завдань, основним із яких є встановлення та затримання правопорушника. Зважаючи на означене, а також на недостатню наукову розробленість методики розслідування крадіжок зі складських приміщень, таким елементам криміналістичної характеристики, як обстановка та предмет посягання, слід приділити увагу.

Розробкою елементів криміналістичної характеристики як складових методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень приділялася значна увага з боку науковців. У працях В. Бахіна, А. Волобуєва, В. Журавля, О. Колесниченка, В. Коновалової, В. Кузьмічова, В. Лукашевича, Є. Лук'янчикова, Г. Матусовського, О. Пчеліної, М. Салтевського, Р. Степанюка, В. Тіщенка, К. Чаплинського, В. Шевчука, В. Шепітька та ін. досліджено методику розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, в тому числі й проти власності. Однак таким елементам криміналістичної характеристики методики розслідування крадіжок зі складських приміщень, як предмет посягання та обстановка, в їхніх роботах

приділено недостатньо уваги.

Обстановка вчинення кримінального правопорушення є важливим елементом криміналістичної характеристики, що тісно пов'язаний із предметом злочинного посягання та слідами, що залишаються на місці злочину. Поняття «обстановка» охоплює сукупність умов і обставин, що формують конкретну ситуацію, спричиняючи певні взаємодії між людьми. Це також стан або сукупність умов, у яких щось відбувається. Науковці, аналізуючи обстановку вчинення правопорушення, зосереджуються на її складових, розглядаючи, зокрема, місце вчинення кримінального правопорушення як частину матеріального середовища. Це середовище охоплює не лише фізичний простір (приміщення чи ділянку місцевості), а й сукупність предметів, а також регулятивні чинники, що визначають порядок діяльності або поведінку людей у повсякденному житті чи трудовій діяльності.

Так, О. Одерій зазначає, що обстановка вчинення правопорушення формує сукупність умов, обставин і явищ, що обумовлюють досягнення злочинного результату, а також особливості психологічних зв'язків і поведінки осіб, причетних до злочину [119, с. 94]. Як складову обстановки вчинення кримінального правопорушення Є. Пряхін визначає не тільки ділянку території, а й сукупність предметів на ній, поведінку учасників і психологічні взаємовідносини між ними. Обстановка відображає механізм події й особливості дій правопорушника та інших учасників [70, с. 11]. На думку В. Плетенця, обстановка є не тільки сукупністю умов (характеристики, обставин, явищ) оточуючого середовища, в яких вчинюється злочин, а й одним із джерел інформації про протиправну подію. Її дослідження дозволяє встановити час і місце з позиції топографічної та територіально-адміністративної характеристик, спосіб злочину, виявити та вилучити сліди, організувати пошук свідків і очевидців, встановити та затримати правопорушника «за гарячими слідами» [134, с. 35].

Спочатку розглянемо місце вчинення кримінального правопорушення

як елемент обстановки, а саме споруди, що належать до складських приміщень, оскільки вони певною мірою визначають предмет протиправного посягання. У тлумачному словнику української мови склад визначають як відповідно обладнане місце, будівлю або приміщення для зберігання чогось (продуктів, матеріалів тощо) [1]. У господарчій сфері під складами розуміють приміщення, територію або їх сукупність для зберігання товарів, вантажів, а також надання певних послуг [55]. Склади використовуються в різних сферах: від виробничих підприємств і оптової торгівлі до транспортно-логістичних компаній і митниці. Основна функція складу – накопичення і зберігання товарних запасів, а також забезпечення своєчасного виконання замовлень клієнтів. Склади є невіддільною частиною логістичних процесів будь-якого бізнесу, особливо компаній, що працюють у сфері товарної торгівлі та електронної комерції. Складські послуги можуть бути різноманітними та охоплювати завантаження-вивантаження товару, прийом на відповідальне зберігання, сортування, накопичення, маркування, стікерування, пакування, палетизацію, оформлення документації на товар, в тому числі для податкових та митних органів тощо.

Складські приміщення поділяються за кількома критеріями:

1. За призначенням: комерційні; виробничі; транзитно-перевалочні; оптово-заготівельні; постачальні;
2. За типом продукції: продовольчі; непродовольчі (техніка, будматеріали); фармацевтичні; для хімічної або іншої специфічної продукції;
3. За способом зберігання: централізовані, розподілені; бункерні, відкриті чи резервуарні;
4. За температурним режимом: холодильні; морозильні; утеплені; сухі [55].

Зазначені в класифікації показники не є достатньо повними. Загалом в Україні немає єдиного стандарту класифікації складів. У багатьох випадках така класифікація доповнюється більш детальними характеристиками, як-от: висота стелі, логістичні можливості, пропускна здатність, системи охорони та

пожежної безпеки.

На міжнародному рівні загальноприйнятою є класифікація складів, запропонована компанією Knight Frank, яка є одним із провідних світових консалтингових підприємств. Згідно з цією класифікацією складські приміщення поділяються на класи: клас А: сучасні склади, зазвичай одноповерхові, з висотою стель від 12 м, розташовані поблизу автомагістралей або залізниць, що мають високий рівень охорони, відеоспостереження та протипожежного захисту; клас В: поступаються сучасністю класу А, з меншою висотою стелі (до 8 м), але залишаються функціональними та є доступнішими за ціною, розташування може бути менш зручним; клас С: належить до низькорівневих – є, як правило, переобладнаними приміщеннями, що не забезпечують належного мікроклімату чи вентиляції, мають обмежені можливості щодо зберігання специфічної продукції, з менш ефективною системою охорони; клас D: є найдешевшим варіантом і являють собою ангари, підвали чи відкриті майданчики, що не підходять для продукції з особливими умовами зберігання, зокрема для швидкопсувного чи сприйнятливого до зовнішніх факторів товару, рівень їхньої безпеки залежить від власника [55].

Кожному із зазначених складів відповідає свій тип продукції, котру можна в ньому зберігати. Так, склади класу А підходять для зберігання чутливого та складного електронного обладнання, лікарських препаратів, харчових продуктів. У складах класу В можливим є зберігання харчових продуктів, електроніки, побутових пристроїв, устаткування. На складах класу С можуть зберігатися непродовольчі товари, текстильні вироби, лісозаготівлі, вироби з пластику та металу, будівельні матеріали. Склади класу D використовуються для короткочасного зберігання автозапчастин, виробів зі скла, сільгосппродукції, текстилю.

Наведена класифікація складів, що використовується у сфері комерційно-господарських відносин, безпосередньо стосується криміналістичної класифікації, оскільки від таких критеріїв, як конструкція

будівлі, спосіб зберігання товару, ступінь захищеності, місце розташування, режим роботи, залежить спосіб вчинення крадіжки, кількість та характерні ознаки суб'єкта вчинення правопорушення. Характеристика кількості та змісту операцій, що проводяться на складах, може бути корисною при визначенні способу вчинення злочину, оскільки крадіжка може відбуватися саме у процесі виконання тієї чи іншої технологічної операції з товаром.

Класифікація є процесом упорядкування певних об'єктів, процесів або явищ за окремими ознаками. Вона забезпечує можливість більш глибокого пізнання об'єктів, що класифікуються, встановлення їхніх загальних закономірностей і властивостей, тому з метою наукового аналізу, детального розгляду того чи іншого явища її застосовують у криміналістиці. Науково обґрунтована класифікація практично і теоретично є актуальною для криміналістичного вивчення місця вчинення злочину, що дозволяє глибше пізнати цей елемент криміналістичної характеристики у зв'язку з іншими.

У криміналістиці класифікація використовується для аналізу та детального вивчення кримінальних правопорушень, зокрема місця їх вчинення, що дозволяє краще зрозуміти взаємозв'язок цього елемента з іншими аспектами криміналістичної характеристики.

Класифікація є логічним поділом сукупності на класи, види чи підвиди. Вона ґрунтується на принципах діалектики, формальної логіки, а також філософії та теорії права. Основні правила формальної логіки вимагають, щоб поділ був сумарним (тобто охоплював усі елементи початкової сукупності), здійснювався за однією підставою, а члени поділу не перетиналися. Крім того, поділ має бути послідовним і поступовим, передбачати перехід від загального поняття до найближчих конкретних видів.

Зважаючи на наведене вище, а також на проведений нами аналіз матеріалів судово-слідчої практики, зробимо класифікацію місця вчинення крадіжок за визначеними нами криміналістичними критеріями.

1. За розміром і конструктивними особливостями склади поділяються на:

– великого розміру: висотою від 12 м та площею від 300 м² капітального будівництва з можливістю переміщення всередині вантажно-розвантажувального та перевізного транспорту з багаторівневою структурою розміщення товару;

– середнього розміру: площею до 300 м² одноповерхові капітального будівництва, також із можливістю використання транспорту всередині будівлі або конструкції на кшталт ангарів – аркових конструкцій із металевим покриттям;

– невеликого розміру: площею до 100 м², невисокі з однорівневим розміщенням або розміщенням продукції на стелажах, без можливості застосування розвантажувального транспорту всередині приміщення. Це можуть бути капітальні конструкції, ангари або приміщення, що займають поверх чи частину поверху у багатоповерховій будівлі;

– окремі невеликі (до 40 м²) кімнати для зберігання продукції;

– відкриті або накриті тентом майданчики;

– підвальні та напівпідвальні приміщення;

2. За способом зберігання продукції:

– холодильні;

– морозильні;

– утеплені чи з підігрівом;

– різного ступеня вологості (сухі, вологі);

3. За ступенем захищеності:

– високий ступінь охорони: будівля складу знаходиться на відокремленій території, охороняється поліцією охорони МВС України або приватними охоронними агентствами чи особистою охороною власника складу; будинок оснащений сигналізацією, засобами відеоспостереження та має всі інші ступені захисту: міцні двері, решітки на вікнах тощо;

– середній ступінь захисту: знаходиться на приватній території, можлива наявність засобів відеоспостереження, що контролюються розміщеною на території охороною, є огорожувальний паркан, в наявності

служба охорони: сторожі або охоронці, що чергують за змінами;

– склад без захисту: ділянка не охороняється, але в наявності міцні двері, можливі решітки на вікнах: немає огорожувального паркану, відсутня охорона, інших заходів не вжито.

Зрозуміло, що від ступеня захищеності залежить кількість злочинних посягань, професіоналізм злочинців, які вчинюють крадіжки з приміщень певного виду захисту, застосовуваних при цьому знарядь та інші обставини, що впливають на характеристику таких кримінальних правопорушень;

4. За місцем розташування відносно населеного пункту – ті, що знаходяться у:

- густонаселених містах;
- безпосередній близькості до міст, у межах п'ятикілометрової зони;
- селищах та невеликих містах;
- селах, розташованих у межах п'ятнадцяти кілометрів від міста;

5. За режимом роботи:

- із цілодобовим режимом роботи;
- із робочим часом у денний проміжок доби – приблизно з 08.00 до 20.00;

– ті, що відкриваються залежно від наявності у цьому потреби: завантаження-вивантаження товару, наявність покупців тощо.

Запропонована нами криміналістична класифікація об'єктів протиправного посягання дозволяє більш ретельно і детально використовувати наведені дані для розробки інших елементів криміналістичної характеристики крадіжок зі складів та формування обґрунтованих рекомендацій із їх розслідування.

Іншою складовою обстановки є час, коли найчастіше вчиняються крадіжки. На нашу думку, час вчинення правопорушення як елемент криміналістичної характеристики не повинен обмежуватись астрономічними показниками: роком, місяцем, датою, годинами чи хвилинами. Час розглядається в усій сукупності відносин і взаємозв'язків із іншими

обставинами протиправного діяння. Це може бути час, пов'язаний із сезонністю, моментом настанням темряви або світлого часу доби, часом найменшої кількості свідків-очевидців тощо. У методиці розслідування крадіжок зі складів час вчинення правопорушення пов'язаний із режимом роботи підприємства. Як правило, ним є нічний час – 78 % випадків за результатами вивчення матеріалів кримінальних проваджень, – коли склад не працює. У 22 % випадків крадіжки вчиняються в денний час, зазвичай особами, які мають вільний доступ до майна, що знаходиться на складі.

З-поміж інших елементів обстановки слід виділити режим роботи підприємства та його розташування відносно місць скупчення людей. Частіше крадіжки вчиняються на складах, що працюють не кожен день, а відкриваються за потребою, рідше – при цілодобовій роботі. За місцем розташування частіше крадіжки вчиняються на складах, що розташовані на околицях міст та не мають належної охорони.

З обстановкою, зокрема видом складів, тісно пов'язаний такий елемент криміналістичної характеристики, як предмет злочинного посягання. В. Шепітько зазначає, що предметом посягання є речі матеріального світу, впливаючи на які, особа посягає на ті чи інші суспільні відносини. Встановлення предмета протиправного посягання дає можливість відмежувати злочин від суміжного з ним. Ті чи інші ознаки предмета посягання можуть бути як пом'якшувочими, так і обтяжувочими обставинами одного правопорушення або перетворювати його на особливо тяжкий вид [79, с. 427–428]. М. Салтевський визначає предмет безпосереднього посягання як найрізноманітніші фізичні об'єкти (речі і предмети) органічного і неорганічного походження, що є матеріальним вираженням суспільних відносин, які характеризуються ознаками їхнього агрегатного стану, споживчим призначенням та фізико-хімічними властивостями [154, с. 420]. З-поміж вказаних автором виділимо насамперед ознаку, що характеризує споживче призначення предметів: знаряддя, інструменти та інші предмети праці, побутові речі, продукти харчування, прикраси тощо.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень дозволяє виділити три групи предметів протиправного посягання залежно від способу реалізації викраденого товару:

1. Предмети, призначені для подальшого продажу (54 %). Ними можуть бути різноманітні як продовольчі, так і непродовольчі товари, а також товари промислового призначення, заготовки та напівфабрикати. Значну частину цієї групи складають товари, що викрадаються на замовлення та вчиняються у складі організованих злочинних угруповань;

2. Предмети, призначені для їх подальшого використання у промисловому виробництві чи сфері послуг як самим крадієм, так і колом його родичів, друзів, знайомих (25 %). Ними можуть бути будівельні матеріали, сільськогосподарська продукція (зерно, фрукти), заготовки з металу, полімерні матеріали тощо. Наприклад, крадіжка будівельних матеріалів крадієм, який є будівельником за фахом, з метою використання їх на будівництві власного житла або на замовлення іншої людини.

Прикладом крадіжки металевих виробів є такий випадок. Реалізуючи злочинний умисел, направлений на таємне викрадення чужого майна за попередньою змовою групою осіб, поєднане із проникненням у сховище, вчинене у великих розмірах, 03.02.2022 приблизно о 19.00 год. особа, діючи за попередньою змовою групою осіб, відповідно до заздалегідь розподілених функцій та ролей, задля досягнення їхньої спільної злочинної мети – отримання незаконного прибутку внаслідок скоєння тяжкого злочину проти власності – прибули до місця вчинення кримінального правопорушення, а саме: на територію ПАТ «Дніпропетровський трубний завод», за адресою: м. Дніпро, вул. Маяковського, 31, що обладнана огорожею, технічними засобами фіксації, забезпечена іншою охороною та спеціально відведена для постійного зберігання матеріальних цінностей, куди незаконно проникли. Знаходячись на території ПАТ «Дніпропетровський трубний завод», співучасники кримінального правопорушення, діючи відповідно до заздалегідь розподілених функцій та ролей, визначили майно ПАТ

«Дніпропетровський трубний завод» – металеві вироби, що знаходилися у приміщенні складу цеху на вищевказаній території, як предмет злочинного посягання. В подальшому, продовжуючи реалізовувати спільний злочинний умисел, направлений на таємне викрадення чужого майна, поєднане із проникненням у сховище, вчинене у великих розмірах, забезпечили безперешкодний доступ до місця скоєння кримінального правопорушення транспортного засобу – автомобілю марки DAF FT XF 105.460 вантажний – спеціалізований/FREIGHT – SPECIAL сідловий тягач – Е із спеціалізованим напівпричепом марки JANMIL NW-1S, під керуванням особи, яка з фактом існування групи, безпосереднього вчинення кримінального правопорушення обізнана не була, після чого особа, матеріали кримінального провадження відносного якої виділені в окреме провадження, керуючи спеціальною технікою – краном, з метою доведення до кінця їхнього спільного злочинного умислу, можливості подальшого розпорядження викраденим майном завантажила до спеціалізованого напівпричепу марки JANMIL NW-1S чуже майно, яке належить ПАТ «Дніпропетровський трубний завод», а саме: металеві вироби загальною вагою 42 700 кг, ринкова вартість яких складає 342 881 грн, звідки у подальшому таємно викрали та вивезли за межі території ПАТ «Дніпропетровський трубний завод» [82];

3. Предмети, що використовуються безпосередньо крадієм для власного споживання (21 %). Ними можуть бути предмети побуту або продовольчі товари, алкогольні напої, засоби для відпочинку (надувні матраци, човни, мопеди, велосипеди, риболовні снасті тощо), сільськогосподарський інвентар, інструменти, що викрадаються, як правило, зі слабо захищених складів або відкритих майданчиків.

Поділ предмета посягання за таким критерієм дозволяє використовувати цей елемент криміналістичної характеристики для розробки рекомендацій із розслідування такого виду крадіжок, зокрема під час пошуку викраденого за місцем його використання чи реалізації.

Наведені кількісні дані щодо обстановки вчинення правопорушення та

предмета злочинного посягання були отримані в результаті вивчення матеріалів кримінальних проваджень на території Львівської, Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Івано-Франківської, Вінницької та Тернопільської областей. При цьому ступінь розбіжностей у кількісних показниках складає не більше 12 %, що свідчить про певну однорідність учинення досліджуваних крадіжок на всій території України та можливість використання отриманих результатів під час розслідування незалежно від місця розташування складу.

Підсумовуючи, зазначимо, що нами на основі аналізу статистичних даних та узагальнення матеріалів кримінальних проваджень були визначені такі елементи криміналістичної характеристики крадіжок зі складів, як обстановка та предмет протиправного посягання. Вказані елементи є визначальними для розробки інших складових криміналістичної характеристики, а саме: способів вчинення правопорушення, слідової картини, характеристики особи правопорушника та потерпілої сторони. Визначення названих елементів криміналістичної характеристики є перспективним напрямом подальших наукових розробок.

1.2. Способи та сліди вчинення кримінального правопорушення

Спосіб вчинення злочину як одній із характеристик протиправного діяння у криміналістичному та кримінально-правовому значенні приділялось достатньо уваги з боку науковців. У кримінально-правовому значенні спосіб вчинення кримінального правопорушення є ознакою об'єктивної сторони, що формує кваліфікацію правопорушення та є обов'язковим елементом предмета доказування. З криміналістичного погляду спосіб розглядають як сукупність характерних для кожного суб'єкта дій, що здійснюються в певній обстановці, спрямованих на отримання результату, внаслідок чого відбуваються зміни навколишнього середовища у вигляді слідів. Із такої позиції спосіб вчинення

кримінального правопорушення потрібно розглядати як ключовий елемент, що пов'язує інші складові криміналістичної характеристики, а саме предмет посягання, сліди, обстановку, особу злочинця. Зважаючи на зазначене, а також на недостатню наукову розробленість методики розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів, такому елементу криміналістичної характеристики, як спосіб вчинення злочину, слід приділити особливу увагу.

Розробці елементів криміналістичної характеристики, зокрема способу вчинення злочину, як складовій методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень приділялася значна увага з боку вчених-криміналістів: В. Бахіна, А. Волобуєва, М. Даньшина, М. Єфімова, В. Журавля, О. Колесниченка, В. Коновалової, В. Кузьмічова, В. Лисенка, В. Лисиченка, В. Лукашевича, Є. Лук'янчикова, Г. Матусовського, І. Пирога, О. Пчеліної, М. Салтевського, Р. Степанюка, В. Тіщенко, К. Чаплинського, В. Шевчука, В. Шепітька та ін. Однак способи вчинення злочину як елемент криміналістичної характеристики методики розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів в їхніх роботах досліджені недостатньо.

На першочерговому значенні способу вчинення злочину у розслідуванні наголошував засновник криміналістики – австрійський професор Г. Гросс, зазначаючи, що криміналістика саме починається там, де встановлюються способи вчинення злочину та методи, за допомогою яких ці способи потрібно досліджувати та розкривати [206, с. VII]. Одним із перших українських вчених розглянув спосіб учинення злочину з криміналістичного погляду О. Колесниченко, визначивши його як дії, прийоми злочинця, що виражаються у певній послідовності та складаються з підготовки, безпосередньо вчинення та приховування кримінального правопорушення [62, с. 18]. Дослідження способу вчинення кримінального правопорушення українськими вченими у подальшому свідчать про розуміння способу як системи зі трьох складових: підготовки, вчинення та приховування. Так, С. Зав'ялов визначає спосіб учинення злочину як спосіб дій із підготовки вчинення, власне вчинення та приховування його слідів, що характеризує

криміналістично значущі дані щодо виконавця та застосовані ним засоби, а також можливості їх використання під час розслідування кримінальних правопорушень [44, с. 7].

Залежність способу від обставин, що виникають до та після вчинення правопорушення, розглядає М. Даньшин. Як наслідок, його структура може бути триланковою, тобто містити поведінку суб'єкта до, під час і після вчинення; дволанковою у різних комбінаціях та одноланковою, що характеризує поведінку суб'єкта лише під час вчинення злочину. З огляду на це автор визначає спосіб вчинення кримінального правопорушення як систему дій із підготовки, вчинення та приховування, детермінованих умовами, до яких належать: фактори зовнішнього середовища, психофізіологічні якості особи, що пов'язані з вибіркоким застосуванням відповідних засобів і знарядь; місце та час вчинення, різного роду характерні сліди, що дозволяють за допомогою криміналістичних прийомів і засобів зрозуміти сутність події, що відбулася, та особливості злочинної поведінки суб'єкта [29, с. 7–8].

Спосіб вчинення злочину, на думку М. Салтевського, являє собою комплекс причинно та функціонально пов'язаних довільних (і почасти мимовільних) цілеспрямованих дій злочинця. Він детермінований сукупністю чинників суб'єктивного та об'єктивного характеру, склад і дія яких є ситуаційними, що обумовлює відкритий характер способу як системи, відносну стійкість і повторюваність способів [154, с. 425]. До чинників об'єктивного характеру автор відносить обстановку, умови зовнішнього середовища, властивості предмета протиправного посягання, відсутність чи наявність зв'язків між злочинцем і названими елементами. До суб'єктивних – психологічні властивості особи, що виявляються у вигляді мети, мотиву, знань, вмінь, навичок; характерологічний образ, що складається з рис характеру і психологічної спрямованості особистості, а також соматичні властивості – вік, стать, зріст тощо [154, с. 426–427]. Суб'єктивні та об'єктивні чинники, що впливають на спосіб вчинення злочину, визначає

також О. Швидкий стосовно квартирних крадіжок. Суб'єктивними чинниками автор вважає: знання злочинцем розташування об'єкта крадіжки, місць знаходження цінностей, будови заборів дверей, розпорядку дня потерпілого тощо; наявність або відсутність злочинного досвіду, можливість використати різні прийоми й хитрощі; відмітні особливості психологічного портрету злочинця. До об'єктивних він відносить: характер і будову об'єкта з погляду складності проникнення до майна, що викрадається; наявність співучасників; наявність необхідних знарядь злочину, зручних засобів пересування, що надає можливість розрахувати час на вчинення злочинних дій і втечі з місця події [191, с. 7–8]. Наведені визначення способу вчинення кримінального правопорушення, на наш погляд, у цілому правильно детермінують сутність цього поняття. Цілком погоджуємося з наведеними визначеннями та вважаємо, що спосіб та інші елементи криміналістичної характеристики взаємопов'язані між собою та залежать один від одного.

Розглянемо способи вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання товарів, зважаючи на тричленну структуру способу. У результаті вивчення матеріалів судово-слідчої практики встановлено, що під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів всі три складові (підготовка, вчинення та приховування) виявлено у 64 % випадків; підготовка та вчинення злочину – у 21 %; вчинення і приховування злочину – 4 %; тільки вчинення – 11 %. Отримані дані залежно від обсягу дій із підготовки та приховування мають певну ступінь кореляції.

Підготовчий до вчинення правопорушення етап складається з певних дій, направлених на успішне здійснення злочину в цілому. Такими діями на стадії підготовки до злочину автори підручника з криміналістики Національної академії внутрішніх справ вважають: вибір об'єкта крадіжки, у тому числі і майбутнього потерпілого; вивчення об'єкта крадіжки та обстановки, в якій злочинцю доведеться діяти; обрання найбільш ефективного способу безпосереднього заволодіння майном; підготовку необхідних технічних засобів, що полегшують втілення злочинного наміру;

вибір способу приховування слідів крадіжки, включно зі збутом викрадених речей; попередню змову між співучасниками крадіжки, розподіл ролей, а також забезпечення алібі [72]. Приблизно такий самий перелік підготовчих дій зазначає В. Журавель [117, с. 373].

Дещо розширюючи зміст підготовчих дій, М. Єфімов та І. Пиріг називають такі з них: а) вибір об'єкта крадіжки, зважаючи на такі чинники: наявність систем контролю за об'єктом (відеоспостереження, сигналізація) та засобів охорони; зовнішній вигляд будівлі або приміщення (кількість поверхів, наявність сучасного ремонту та дизайну); наявність технічних пристроїв забезпечення життєдіяльності власників (системи опалення, кондиціонування, супутникові антени тощо); можливість непомітного підходу до об'єкта та зникнення з викраденим; б) спостереження за об'єктом, що може вестись у безпосередній близькості до об'єкта чи на відстані з використанням бінокля або іншої техніки та полягає у: вивченні кількості мешканців на об'єкті, розпорядку дня, часу, коли вони відсутні; вивченні ступеня захисту об'єкта, розміщення камер відеоспостереження; визначенні можливих шляхів проникнення на територію тощо; в) підготовку технічних засобів вчинення та приховування кримінального правопорушення; г) підбір учасників та розподіл ролей у разі вчинення кримінального правопорушення у групі [39, с. 52–54].

Спираючись на думки науковців та результати узагальнення матеріалів кримінальних проваджень, визначимо підготовчі дії до вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання товарів:

1. Обрання об'єкта крадіжки. Об'єктом злочинного посягання є склади та бази, де безпосередньо зберігаються матеріальні цінності, що викрадаються. Під час обрання об'єкта крадіжки враховуються такі чинники: а) розміри (великий, середній, невеликий) та конструктивні особливості (окремі невеликі (до 40 м²) кімнати для зберігання продукції, відкриті чи накриті тентом майданчики, підвальні та напівпідвальні приміщення); б) спосіб зберігання продукції: холодильні, морозильні камери; приміщення

утеплені чи з підігрівом; різного ступеня вологості (сухі, вологі); в) ступінь захищеності: високий ступінь захисту: будівля складу знаходиться на відокремленій території, охороняється поліцією охорони МВС України або приватними охоронними агентствами чи особистою охороною власника складу; будинок оснащений сигналізацією, засобами відеоспостереження та має всі інші ступені захисту (міцні двері, решітки на вікнах тощо); середній ступінь: будівля знаходиться на приватній території, можлива наявність засобів відеоспостереження, що контролюються розміщеною на території охороною, є огорожувальний паркан, в наявності служба охорони (сторожі або охоронці, що чергують позмінно); склад без захисту, ділянка не охороняється, але в наявності міцні двері, можливі решітки на вікнах: немає огорожувального паркану, відсутня охорона, інших заходів не вжито; г) місце розташування будівлі складу відносно населеного пункту: у густонаселених містах; у безпосередній близькості до міст, селищ та невеликих міст; д) режим роботи: цілодобовий; робочий час у денний проміжок доби приблизно з 08.00 до 20.00; відкривається залежно від наявності у цьому потреби під час завантаження-розвантаження товару, наявності покупців тощо;

2. Вивчення об'єкта, що відбувається шляхом спостереження безпосередньо злочинцем або членами злочинної групи. Метою спостереження є вивчення: розпорядку роботи підприємства, робочого часу, перерви на обід; ступеня захисту складу; розміщення камер спостереження; наявності охорони та її оснащення: фізичного стану, віку, агресивності, наявності зброї; а також визначення можливих шляхів безперешкодного проникнення на територію складу тощо. Спостереження може вестись у безпосередній близькості до будівлі чи на відстані за допомогою бінокля або іншої техніки. Вивчення об'єкта може здійснюватися шляхом безпосереднього його відвідування під різними приводами, наприклад під виглядом: клієнта, який хоче розмістити товар на складі; електриків, сантехніків та інших робітників, яких нібито викликали органи благоустрою

міста; працівників контролюючих органів: поліції, служби з надзвичайних ситуацій, санітарно-епідеміологічної служби; територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки та ін. Під час відвідування складу злочинцем намічаються предмети крадіжки, визначаються місця їх зберігання, оглядається розташування приміщень, особливості запірних пристроїв на дверях, вікнах тощо. Якщо є можливість, також можуть бути створені умови для реалізації злочинного задуму: пошкоджуються прилади освітлення, охоронна сигналізація, камери спостереження, електричне обладнання тощо;

3. Підготовка технічних засобів вчинення та приховування злочину. Проникнення до приміщення складу здійснюється з використанням різноманітних знарядь, котрі, за класифікацією М. Салтевського, поділяються на 3 групи: а) знаряддя зламу – предмети, спеціально призначені не для трудової, а для злочинної діяльності: відмички, «фомка», «балерина», «гусяча лапка», «клешня рака» тощо, а також інструменти, спеціально перероблені для злочинних цілей: заточена викрутка, домкрат для віджимання дверей тощо; б) інструменти (прилади) – предмети заводського або кустарного виготовлення, призначені для використання як знаряддя праці у побуті: ножі, молотки, зубила, прилади для різки металу, сокири, пробійник, стамески, долото тощо; 3) предмети, не пристосовані для використання як знаряддя праці: смуги заліза, каміння, металевий прут, частина водопровідної труби тощо [154, с. 196–197]. З-поміж засобів приховування слідів злочину, що заздалегідь готуються злочинцем, можна виділити: гумові рукавички, бахіли, змінне взуття, медичні маски на обличчя, балаклави, засоби знищення слідів (вологі та звичайні серветки, хустинки). Заздалегідь готуються засоби для упаковки викрадених предметів: сумки, рюкзаки, коробки, контейнери. Для зникнення з місця вчинення кримінального правопорушення готується автотранспорт, іноді з водієм, який з'являється у момент завершення крадіжки;

4. У разі вчинення кримінального правопорушення в групі – підбір

учасників і розподіл ролей. У результаті аналізу складу злочинних угруповань, що вчиняли крадіжки зі складів та баз зберігання товарів, а також опитування їх учасників встановлено, що критерії формування членів груп були такими: відданість та надійність у будь-якій ситуації, для чого використовувались родинні або давні дружні зв'язки; наявність злочинного досвіду; витривалість, фізична сила; навички володіння засобами та знаряддями злочинної діяльності, навички робітничих професій, уміння поводитися з професійним або злодійським інструментом; наявність автотранспорту та навичок водіння; знання можливих місць збуту викраденого.

Спосіб вчинення кримінального правопорушення, безумовно, є найважливішою складовою та включає безпосередньо дії злочинця зі заволодіння матеріальними цінностями. В. Журавель поділяє способи проникнення до приміщень на три групи: а) без застосування будь-яких технічних засобів – так званий безінструментальний спосіб шляхом зламу вхідних дверей та їхніх засувних пристроїв, в тому числі руйнування корпусу дверей поштовхом плеча чи ноги, зняття їх із навісних петель тощо; б) із застосуванням технічних засобів, що полегшують реалізацію злочинного наміру; в) з вільним доступом до матеріальних цінностей [117, с. 373–374]. Такої думки дотримується і Є. Макаренко, додаючи четверту групу способів учинення крадіжок – дії, не пов'язані з типовим проникненням у житло, а саме викрадання з використанням так званих вудок або гачків [109, с. 70–72]. Зазначимо, що вказаний спосіб на сьогодні не використовується навіть під час вчинення квартирних крадіжок і, звісно, не має стосунку до крадіжок зі складів. М. Єфімов та І. Пиріг [39, с. 54], а також Ю. Комісарчук виділяють дві групи способів вчинення крадіжок: пов'язані з незаконним проникненням у помешкання, приміщення або інше сховище; не пов'язані з проникненням у житло, приміщення або інше сховище [69, с. 665].

Спосіб вчинення крадіжок зі складів має певні особливості, що полягають у підготовчих діях злочинців безпосередньо на місці вчинення

злочину перед проникненням у приміщення складу. Такі дії полягають у відключенні засобів відеоспостереження та сигналізації та трапляються, за результатами нашого дослідження, у 32 % випадків крадіжок. Способи відключення засобів спостереження та сигналізації можуть бути такими:

- а) спрямування джерела потужного світла вздовж оптичної вісі відеокамери у бік об'єктива. Чим ближче до відеокамери джерело світла, тим більшою стає площа засвічення. Для цього також може бути використано промінь лазерної указки;
- б) заклеювання або зафарбування об'єктива (на відстані може бути використана страйкбольна зброя);
- в) розірвання лінії передачі відеосигналу або кабелю живлення;
- г) заглушення сигналу бездротових Wi-Fi камер за допомогою спеціальних пристроїв, що є у вільному продажі.

Спираючись на думки науковців та результати узагальнення матеріалів кримінальних проваджень за фактами крадіжок зі складів, встановлено, що способи вчинення розглядуваного виду злочину можна поділити на дві категорії:

- проникненням до приміщення складу шляхом зламу перешкод (63 %);
- шляхом відкритого доступу до майна, що зберігається на складі (37 %).

З-поміж способів зламу О. Швидкий виділяє такі: вибивання (віджим) дверей ногами, тілом; віджим дверей пристосованими для цього знаряддями зламу; віджим дверей господарсько-побутовими інструментами; свердління отвору в дверях для відчинення замка зсередини; вибивання, вирізання фільонок; випилювання замка; вибивання шпонки петлі, пошкодження петель дверей [191, с. 8].

Нами встановлено, що проникнення до приміщення складу шляхом зламу перешкод здійснюється у такий спосіб:

- відкриття замка з циліндровим механізмом шляхом бампінгу: спеціальний пристрій у формі ключа вставляють в отвір замка та наносять по ньому удар молотком, руйнуючи при цьому штифти замкового механізму;
- вибивання замка нанесенням сильного удару по циліндру у місце замкової щілини молотком або зубилом чи долотом, після чого циліндр

вискакує з корпусу замка;

- висвердлювання частини циліндрового механізму замка у місці розташування штифтів;

- розпил чи перекушування дужки навісного замка;

- вплив на ригель замка ззовні натисканням на його виступаючу частину за допомогою твердого плоского предмета: леза ножа, викрутки, металевої пластини, стамески тощо – з метою примусового пересування його у відкрите положення;

- з використанням відмички – відкриваються замки будь-якої конструкції. Цей спосіб властивий професійним крадіям, які використовують не тільки спеціально виготовлені відмички, а й підручні засоби: шпильки, ножі, дріт, спиці, електромеханічні відмички тощо, підбираючи їх окремо у кожному випадку;

- підбір ключа – типові недорогі замки часто встановлюються масово, та завдяки низькій вартості на виробі підібрати ключ для професійного крадія не є проблемою;

- руйнування механізму замка кислотою шляхом вливання її у запірний пристрій замка, внаслідок чого механізм руйнується і замок відкривається простою викруткою.

- руйнування вхідної двері шляхом: вибивання плечем, ногою або з використанням сокири чи кувалди; знешкодження лутки або полотна дверей біля петель або перепилювання самих петель болгаркою чи їх віджим ломом; випилювання полотна двері навколо замка та видалення його фрагмента разом із замком; руйнування дверей шляхом віджиму, для чого монтування або лом вставляють між луткою та дверима й обертальним рухом ламають частину лутки або дверей; віджиму та руйнування з використанням спеціально пристосованого домкрата, що приводиться в дію пневматичним або механічним способом;

- руйнування частини стіни чи обшивки ангару будь-яким інструментом: молотком, кувалдою, ножицями по металу тощо.

Останній спосіб проникнення можна прослідкувати на такому прикладі зі слідчої практики. Правопорушник, маючи умисел на таємне викрадення чужого майна, за попередньою змовою ще з чотирма особами, розуміючи протиправність своїх дій, з метою власного незаконного збагачення, з корисливих мотивів у ніч на 28.03.2020 на вантажному автомобілі марки «МЕРСЕДЕС-БЕНЦ», власником якого є один зі спільників, під керуванням іншого спільника з метою вчинення крадіжки приїхали до с. Гавришівка Вінницького району. Далі вони під'їхали до металевого ангара, що належить ФГ «Родина В», після чого, пересвідчившись, що за їхніми діями ніхто не спостерігає, підійшли до вказаного ангара та шляхом демонтажу металевої стіни проникли всередину, звідки таємно викрали наступні хімічні засоби захисту рослин: Абакус, 480 літрів, вартість якого складає 228 366,24 грн; Фалькон 460, 420 літрів, вартість якого складає 304 920,00 грн; Архітект, 1380 літрів, вартість якого складає 985 734,00 грн; Турбо, 660 кілограм, вартість якого складає 36 079,56 грн; Дезорал 500, 20 літрів, вартість якого складає 8478,68 грн; Фолікур, 1380 літрів, вартість якого складає 880 900,92 грн; Моддус 250, 500 літрів, вартість якого складає 821 554,00 грн; Гроділ Максї, 144 літрів, вартість якого складає 337 151,52 грн; Моспілан, 80 літрів, вартість якого складає 230 800,00 грн; Авіатор Хрго ЕС, КЕ, 400 літрів, вартість якого складає 562 106,40 грн; СЛАЗШ, 660 літрів, вартість якого складає 835 164,00 грн; Кассент 400 КС, 400 літрів, вартість якого складає 493 254,40 грн. Згідно з висновком експерта № 258 від 06.04.2020 ОСОБА_6 завдав фермерському господарству «Родина В» матеріальної шкоди на загальну суму 5 724 509,72 грн, що у 5446,7 разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (1051 грн) на момент вчинення злочину. Вказані дії кваліфіковано за ч. 5 ст. 185 КК України, тобто як таємне викрадення чужого майна (крадіжка), вчинене за попередньою змовою групою осіб, поєднане з проникненням у сховище, вчинене в особливо великих розмірах [83].

Під час проникнення до приміщення складу шляхом зламу на сьогодні використовуються не тільки звичайні засоби для зламу: монтування, кувалда,

молоток, лом, стамеска, зубило, долото, пилки, свердла, дріль, а й сучасні інструменти, що працюють на акумуляторах без додаткових джерел живлення: «болгарки», дрилі, портативні газозварювальні апарати, заморожуючі пристрої на основі рідкого азоту чи вуглекислоти, розсувні пневматичні пристрої, пневматичні домкрати тощо.

Крадіжки шляхом відкритого доступу до майна, що зберігається на складі, вчиняються:

- на відкритих площадках шляхом подолання огороження, що, у свою чергу, досягається його руйнуванням або перелазанням, перестрибуванням;

- під час технологічних операцій на складі у робочий час, що здійснюється, як правило, працівниками самого підприємства або особами, які мають тимчасовий доступ до складу;

- представниками підприємств, що отримують продукцію зі складу, шляхом підробки товарно-транспортних накладних чи інших документів на отримання продукції.

Крадіжку, вчинену шляхом вільного доступу, характеризує такий приклад зі слідчої практики. Працівник складу ТОВ ТД «Біола», що розташований за адресою: м.Дніпро, вул. Берегова, 135, 17.08.2023 приблизно о 09:57 год. перебував на його території та, скориставшись вільним доступом, відсутністю власника та працівників підприємства – очевидців його злочинного наміру, зайшов усередину складу вищевказаного товариства, де побачив виготовлену продукцію, а саме: нектар Darnik яблучно-виноградний об'ємом 0,4 л у кількості 24 пляшки та нектар Darnik яблучно-виноградний об'ємом 0,9 л у кількості 12 пляшок, що знаходились у приміщенні складу ТОВ ТД «Біола», і у нього раптово виник єдиний злочинний умисел, направлений на таємне викрадення чужого майна, із визначенням продукції товариства предметом злочинного посягання. Далі, реалізуючи свій раптово виниклий єдиний злочинний умисел, направлений на таємне викрадення чужого майна (крадіжку), вчинене в умовах воєнного стану, він в період часу з 17.08.2023 до 17.11.2023 включно, діючи умисно, з корисливих мотивів,

впевнившись, що за його злочинними діями ніхто не спостерігає, усвідомлюючи таємний характер своїх злочинних посягань, шляхом вільного доступу до виготовленої продукції вказаного товариства виніс із приміщення складу продукцію, тим самим незаконно заволодів нею, розпорядившись викраденим майном на власний розсуд, спричинивши ТОВ ТД «Біола» матеріальний збиток на загальну суму 223 662,72 грн [84].

Приховування як складова способу вчинення злочину здійснюється шляхом утаювання, маскуванню, знищення або фальсифікації слідів кримінального правопорушення або інформації, отриманої під час розслідування. Способи приховування В. Пясковський, В. Весельський, С. Зав'ялов поділяють на п'ять груп: способи приховування матеріальних слідів, що відобразились у навколишній обстановці у результаті підготовки та вчинення злочину; способи приховування об'єктів посягання та наслідків заволодіння, розпорядження та використання ними; способи вжиття заходів маскуванню та фальсифікації слідів; вживання заходів із протидії розшуку правопорушника; вживання заходів із протидії встановленню істини загалом [22, с. 37].

Утаювання полягає у неповідомленні слідчого про певні факти, обставини вчинення кримінального правопорушення. Воно може здійснюватися в активній формі: вчинення злочину за відсутності свідків, очевидців, у нічний час, віддаленість приміщень складів від центру міста, недостатня охорона об'єкта тощо; швидка реалізація викраденого майна; приховання викраденого у заздалегідь підготовлених схованках. Пасивною формою утаювання є замовчування, ненадання інформації про вчинений злочин, відмова від дачі показань, невиконання вимог слідства тощо.

Знищення виявляється у діях правопорушника, спрямованих на знешкодження слідів: взуття, рук, зламаних замків, перешкод тощо. Знищення слідів може бути повним, наприклад видалення папілярних візерунків із поверхні предметів обстановки, на яких вони залишені; спалювання взуття та одягу, в які був одягнений правопорушник у момент

здійснення крадіжки тощо, або частковим, зокрема використання злодієм після закінчення злочину спеціальних речовин (гасу, одеколону, порошку гірчиці тощо) для знищення запахових слідів.

Маскування – це створення уявлення свідків або слідчого щодо характеру вчинених дій і причетності до них певної особи. Ознаками маскування є здійснення підготовчих дій: зміна злодієм свого зовнішнього вигляду, зокрема зачіски, використання парика, темних окулярів, маски; відрощування бороди перед учиненням правопорушення з наступним голінням, або навпаки; зміна одягу тощо, що утруднює та навіть виключає запам'ятовування очевидцями крадіжки обличчя правопорушника та його подальше впізнання; вживання гумових рукавичок, бахіл на взуття тощо; приведення у початковий вигляд меблів, зламаних дверей, вибитого скла, вставлення шибок.

Фальсифікація полягає у створенні хибної інформації щодо події злочину або підробці її носіїв і може виявлятися в умисному залишенні на місці крадіжки чужих слідів рук та предметів, що належать іншій людині; підміні, дублюванні предметів крадіжки; частковій або повній підробці документів на викрадені номерні речі; обмові співучасників. Способом фальсифікації є створення у слідчого хибного алібі – уявлення щодо свого перебування в іншому місці в момент вчинення крадіжки.

Перераховані способи приховання крадіжки виявляються як окремо, так і в сукупності, створюючи так звані змішані способи приховування злочину.

Дії злочинців із підготовки, вчинення та приховування злочину складають динамічну систему взаємодії матеріальних об'єктів, наслідком якої є утворення слідів, дослідження яких надає слідчому інформацію щодо події кримінального правопорушення та його учасників. У криміналістиці сліди розглядаються у широкому та вузькому значеннях. Як зауважує М. Салтевський, у широкому значенні сліди злочину – це будь-які зміни в навколишньому середовищі, причинно пов'язані з подією злочину, якими є: події, явища, матеріальні предмети або їхні частини, труп, недопалок,

знаряддя зламу, пляма крові, частка якої-небудь речовини тощо; матеріальні копії: слід пальця, взуття, розрубу, розрізу тощо. Сліди у вузькому значенні є матеріальними утвореннями, що відображають зовнішню будову взаємодіючих об'єктів, тобто слідами-відображеннями [154, с. 85].

Розглядаючи сліди кримінального правопорушення як елемент криміналістичної характеристики, І. Пиріг та М. Єфімов, зазначають, що вони є джерелом інформації про подію злочину та особу правопорушника. Більшість слідів залишаються на місці їх виявлення, тому зрозумілим є їхній зв'язок із обстановкою вчинення правопорушення. Відомості про сліди злочину, після відповідного їх закріплення, можуть бути джерелом доказів та дозволяють установити інформацію про спосіб учинення злочину, обстановку, особу злочинця [39, с. 19]. На думку Є. Пряхіна, сліди, як будь-які зміни матеріального середовища, що виникли у результаті вчинення злочину та є його наслідком, охоплюють: зміни в речовій обстановці; сліди-предмети – речові докази; документи – письмові докази; сліди-відображення; запахові сліди, біологічні сліди; сліди мікрочастин; ідеальні сліди [69, с. 11–12]. Подібні види слідів окреслює А. Шеремет: зміни в речовій обстановці місця події; предмети – речові докази, в тому числі документи, речі та мікрочастинки; сліди-відображення (ніг, рук, інструментів тощо); документи – письмові докази; відомості від осіб, які можуть бути допитані як свідки [197, с. 344].

Значення слідів як системи взаємопов'язаних елементів полягає, на думку Є. Лук'янчикова, в тому, що їх аналіз і дослідження дозволяє отримати інформацію щодо: наявності об'єкта, що спростовує або стверджує певні обставини; відображення в об'єкті ознак, які характеризують особистість учасників події та дозволяють визначити конкретну особу чи знаряддя, що застосовувалося під час вчинення злочину; наявності змін початкового стану об'єкта або їх комплексу, що відображають подію; відображення в об'єкті умов, за яких відбувалася подія; використання об'єкта учасниками події, належності його певній особі; виявлення об'єкта у певному місці й інших

фактичних обставин, що через деякий час можуть бути зіставлені у їх взаємозв'язку та взаємообумовленості [105, с. 72; 128, с. 68].

У теорії криміналістики матеріальні сліди кримінального правопорушення поділяються на сліди-предмети, сліди-речовини та сліди-відображення. «Сліди-предмети – це всі матеріальні предмети, які мають стійку зовнішню форму, наприклад недопалок, шапка, носова хустка, ніж, гільза, залишені на місці події, а також частини цілого. Сліди-відображення – це матеріальні копії слідоутворюючих предметів, локальні і периферичні. Сліди-речовини – частини (об'єми) цілого: сипучої, рідкої, газоподібної речовини, наприклад плями крові, частки пилу, бруду, барвника, запахової речовини тощо» [154, с. 90].

Сліди-відображення є носіями інформації трьох категорій, а саме щодо: самих слідів; об'єктів, що вступали у взаємодію; механізму такої взаємодії. Ця обставина визначає обсяг та якість інформації, що закладено у слідах-відображеннях та залежить від багатьох чинників: матеріалу об'єктів взаємодії, їхньої форми, природи, сили та напрямку взаємодії тощо. Сліди-відображення з-поміж інших є найбільш інформативними, але для вилучення інформації від слідів-відображень потрібно витратити значно більше зусиль та часу. Сліди-відображення містять інформацію щодо послідовності дій злочинців, їхніх особистісних характеристик, механізму та обставин події тощо [127, с. 353].

Матеріальні сліди залишаються на будь-якому етапі реалізації злочинного задуму: під час підготовки, вчинення та приховування злочину. Практика розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів свідчить про негативні наслідки розслідування у разі невиявлення слідів, що утворюються на стадіях підготовки та приховування злочину. Так, під час підготовки злочинці можуть проводити спостереження за роботою складського приміщення з певного укриття, яким може бути недобудований дім, окреме місце на вулиці тощо, де залишаються сліди-предмети: обгортки від цукерок, недопалки цигарок, слина, жувальна гумка тощо. Після вчинення

злочину на шляху відходу правопорушників можуть також залишатися ті самі об'єкти. Якщо злочинці прибули на місце вчинення злочину на транспортному засобі, його, як правило, залишають на певній відстані від місця події для забезпечення таємності. У таких випадках у тому місці залишаються сліди протекторів шин, залишки води, мастила, сліди взуття, частини вантажу, що перевозився на машині раніше. З метою недопущення залишення на місці події слідів рук крадії використовують гумові рукавички, які вони, як правило, викидають відразу після вчинення правопорушення. Ці рукавички потрібно виявляти на шляху відходу злочинців на дорозі, узбіччі, у найближчих смітниках.

Із-поміж слідів-відображень під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів найчастіше вилучаються трасологічні сліди (75 %). Під час проникнення на склад шляхом виламування, видавлювання дверей на їхній поверхні та коробах можуть бути залишені сліди знарядь зламу та інструментів, взуття, папілярних візерунків, нашарування різних речовин, шматків ниток, волокон тощо залежно від механізму впливу на двері. Якщо після виламування дверей злочинець ставить їх на місце з метою маскування своїх дій, сліди будуть розташовані у відповідних місцях. У самих приміщеннях складу на полицях із товаром можуть знаходитися сліди папілярних візерунків або сліди рукавичок у разі їх використання. Локалізація зазначених слідів залежить від дій злочинця, місць розташування викрадених предметів. Практично завжди на підлозі залишаються поверхневі сліди взуття з нашаруванням ґрунту. Також залишаються сліди-предмети, залишені злочинцями: дрібні речі, мікрочастки одягу, недопалки, залишки їжі; сліди біологічного походження: піт, слина, лупа, інші виділення організму.

На сучасному рівні розвитку комп'ютерних технологій і використання їх як злочинцями, так і правоохоронними органами, з'явилися так звані віртуальні або цифрові (електронні) сліди, які за своїми властивостями є принципово новими та потребують дослідження на науковому та прикладному рівнях. Основною властивістю цифрових слідів, що

виявляються під час розслідування, є те, що вони містять інформацію стосовно кримінального правопорушення, яка розташовується на матеріальних цифрових пристроях і для аналізу якої необхідні спеціальні криміналістичні знання із застосуванням комп'ютерних технологій. За визначенням А. Коваленка, під цифровими слідами потрібно розуміти комп'ютерні дані, що утворилися або зазнали змін у запам'ятовувальних пристроях електронно-обчислювальної техніки внаслідок дій користувачів, пов'язаних із вчиненням кримінального правопорушення [58, с. 233]. Під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів цифрові сліди найчастіше виявляються у картах пам'яті камер спостереження, що можуть бути встановлені власниками складів. Також момент вчинення злочину може бути випадково зафіксовано на камеру телефона перехожих або відеореєстратора автомобілів, що знаходилися біля складу або проїжджали повз.

1.3. Характеристика особи правопорушника та потерпілого

Суттєвим елементом криміналістичної характеристики є особа правопорушника, зміст якого визначається комплексом ознак, властивих особам, які вчиняють кримінальні правопорушення. Характеристика особи правопорушника, на думку М. Салтевського, повинна складати опис людини як соціально-біологічної системи, ознаки й властивості якої знаходять відображення у матеріальному середовищі та використовуються для розслідування кримінальних правопорушень. До таких властивостей автор відносить біологічні, фізичні та соціальні [154, с. 422].

Характеристика особи правопорушника, як елемент криміналістичної характеристики, розроблялася на основі досягнень та розробок інших наук, зокрема юридичної психології та кримінології. Так, у кримінології характеристику особи правопорушника розглядають за такими ознаками, як:

соціально-рольові: найближче оточення, сімейні, побутові, виробничі та загальноцивільні відносини; соціально-демографічні: вік, стать, освіта, професія і вид занять, соціальний стан, місце проживання, сімейний стан, житлово-побутові умови та матеріальне забезпечення; морально-психологічні: світогляд, інтелектуальні ознаки, ціннісні орієнтації, рольові особливості, рівень потреб, психічні аномалії, осудність; кримінально-правові: характер та спрямування посягань, мотиви злочину, одиночний чи груповий характер посягань, термін і вид покарання [90, с. 132]. В основі кримінально-психологічної характеристики лежать домінуючі позиції особистості, її спонукання, стійкі цілі та способи вчинення злочину, мотиви, міра десоціалізації особистості, характер антисоціальної направленості.

Відомості щодо особи злочинця, які містяться в криміналістичній характеристиці, використовуються комплексно для вирішення як загальних, так і окремих завдань розслідування, зокрема встановлення та розшуку особи підозрюваного на початковому етапі.

Розглянемо характеристику особи правопорушника, який вчиняє крадіжки зі складів та баз зберігання товарів, спираючись на розробки вчених та матеріали судово-слідчої практики.

Фізичні характеристики особи злочинця впливають на спосіб вчинення кримінального правопорушення та, відповідно, на утворення слідів, властивих тому чи іншому способу. Злочинці, наділені значною фізичною силою, можуть використовувати способи проникнення до приміщень, пов'язані з руйнуванням перешкод, в тому числі за допомогою знарядь зламу, що потребують застосування значних зусиль (ломів, кувалд) [24, с. 385].

Вік особи впливає на складові способу вчинення злочину. При вчиненні крадіжки неповнолітніми найчастіше відсутні підготовка до вчинення злочину та приховування його слідів. В. Журавель звертає увагу, що «спостерігається значне омолодження квартирних злодіїв, середній вік яких становить 25 років (лише кожний п'ятий з числа засуджених за крадіжку був старше 29 років). Водночас серед засуджених за крадіжки державного і

колективного майна вдвічі більше питома вага осіб середнього віку (30–49 років)» [117, с. 374–375].

Проведеним нами дослідженням встановлено, що крадіжки зі складів вчинюють у 92 % випадків чоловіки: віком від 18 до 25 років – 28 %, від 25 до 40 років – 46 %, від 40 до 55 років – 26 %. Жінки беруть участь у вчиненні крадіжок переважно у групі як: спостерігачі на стадії підготовки до злочину; водії транспортних засобів на заключній стадії; реалізатори викраденого майна.

Соціально-демографічні характеристики особи злочинця в меншому ступені впливають на механізм вчинення злочину і радше є кримінологічною характеристикою. Визначною характеристикою є рівень освіти. У більшості правопорушників відсутні чіткі моральні устої, вони не мають сім'ю чи знаходяться у тимчасових позашлюбних відносинах [24, с. 386]. Результати узагальнення матеріалів кримінальних проваджень та вироків судів свідчать, що повну середню освіту мають 45 % злочинців; професійно-технічну – 27 %; незакінчену вищу – 4 %; вищу – 21 %, не мають середньої освіти – 3 %.

Морально-психологічним характеристикам особи правопорушника приділяється достатньо уваги з боку не тільки криміналістів, а й учених у галузі юридичній психології та кримінології. В юридичній психології розділяють особистісні характеристики злочинця за типами сексуально-насильницького, насильницького, корисливо-насильницького, корисливого тощо [66, с. 96–103]. Усіх злочинців корисливої направленості, зараховуючи грабіжників, розбійників, шахраїв тощо, можна об'єднати в одну групу, що характеризується стійкістю корисних спонукань. Особа крадія, як правило, деформована його стійкою присутністю у кримінальному середовищі, дефектами виховання вже у ранньому віці, хронічним незадоволенням насущними потребами, постійною ситуативною залежністю. Корисні злочини пов'язані не з окремими корисними мотивами, а із загальною корисною направленістю особистості, яка і є системоутворюючим фактором поведінки особи. Погляди та потреби крадіїв виключно корисні та не пов'язані із

загальноприйнятими соціальними та моральними цінностями. Відсутність соціальної адаптації посилюється такими чинниками, як відсутність спеціальності, постійного місця роботи, сім'ї, а інколи і місця проживання. Крадії характеризуються постійною антисуспільною направленістю поведінки (вживання наркотиків, алкоголю). Однак зазначене у меншому ступені стосується осіб, які вчиняють крадіжки зі складів, проти, наприклад, квартирних крадіїв та грабіжників. Як правило, вони також схильні до вчинення інших видів кримінальних правопорушень: хуліганства, у сфері обігу наркотиків, грабежів. Риси характеру крадія: прагнення до незаконного збагачення, жадібність, нечесність, егоїзм та ін. – формуються під впливом загальної корисної направленості його діяльності [24, с. 386]. Під час учинення крадіжок перебували у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння 10 % та 5 % осіб відповідно.

З-поміж соціально-побутових характеристик особи правопорушника важливе значення має місце проживання. Проведеним дослідженням встановлено, що 42 % крадіїв проживали у безпосередній близькості від місця вчинення крадіжки. Серед крадіїв практично відсутні так звані крадії-гастролери. За місцем роботи особи правопорушників характеризуються так: без постійного місця роботи або навчання – складають 59 % від загальної кількості злочинців; працюючі – 17 %; учні професійно-технічних училищ коледжів, технікумів – 17 %; студенти вищих навчальних закладів – 7 %.

Вивченням матеріалів судово-слідчої практики встановлено, що крадіями бувають особи, які безпосередньо мають доступ до матеріальних цінностей, що знаходяться на складі (34 % випадків). Вони вчиняють крадіжки одноособово, за домовленістю зі знайомими або у складі злочинних угруповань. Розглянемо приклад із практики розслідування. Так, обвинувачений, працюючи комірником на підприємстві ТОВ «ЕЛЕГАНТ АВТО», знаючи про асортимент товарів та місце розташування складів товарно-матеріальних цінностей, що знаходяться на території ВАТ «Полімер», вирішив вчинити з них крадіжку автозапчастин та автомобільних

аксесуарів. Втілюючи свій злочинний умисел, із 12 січня 2015 р. до 17 квітня 2015 р., маючи доступ до ключа від навісного замка на вхідних дверях складу та знаючи цифровий код зняття цього складу зі сигналізації, брав зазначений ключ та в неробочий час направлявся на територію вказаного складського приміщення. В подальшому цим ключем відчиняв вхідні двері в склад, після чого проникав усередину приміщення та вводив код зняття із сигналізації на пульті Державної служби охорони цього складського приміщення. Після чого вчиняв крадіжку автозапчастин та аксесуарів, які зберігалися в приміщенні цього складу та належали ТОВ «ЕЛЕГАНТ АВТО». У подальшому, задля приховування своєї злочинної діяльності, зачиняв двері складу на замок, вмикав сигналізацію та повертав ключ від дверей складу в кабінет завідуючого складу. Викрадені товарно-матеріальні цінності крадій на своєму автомобілі перевозив у задалегідь підготовлене місце, а саме в гараж, який належить іншій особі. Таким чином, у період часу з 12 січня 2015 р. до 17 квітня 2015 р. підозрюваний вчиняв викрадення автозапчастин та аксесуарів ТОВ «ЕЛЕГАНТ АВТО» зі складського приміщення, що знаходиться за адресою м. Івано-Франківськ, вул. Максимовича, 14, та перевозив їх для подальшого зберігання в гараж. Крім того, працюючи на ТОВ «ЕЛЕГАНТ АВТО» та маючи доступ до іншого складського приміщення, що розташоване за адресою по вул. Б. Хмельницького, 69 в м. Івано-Франківську, під час виконання покладених на нього трудових обов'язків працівника вищенаведеного товариства, вчинив крадіжку автозапчастин та автомобільних аксесуарів зі вказаного складу. Викрадене в ТОВ «ЕЛЕГАНТ АВТО» майно перевозив у гараж. За період із 12 січня 2015 р. до 17 квітня 2015 р. зі складських приміщень ТОВ «ЕЛЕГАНТ АВТО», що розташовані за адресами: м. Івано-Франківськ, вул. Максимовича, 14 та вул. Б. Хмельницького, 69, викрав автозапчастини та автомобільні аксесуари на суму 466 836,72 грн, чим заподіяв майнову шкоду вказаному підприємству в особливо великих розмірах [85].

Соціально-правові характеристики особи правопорушника становлять

найбільшу цікавість для розслідування, оскільки не тільки пов'язані з такими елементами криміналістичної характеристики, як спосіб вчинення та предмет посягання, а й визначають тактику проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема допиту. Основними з таких характеристик є професійні злочинні навички та досвід діяльності. За цими критеріями В. Журавель поділяє крадіїв на дві групи: 1) професійні злочинці, для яких крадіжки є основним джерелом існування, які, як правило, раніше були засуджені за аналогічні злочини, та у цьому значенні злочинна діяльність є однією з найбільш сталих і «рецидивонебезпечних»; 2) особи, які вчинили крадіжку через якісь конкретні обставини, що склалися та, як правило, викрадають предмети невеликої кількості, що перебувають на виду, та намагаються швидко залишити місце крадіжки [117, с. 374]. Такої класифікації дотримуються і автори навчального посібника «Тактика допиту» В. Бахін та В. Весельський [4].

Дещо розширює наведену класифікацію М. Салтевський, виділяючи три групи: «а) примітивні неорганізовані злочинці, що вчиняють крадіжки без використання технічних засобів, поодинці, за наміром, що раптово виник. Побачив річ – узяв; відчинені двері в салоні – забрав речі; відкритий гараж – викрав інструменти тощо; б) кваліфіковані злодії – це особи зі стійкою антисуспільною установкою, мають навички крадіжок певних предметів, речей, грошей, коштовностей. Вони знають куди хазяїн ховає такі об'єкти. Це, як правило, раніше засуджені за аналогічні злочини. Нерідко вони об'єднані в групу, керовану авторитетом; в) професійні злодії, що вчиняють крадіжки внаслідок постійної антисуспільної установки. Вони мають злочинні навички, раніше майже всі засуджені. Обов'язково об'єднані в злочинні групи, збройні, мобільні» [154, с. 477].

Узагальнюючи наведені вище думки науковців та результати аналізу судово-слідчої практики, зауважимо, що за ступенем володіння професійними навичками крадіїв можна поділити на такі групи: 1) непрофесійні злочинці, які, як правило, вперше вчиняють правопорушення та за обставинами (хвороба, звільнення з роботи, відсутність роботи) опинились у тяжкому

матеріальному становищі (20 %); 2) випадкові, які викрадають майно, що не достатньо охороняється (35 %); 3) кваліфіковані злочинці зі стійкою направленістю на вчинення правопорушення, які мають досвід вчинення крадіжок, відповідну підготовку та професійний інструмент (45 %).

Окремо слід зазначити, що значна частина крадіжок зі складів та баз зберігання товарів вчиняється у групі (73 % кримінальних проваджень). Кримінальним законодавством (ст. 28 КК України) передбачено поділ кримінальних угруповань на чотири види:

«1. Кримінальне правопорушення визнається таким, що вчинене групою осіб, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою.

2. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку кримінального правопорушення, домовилися про спільне його вчинення.

3. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) кримінальних правопорушень, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

4. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших кримінально протиправних груп» [88].

Першим видом угруповань є випадкові групи, яких первісно об'єднує

не мета вчинення кримінальних правопорушень, а дружні або товариські стосунки. Такі групи формуються особами, об'єднаними спільними сусідськими відносинами, навчанням в одній школі, коледжі, гімназії, закладі вищої освіти. З часом група набуває кримінального характеру та починає вчиняти злочини. Під час вчинення злочину дії членів групи рівнозначні. Відсутність лідера та незначна ступінь згуртованості, а також відсутність функціональної та психологічної структури свідчить про непрофесійний характер об'єднання. На допитах члени групи, як правило, не заперечують своєї вини і дають правдиві показання як щодо своєї участі, так і щодо участі інших членів групи у злочині. За результатами нашого дослідження, до складу таких груп входять особи віком 18–25 років, можлива участь неповнолітніх. Крадіжки зі складів та баз зберігання товарів вони вчиняють у 19 % випадків із-поміж правопорушень, учинених у групі.

Другий вид утворюють злочинні групи, які перед вчиненням правопорушення попередньою домовляються про свої дії, тобто присутній розподіл ролей під час вчинення правопорушення. У таких групах ще не склалися функціональна й психологічна структури, але вже мають місце їхні окремі елементи. Чіткого лідера у групі ще немає, однак вона більш організована, виділяються особи, які у певний момент беруть відповідальність на себе. Доходи від злочинної діяльності розподіляються порівну. Майже сформовано склад групи, хоча можливе приєднання й інших членів. При здійсненні успішної протиправної діяльності група її продовжує, набуваючи досвіду, але при цьому відсутнє чітке планування спільної діяльності [24, с. 386]. Серед злочинних груп, що вчиняють крадіжки зі складів, таких груп більшість (майже 55 %).

Наведемо приклад діяльності такої групи. 03 листопада 2017 р. близько 21.00 год. неповнолітній ОСОБА_3, вступивши в попередню злочинну змову з ОСОБА_4, 1998 р. народження, ОСОБА_5, 1999 р. народження, ОСОБА_6, 1998 р. народження та ОСОБА_17, 1994 р. народження, з метою таємного викрадення чужого майна, діючи умисно, протиправно, з корисливих мотивів,

переслідуючи мету незаконного збагачення, на автомобілі марки «ВАЗ-2101» під керуванням ОСОБА_17 та на автомобілі марки «ВАЗ-2104» під керуванням ОСОБА_3 приїхали до приміщення складу, розташованого за адресою: с. Бояни Новоселицького району Чернівецької області, який знаходиться в оренді у ОСОБА_14. Залишивши вказані автомобілі неподалік складу, ОСОБА_4, неповнолітній ОСОБА_3, ОСОБА_5, ОСОБА_6 та ОСОБА_17 підійшли до дверей заднього входу, які ведуть до приміщення складу, відчинили їх та проникли на територію складу, звідки за допомогою задалегідь приготовлених мішків таємно викрали приблизно 25 мішків насіння сої, вагою кожного мішка по 50 кг, вартістю 8 грн за 1 кг на загальну суму 10 000 грн. У подальшому ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6 та ОСОБА_17 покинули територію складу з викраденим майном, розпорядившись ним на власний розсуд [86]. У зазначеному кримінальному провадженні, що розглядалось судом, наведених нами аналогічних випадків було розглянуто у кількості двадцяти двох.

Третім видом є організована злочинна група, що характеризується високим організаційним і психологічним рівнем та найбільшим рівнем суспільної небезпеки. Характеризуючи організовану злочинну групу, К. Чаплинський виділяє такі її ознаки: чітка ієрархія та наявність лідера; чіткий розподіл ролей і закріплення функцій у групі; мобільність, озброєність і висока технічна оснащеність групи; планований характер злочинної діяльності; стійкість, згуртованість і постійність складу групи; дисципліна, наявність у групі системи норм і правил поведінки; єдина матеріальна база; діловий характер стосунків між членами групи; спеціальні методи формування групи; наявність злочинного досвіду у членів групи; тривалість та конспіративний характер діяльності, направленість на отримання значних прибутків; наявність корумпованих зв'язків. За визначенням автора, організована злочинна група являє собою «об'єднання осіб (трьох і більше), які попередньо зорганізувалися для спільної злочинної діяльності, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, діяльність яких

свідомо спрямовується лідером за підтримки інших членів групи на постійне вчинення злочинів, з метою вилучення максимальних злочинних прибутків» [187, с. 28–29]. Членами означеного виду груп є, як правило, раніше засуджені особи або ті, що мають досвід вчинення кримінальних правопорушень [24, с. 387]. З усіх протиправних груп, що вчинюють крадіжки зі складів та баз зберігання товарів, вони складають 26 %.

Кваліфікація злочинців корелюється з особою потерпілого, тобто власника складу або частини майна на складі: професійні крадії, як правило, вибирають сховища з коштовною продукцією, незважаючи на можливі складнощі з проникненням на територію складу. І навпаки, непрофесійні крадії вибирають менш охоронювані склади, не зважаючи на наявність у них матеріальних цінностей.

Залежно від предмета злочинного посягання вважаємо за доцільне поділити злочинців на групи, які спеціалізуються на викраданні: а) предметів, призначених для подальшого продажу: продовольчих, непродовольчих товарів, товарів промислового призначення (заготовки, напівфабрикати). Такі товари викрадаються, як правило, на замовлення організованими злочинними угрупованнями; б) предметів, призначених для їх подальшого використання у сфері послуг або промислового виробництві як самим крадієм, так і колом його родичів, друзів, знайомих: будівельних матеріалів, сільськогосподарської продукції (фрукти, зерно), полімерних матеріалів, заготовок із металу тощо; в) предметів, що використовуються безпосередньо крадієм для власного споживання: побутових речей, продовольчих товарів, алкогольних напоїв, засобів для відпочинку, сільськогосподарського інвентаря, інструментів, що викрадаються, як правило, зі слабо захищених складів або відкритих майданчиків.

Висновки до розділу 1

1. Структурними елементами криміналістичної характеристики крадіжок зі складів та баз зберігання товарів є: предмет злочинного посягання; обстановка вчинення кримінального правопорушення; спосіб вчинення; типові сліди; характеристика особи правопорушника та потерпілого.

2. Спосіб вчинення крадіжок розглядався у сукупності трьох складових: підготовки, вчинення та приховування злочину. Підготовчі дії до вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання товарів складаються з: обрання об'єкта крадіжки; вивчення об'єкта, що відбувається шляхом спостереження безпосередньо злочинцем або членами злочинної групи; підготовки технічних засобів вчинення та приховування злочину; підбору учасників і розподілу ролей у разі вчинення кримінального правопорушення в групі. Підготовча стадія крадіжок зі складів має певні особливості, що полягають у діях злочинців безпосередньо на місці вчинення злочину перед проникненням у приміщення складу, що виявляються у відключенні засобів відеоспостереження та сигналізації. Спосіб безпосереднього вчинення злочину можна поділити на дві категорії: проникненням до приміщення складу шляхом зламу перешкод; шляхом відкритого доступу до майна, що зберігається на складі. Визначення способу вчинення кримінального правопорушення під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів є визначальним компонентом для розробки інших елементів криміналістичної характеристики, а саме: слідової картини, обстановки вчинення злочину, характеристики особи правопорушника та потерпілої сторони; він взаємопов'язаний із зазначеними елементами та впливає на їх формування.

3. Основними елементами обстановки вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання товарів є місце, час та умови діяльності підприємства. Місцем

вчинення кримінального правопорушення є приміщення складів, що можуть бути класифіковані за такими критеріями: розміром і конструктивними особливостями; способом зберігання продукції; ступенем захищеності; місцем розташування відносно населеного пункту; режимом роботи. Час вчинення правопорушення пов'язаний із режимом роботи підприємства: 78 % випадків крадіжок вчиняється у нічний час, 22 % – у денний час, як правило, особами, які мають вільний доступ до майна, що знаходиться на складі. Частіше крадіжки вчиняються на складах, що працюють не кожен день, а відкриваються за потребою, рідше – при цілодобовій роботі. За місцем розташування частіше крадіжки вчиняються на складах, що розташовані на околицях міст та не мають належної охорони.

4. Матеріальні сліди кримінального правопорушення розглянуто, зважаючи на їх поділ на сліди-предмети, сліди-речовини та сліди-відображення. Сліди залишаються на будь-якому етапі реалізації злочинного задуму: під час підготовки, вчинення та приховування злочину. Практика розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів свідчить про негативні наслідки розслідування у разі невиявлення слідів, що утворюються на стадіях підготовки та приховування злочину. З-поміж слідів-відображень під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів найчастіше вилучаються трасологічні сліди (75 %), локалізація яких залежить від дій злочинця, місць розташування викрадених предметів. Встановлено особливості виявлення та дослідження віртуальних, або цифрових (електронних), слідів, які за своїми властивостями є принципово новим видом слідів. Цифрові сліди найчастіше знаходяться у картах пам'яті камер спостереження, що можуть бути встановлені власниками складів. Також момент вчинення злочину може бути випадково зафіксовано на камеру телефона перехожих або відеореєстратора автомобілів, що знаходилися біля складу або проїжджали повз.

5. За ступенем володіння професійними навичками крадіїв можна поділити на такі групи: 1) непрофесійні злочинці, які, як правило, вперше

вчиняють правопорушення та за обставинами (хвороба, звільнення з роботи, відсутність роботи) опинились у тяжкому матеріальному становищі (20 %); 2) випадкові, які викрадають майно, що не достатньо охороняється (35 %); 3) кваліфіковані злочинці зі стійкою направленістю на вчинення правопорушення, які мають досвід вчинення крадіжок, відповідну підготовку та професійний інструмент (45 %). Крім того, значна частина крадіжок зі складів та баз зберігання товарів вчиняється у групі (73 % кримінальних проваджень).

Залежно від предмета злочинного посягання вважаємо за доцільне поділити злочинців на групи, які спеціалізуються на викраданні: а) предметів, призначених для подальшого продажу: продовольчих, непродовольчих товарів, товарів промислового призначення (заготовки, напівфабрикати). Такі товари викрадаються, як правило, на замовлення організованими злочинними угрупованнями; б) предметів, призначених для їх подальшого використання у сфері послуг або промислового виробництві як самим крадієм, так і колом його родичів, друзів, знайомих: будівельних матеріалів, сільськогосподарської продукції (фрукти, зерно), полімерних матеріалів, заготовок із металу тощо; в) предметів, що використовуються безпосередньо крадієм для власного споживання: побутових речей, продовольчих товарів, алкогольних напоїв, засобів для відпочинку, сільськогосподарського інвентаря, інструментів, що викрадаються, як правило, зі слабо захищених складів або відкритих майданчиків.

Розділ 2

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК ЗІ СКЛАДІВ ТА БАЗ ЗБЕРІГАННЯ ТОВАРІВ

2.1. Особливості виявлення крадіжки та початку досудового розслідування

Відповідно до ст. 214 КПК України слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР та розпочати розслідування [89]. Зазначена норма закону з моменту прийняття КПК України у 2012 р. та її поступового впровадження у кримінальне судочинство спонукає до дискусії науковців у галузі кримінального процесуального права та криміналістики. Дискусійними є питання щодо: приводів та підстав початку кримінального провадження, що чітко не визначені у статті; переліку обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; джерел їх виявлення тощо.

Проблемні питання порушення кримінального провадження стосуються всіх видів злочинів, зокрема і крадіжок. Серед них недостатньо розробленою залишається методика розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. Незважаючи на воєнний стан, кількість вказаних крадіжок, за статистичними даними, є досить значною, що обумовлюється складним економічним станом нашої країни та погіршенням матеріального становища певної категорії населення. При цьому певна кількість правопорушень залишається латентною, що обумовлено багатьма чинниками, в тому числі і нерозробленістю алгоритму діяльності слідчого на стадії виявлення правопорушення. Означене вище свідчить про актуальність формування методичних та наукових рекомендацій стосовно стадії виявлення ознак та

прийняття рішення про початок кримінального провадження під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів.

Проблемами розробки окремих елементів методики розслідування злочинів проти власності, зокрема крадіжок, приділялась значна увага з боку науковців: В. Бахіна, А. Волобуєва, В. Журавля, А. Іщенка, В. Кузьмічова, В. Лисенка, В. Лукашевича, Є. Лук'янчикова, Г. Матусовського, І. Пирога, О. Пчеліної, М. Салтевського, Р. Степанюка, Г. Тетерятник, В. Тіщенко, П. Цимбала, К. Чаплинського, Ю. Черноус, В. Шевчука, В. Шепітька, В. Юсупова та ін. Однак питання особливостей початку кримінального провадження під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів у роботах вчених досліджені недостатньо

Зміст ч. 1 ст. 214 КПК України чітко вказує на підстави для початку розслідування, якими є: а) заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення; б) самостійне виявлення суб'єктом розслідування обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, з будь-якого джерела. У статті не вказано, якими саме джерелами інформації може оперувати слідчий. Однак більш детально це питання розкривається у Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затвердженому наказом МВС України від 08.02.2019 № 100. Зокрема, у наказі зазначено, що джерелом інформації про кримінальні правопорушення та інші події є: «1) заяви (повідомлення) осіб, які надходять до органу (підрозділу) поліції, особи, уповноваженої на здійснення досудового розслідування, або службової особи, уповноваженої на прийняття та реєстрацію заяв (повідомлень); 2) самостійно виявлені слідчим (дізнавачем) або іншою посадовою особою органу (підрозділу) поліції з будь-якого джерела обставини кримінального правопорушення; 3) повідомлення осіб, які затримали підозрювану особу під час учинення або замаху на вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення, чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється в його вчиненні;

4) інше» [89].

У науковій літературі виділяють схожі із зазначеними вище приводи для початку розслідування: а) заяви та повідомлення про кримінальне правопорушення, що надходять від фізичних або юридичних осіб і містять вказівку на окремі виявлені обставини, – як правило, це повідомлення про очевидні злочини; б) повідомлення про ознаки злочину, що надходять від оперативного підрозділу; в) самостійне виявлення слідчим ознак злочину, наприклад під час здійснення ним іншого кримінального провадження [75, с. 11–12].

Розглянемо більш детально вказані джерела інформації стосовно розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. Заяви або повідомлення можуть бути у письмовій чи усній формі та є приводами до початку розслідування у 70 % випадків. Під час звернення особи до підрозділу поліції із письмовою заявою уповноважена службова особа, якою, як правило, є працівник чергової частини, приймає та реєструє таку заяву. Усні заяви вносяться до протоколу уповноваженою службовою особою підрозділу поліції або іншим поліцейським із такими повноваженнями. Заяви та повідомлення можуть надходити як безпосередньо від заявників, які з'явилися до підрозділу поліції, так і іншим способом, найчастіше телефоном за номером «102», sms-повідомленням, через операторів Інтернет-зв'язку, електронною поштою, за допомогою мобільних додатків тощо. Під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів заяви та повідомлення надходять від: власників чи орендарів приміщень складів (67 %); працівників, що безпосередньо охороняють об'єкти (8 %); операторів камер спостереження охоронних фірм (15 %); випадкових свідків, очевидців злочину (7 %); працівників підприємств, торгових точок, ломбардів тощо, через які можливий збут викраденого (3 %).

Залежно від повноти інформації про ознаки кримінального правопорушення, що міститься у заявах та повідомленнях, останні можна умовно поділити на три групи: такі, у яких міститься достатньо повна

інформація про злочин (вказано місце, час, спосіб проникнення тощо); такі, що мають неповну інформацію (наприклад, вказано лише місце розташування складу); такі, у яких інформації недостатньо. За результатами нашого дослідження, достатні дані про злочин містяться, як правило, у заявах та повідомленнях, отриманих під час безпосереднього спілкування працівників поліції із заявниками, які є власниками складів або свідками злочину. У разі повідомлень, отриманих телефоном, повнота інформації багато в чому залежить від професіоналізму співробітника поліції, який приймає повідомлення. Але у будь-якому разі вона буде недостатньо повною, як і при отриманні повідомлення у будь-який інший спосіб.

При надходженні заяви або повідомлення до чергової частини підрозділу поліції працівники чергової служби повинні діяти за алгоритмом, визначеним Інструкцією з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України [138]. Відповідно до цієї інструкції працівнику поліції, а саме чергової служби, при вчиненні крадіжки будь-якого виду потрібно з'ясувати: «1) час, місце та обставини кримінального правопорушення; 2) кількість правопорушників, їх прикмети, установчі дані, які сліди могли залишитися на одязі та тілі правопорушників, наявність у них зброї; 3) місце перебування правопорушників, якщо зникли – шляхи можливого відходу, місця появи (переховування); 4) назви, кількість і прикмети викраденого майна; 5) назву та належність об'єкта, з якого вчинено крадіжку, наявність охорони або охоронної сигналізації; 6) установчі дані та місцеперебування (місцезнаходження) потерпілого (заявника)» [138].

Крім цього, з метою розкриття злочину «за гарячими слідами» потрібно: попередити заявника про збереження слідів та обстановки злочину; негайно направити на місце події слідчо-оперативну групу, інші наряди поліції та дільничного офіцера; орієнтувати на розшук правопорушників та викраденого майна наряди поліції, оперативні підрозділи, дільничних

офіцерів поліції; організувати перекриття шляхів відходу правопорушників та місць їх можливого перебування. На наш погляд, у будь-якому разі у заяві чи повідомленні про вчинення крадіжок зі складів повинні міститись такі дані: місце та час вчинення; спосіб проникнення злочинця до приміщення складу; перелік викраденого майна, кому воно належить, його загальна вартість і ознаки; хто та коли виявив крадіжку; чи є у заявника обґрунтована підозра щодо особи, причетної до вчинення крадіжки.

Іншим приводом до початку розслідування можуть бути ознаки кримінального правопорушення, самостійно виявлені слідчим, дізнавачем або іншою посадовою особою органу поліції (21 %). Слідчим або дізнавачем ознаки крадіжки можуть бути виявлені під час розслідування іншого кримінального правопорушення. Під час розслідування крадіжок, що мають спільні риси та ознаки, наприклад за способом вчинення злочину, слідчий має змогу прослідкувати певний кореляційний зв'язок і при допиті затриманого встановити причетність останнього або його спільників до вчинення чи підготовки інших злочинів. Загалом збір інформації щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також інформації про події та факти, що можуть сприяти їх розкриттю та розслідуванню, виявленню та припиненню кримінальних правопорушень, здійснюється всіма працівниками поліції у межах службових обов'язків [137]. Досить часто така інформація надходить від співробітників поліції охорони МВС України, що виконують обов'язки з охорони об'єктів на договірних умовах.

Окремо слід виділити інформацію про вчинення крадіжки, що отримана у результаті проведення оперативно-розшукових заходів. Відповідно до п. 7 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» у разі виявлення ознак кримінального правопорушення оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового

розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому КПК України [143].

Приводом для початку розслідування також можуть бути повідомлення осіб, які безпосередньо затримали підозрювану особу під час учинення кримінального правопорушення або безпосередньо після його вчинення (8 %). Такими особами під час розслідування крадіжок зі складів можуть бути: власники складу або працівники, які затримали крадіїв, як правило, у робочий час; працівники приватних охоронних фірм або сторожі, які безпосередньо охороняють об'єкт; небайдужі громадяни, які виявили крадіїв під час вчинення злочину та затримали їх.

Із-поміж інших повідомлень про вчинення крадіжки можна виділити нечасті випадки, коли особа з'являється до органів поліції із зізнанням у вчиненні злочину (1 %).

Вище нами було зазначено, що серед науковців досі тривають дискусії щодо можливості відокремлення стадії прийому заяв та повідомлень про кримінальне правопорушення від стадії досудового розслідування. Вказана стадія, згідно з ч. 1 ст. 214 КПК України, передбачає граничний термін тривалістю 24 години для її реалізації. У цей період за необхідності проводиться огляд місця події, встановлюються анкетні дані заявника, можливим є отримання від заявника предметів або документів; отримання пояснень від учасників події за їхньою згодою тощо. Після чого приймається рішення про внесення або невнесення відомостей до ЄРДР. В. Тертишник запропонував визначення цієї стадії як дослідче провадження [175, с. 276].

Вказана концепція знайшла підтримку з боку окремої групи науковців. Так, на думку А. Столітнього, «прийом заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та вирішення питання про внесення відомостей до Реєстру слід виокремлювати як самостійну стадію кримінального процесу України, з якої починається кримінальне провадження та яка передує стадії досудового розслідування». Завданням цієї стадії автор вважає встановлення кримінально караного діяння, передбаченого КК України, та підстав для внесення

відомостей до ЄРДР. Участь у зазначеній стадії беруть заявник, слідчий, прокурор, потерпілий і особи, які надали пояснення [172, с. 153]. Розглядаючи зміст ст. 214 КПК України, Ю. Аленін пропонує її вдосконалення, розширюючи за часом та можливостями стадію дослідчої перевірки. Зокрема, автор пропонує передбачити: докладнішу регламентацію порядку прийняття та реєстрації заяв і повідомлень про вчинене кримінальне правопорушення; строки їх розгляду, що повинні бути не менше як десять діб; визначення процесуальних засобів їх перевірки; обов'язки службових осіб приймати процесуальне рішення у формі постанови про початок досудового розслідування або відмову; обставини, що виключають проведення розслідування; право на оскарження до прокурора чи слідчого судді рішення про початок досудового розслідування [2, с. 237–238].

На нашу думку, що ґрунтується на узагальненні судово-слідчої практики розслідування крадіжок, у виокремленні стадії дослідчої перевірки немає необхідності, передусім, у зв'язку з передбаченими ст. 214 КПК України строками перевірки інформації (24 години). Збільшення означених термінів призведе до втрати часу та, відповідно, можливостей самої стадії досудового розслідування. Аналіз практики розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів довів, що випадків фіксації інформації, що свідчила б про відсутність складу злочину у заявах та повідомленнях громадян та інших документах, не виявлено.

Найбільш вагомим засобом перевірки первинної інформації, що може свідчити про ознаки злочину, є огляд. Відповідно до ст. 237 КПК України його мета – виявлення та фіксація даних, що допомагають встановити обставини вчинення кримінального правопорушення. За об'єктом, що оглядається, видами огляду можуть бути: місця події, місцевості, приміщення, речей або документів. Із-поміж основних видів огляду виділяється огляд місця події, який є невід'ємною, першочерговою та унікальною слідчою (розшуковою) дією. Цей процес не можна замінити іншими способами збору інформації, оскільки лише безпосередній огляд

може надати максимально повну картину події. Слідчий вивчає всі об'єкти, що стосуються кримінального правопорушення, керуючись конкретними обставинами і власним переконанням. Тому розробка та вдосконалення тактики проведення цієї слідчої (розшукової) дії є важливим завданням для слідчої практики.

Огляд визначають як процесуальну дію, під час якої слідчий безпосередньо вивчає об'єкти для виявлення слідів кримінального правопорушення, доказів і обставин, що мають значення для кримінального провадження [118, с. 3; 154, с. 334]. Під час розслідування крадіжок огляд дозволяє: визначити механізм події, зафіксувати місце події та сліди правопорушення; виявити та вилучити докази; встановити обставини, що сприяли вчиненню правопорушення, створити уявлення про підозрюваного, визначити напрями подальшого розслідування, швидко організувати пошук правопорушника та прийняти оперативні рішення.

Аналіз кримінальних проваджень у справах про крадіжки зі складів і баз зберігання товарів свідчить, що огляд проводиться у 95 % випадків. Успіх розслідування багато в чому залежить від своєчасного й якісного проведення цієї слідчої (розшукової) дії. Зволікання може призвести до втрати важливих доказів. Місцями події при таких крадіжках зазвичай є склади, приміщення, що до них прилягають, та підходи до цих об'єктів.

Огляд місця події проводиться у три етапи: підготовчий, робочий і заключний. Підготовчий етап розпочинається з моменту ухвалення рішення про проведення слідчої (розшукової) дії. Він охоплює дії до прибуття на місце події і безпосередньо на місці. До виїзду на місце події слідчий має виконати кілька важливих заходів: а) забезпечити швидкий виїзд слідчо-оперативної групи на місце події. Якщо огляд неможливий негайно (наприклад, через погодні умови), потрібно організувати охорону місця події. Оптимальний проміжок між отриманням інформації про злочин і початком огляду не повинен перевищувати 15 хвилин, інакше сліди злочину можуть бути пошкоджені чи втрачені; б) якщо неможливо швидко прибути на місце,

забезпечити охорону силами поліції або персоналу складу; в) залишити на місці свідків та очевидців до прибуття слідчих; г) підготувати науково-технічні засоби для роботи; д) розглянути можливість застосування службово-розшукових собак. Після прибуття на місце події слідчий видаляє сторонніх осіб, щоб зберегти докази; організовує заходи для встановлення свідків і переслідування злочинців «за гарячими слідами».

Робочий етап є дослідницьким і складається з тактичних прийомів огляду, спрямованих на виявлення максимального обсягу доказів. Слідчий знайомиться з обстановкою, визначає межі огляду, висуває версії злочину та оцінює можливі шляхи проникнення і втечі злочинців. Огляд зазвичай починають із місця проникнення (наприклад, дверей чи зламаних вікон) і далі рухаються концентричним методом. На основі створеної моделі події виокремлюються ключові ділянки для пошуку слідів. До слідів можуть належати відбитки рук, взуття, знаряддя злому, запахи, біологічні матеріали тощо. Їх виявлення має бути ретельним і всебічним. При вилученні слідів важливо: вилучати сліди разом із предметом, якщо це можливо; у разі неможливості – створювати копії слідів; фіксувати положення предметів на місці події; упакувати сліди так, щоб виключити їх пошкодження, і додати супровідний текст [73, с. 98].

На заключному етапі слідчий аналізує, оцінює зібрану інформацію і фіксує результати огляду у протоколі. Протокол є обов'язковим документом, який засвідчується підписами слідчого та понятих. Дотримання тактичних вимог на кожному з етапів дозволяє максимально ефективно виявляти, фіксувати та зберігати сліди злочину, що мають значення для розслідування. Аналізуючи отримані під час огляду місця події дані та зіставляючи їх із відомостями, отриманими від заявників та потерпілих, слідчий приймає рішення про внесення відомостей до ЄРДР та початок досудового розслідування.

Після виїзду на місце події та занесення відомостей до ЄРДР перед слідчим постає завдання визначення обставин, що підлягають встановленню,

дослідженню, доказуванню. Відповідно до ст. 91 КПК України обставинами, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, є:

«1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);

2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;

3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;

4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;

5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;

6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення;

7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру та спеціальної конфіскації» [89].

У науковій літературі та підручниках із криміналістики обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування крадіжок як родового кримінального правопорушення, зазначаються авторами по-різному. Окремі

науковці визначають зазначені обставини тотожно, посилаючись на ст. 91 КПК України, деякі розширюють коло обставин, зважаючи на особливості того чи іншого виду крадіжок.

Так, В. Тіщенко розглядає обставини, що підлягають доказуванню у межах загальних завдань розслідування, а саме: «1. Установлення наявності чи відсутності події злочину. 2. Установлення наявності чи відсутності в розслідуваній події ознак конкретного складу злочину. 3. Точна кваліфікація кожного вчиненого злочину. 4. Повне розкриття розслідуваного злочину, що включає: а) встановлення всіх обставин, що підлягають доказуванню; б) встановлення всіх причетних до злочину осіб; в) встановлення всіх епізодів злочинної діяльності притягнутих до відповідальності осіб. 5. Забезпечення відшкодування матеріального збитку і можливої конфіскації майна. 6. Встановлення обставин, що сприяли вчиненню розслідуваного злочину (злочинної діяльності), і вживання заходів щодо їхнього усунення. 7. Підготовка матеріалів кримінальної справи до її розгляду в суді» [178, с. 134].

Розглядаючи крадіжки, пов'язані з проникненням у житло громадян, Є. Макаренко зазначає такі обставини, що підлягають доказуванню: 1) з якого приватного об'єкта вчинено крадіжку: квартири, готелю, приватного будинку, позаміської дачі, каюти корабля тощо, де цей об'єкт розташований: географічні координати, назва міста, вулиці, жилого масиву, номер будинку, квартири; 2) відповідність місця вчинення крадіжки законодавчому визначенню поняття житла; 3) час вчинення крадіжки: рік, місяць, число, час доби; 4) спосіб проникнення до житла й які технічні засоби було використано для подолання перешкоди; 5) ким учинено крадіжку, якщо злочинною групою, то який її якісно-кількісний склад, час і мета створення, наявність попередньої змови та чіткого розподілу ролей між співучасниками, хто з них є організатором злочинної групи та вчиненої крадіжки; 6) характер і зміст дійсної спрямованості злочинського наміру винних в крадіжці, мотив і мета заволодіння майном, у чому конкретно виявлялася роль і ступінь участі

кожного у підготовці, вчиненні та приховуванні слідів крадіжки; 7) обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність винних осіб або негативно чи позитивно їх характеризують; 8) хто є потерпілим від злочину, його матеріальне становище та співвідношення останнього зі збитком, заподіяним йому крадіжкою; 9) характер та кількість викраденого: найменування, вартість, індивідуальні прикмети; чи не було майно застраховане та які документи підтверджують приналежність викраденого майна потерпілому; 10) заходи для відшкодування матеріального збитку, заподіяного крадіжкою; 11) обставини, що сприяли учиненню крадіжки; 12) чи є серед осіб, що фігурують у справі, такі, дія або бездіяльність яких хоча і не сприяла вчиненню крадіжки, що розслідується, проте безпосередньо пов'язана з нею у вигляді однієї з форм причетності до злочину, наприклад заздалегідь не обіцяного придбання або збування чи зберігання майна, завідомо здобутого злочинним шляхом; заздалегідь не обіцяного приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину; 13) заходи усунення причин і умов, що сприяють учиненню аналогічних злочинів тощо [109, с. 33–34].

Розширений перелік обставин, що підлягають доказуванню, наводить В. Журавель: «де, коли і за якими обставинами учинено крадіжку; яке конкретне майно стало предметом злочинного посягання, його вартість, індивідуальні ознаки; кому належить майно, яке його призначення, в якому стані воно перебувало у момент учинення крадіжки; чим підтверджується, що саме це майно за певних умов і стану було в конкретний час і в конкретному місці, а потім стало предметом злочинного посягання; яких матеріальних збитків зазнав власник майна у зв'язку з його крадіжкою; хто вчинив крадіжку, особа злочинця (злочинців) – вік, колишня злочинна діяльність (неодноразове вчинення аналогічних злочинів), мотиви поведінки; наявність попередньої змови, коли і за яких обставин вона була здійснена; який характер та склад злочинної групи, ступень її організованості, розподіл функцій між її учасниками, наявність підбурювачів та пособників; яким

способом вчинена крадіжка, які технічні засоби використовувалися для таємного викрадення, тривалість перебування і конкретні дії злочинця (злочинців) на місці крадіжки, дії винного з метою приховування слідів злочину, збуту викраденого; чим займався, який спосіб життя вів потерпілий, чи не було в його діях та вчинках елементів віктимної поведінки, хто входить до кола осіб, які мають якусь інформацію про предмет крадіжки (про рух, стан, місцезнаходження майна, заходи щодо забезпечення його зберігання) і як характеризується кожна з цих осіб; в яких документах та інших джерелах міститься інформація про предмет крадіжки, хто мав доступ до цієї інформації; які обставини сприяли вчиненню крадіжки та впливають на ступінь і характер обвинувачення» [53, с. 234; 117, с. 375].

Інші автори наводять перелік обставин, що підлягають доказуванню під час розслідування крадіжок у межах, визначених кримінальним процесуальним законодавством. Так Ю. Комісарчук вказує на такі обставини: час, місце, обстановка крадіжки, факт таємного заволодіння майном; знаряддя, засоби та спосіб готування, вчинення та приховування крадіжки; особа потерпілого, підтвердження існування майна (права на майно), яке виявилось викраденим; особа злочинця, винуватість підозрюваного, співучасників, роль кожного з них на стадії готування, вчинення та приховування злочину, послідовність та тривалість певних дій, обумовлених способом крадіжки, місця приховання, збуту, зберігання викраденого майна, інші епізоди злочинної діяльності підозрюваного; об'єкт крадіжки, його вартість, розмір завданої шкоди; обставини, які пом'якшують чи обтяжують кримінальну відповідальність, характеризують особу злочинця, а також обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності [69, с. 681–682].

Автори підручника Національної академії внутрішніх справ вказують на такі обставини: факт таємного викрадення майна; місце, час та умови вчинення крадіжки; предмет крадіжки, його вартість, особливі ознаки; спосіб учинення крадіжки, технічні засоби, які були застосовані для таємного

викрадення і приховання; тривалість перебування і конкретні дії злочинця на місці крадіжки; суб'єкт крадіжки (ким її вчинено), мотиви його поведінки; наявність злочинної групи та роль кожного з її членів; спосіб, час і місце збуту вкраденого; обставини, що сприяли вчиненню крадіжки; обставини, що впливають на ступінь і характер вини [104].

Б. Лук'янчиков, Є. Лук'янчиков, С. Петряєв, а також В. Журавель вказують на такі обставини: «а) факт таємного викрадення майна; б) місце, час та умови вчинення крадіжки; в) предмет крадіжки (що викрадено злочинцем), його вартість, ознаки; г) способи вчинення крадіжки, технічні засоби, застосовані для таємного викрадення і приховання; ґ) тривалість перебування і конкретні дії злочинця на місці крадіжки; д) особу, що вчинила крадіжку (ким вона вчинена), її винність у цьому, мотиви поведінки; е) наявність злочинної групи та роль кожного з її членів; є) спосіб, час та місце збуту вкраденого; ж) обставини, що сприяли вчиненню крадіжки; з) обставини, що впливають на ступінь і характер підозри та обвинувачення» [80, с. 339; 107, с. 280].

З наведеного вище зрозуміло, що науковцями у повному обсязі розроблено обставини, що підлягають встановленню, дослідженню, доказуванню під час розслідування крадіжок. Зазначимо лише додаткові обставини, встановлені нами під час узагальнення матеріалів судово-слідчої практики розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів:

- місцезнаходження складу чи бази, особливо якщо відсутня чітка адреса;
- характеристики складу згідно з прийнятою класифікацією;
- графік роботи підприємств, що використовують складське приміщення;
- ступінь захищеності об'єкта (приміщення, відкритий майданчик, наявність огорожі, паркану, стан захищеності вікон, дверей тощо; наявність систем сигналізації, відеоспостереження; якісний та кількісний склад охорони та ін.);

- кількість, найменування, характеристика продукції, розміщеної на складі, та місця її зберігання;
- відомості щодо власника складського приміщення, його прибутку від роботи складу, співвідношення з орендарями, взаємовідносин із колективом;
- кількість працівників складу, чи були вони раніше засуджені, їхні функціональні обов'язки, ступінь доступу до складських приміщень та продукції, що зберігається на складі;
- наявність поблизу приміщення складу місць можливого тимчасового збереження вкраденого майна (яр; недобудовані будівлі, лісопосадки тощо).

Підсумовуючи, зазначимо, що на основі узагальнення матеріалів судово-слідчої практики й аналізу думок науковців нами визначено особливості початку кримінального провадження за фактами крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. При цьому встановлено, що джерелом інформації про вчинення крадіжки можуть бути: заяви та повідомлення осіб, які надходять до підрозділу поліції (70 %); самостійно виявлені слідчим, дізнавачем, оперативним працівником або іншою посадовою особою органу поліції обставини кримінального правопорушення (21 %); повідомлення осіб, які затримали підозрювану особу під час учинення або замаху на вчинення кримінального правопорушення, чи безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення, чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється в його вчиненні (8 %); інші випадки, зокрема коли особа з'являється до органів поліції із зізнанням у вчиненні злочину (1 %). Найбільш вагомим засобом перевірки первинної інформації є огляд місця події, що може бути проведений до внесення відомостей до ЄРДР.

2.2. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування та алгоритм їх вирішення

Поняття типової слідчої ситуації є одним із основних у теорії криміналістики. Незважаючи на достатню розробленість цієї наукової категорії, у вчених-криміналістів виникають численні дискусії з приводу самого поняття «слідча ситуація», умов та критеріїв її типізації, віднесення цієї категорії до розділу засобів криміналістичної тактики чи елементів структури методики розслідування кримінальних правопорушень тощо. Теоретичне значення розробки цього поняття в загальному вигляді полягає у необхідності конкретизації визначення та змісту зазначеної наукової категорії.

Однак, на нашу думку, розробка поняття типової слідчої ситуації має насамперед практичне значення. У цьому дотримуємось думки А. Іщенка: практичне значення полягає в тому, що визначення змісту слідчих ситуацій, їх класифікація, оцінка й аналіз надають можливість об'єктивно обґрунтувати вибір варіантів методики розслідування, що більшою мірою відповідали б обставинам і завданням розслідування на певному етапі [51, с. 57]. Підтвердженням цієї думки є те, що алгоритми діяльності слідчого майже у кожній окремій криміналістичній методиці розглядаються відповідно до типових слідчих ситуацій. Це стосується й методики розслідування крадіжок, зокрема крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. Аналіз криміналістичної літератури свідчить про недостатність наукової розробки алгоритму діяльності слідчого у типових слідчих ситуаціях методики розслідування визначеного виду кримінального правопорушення.

Розробці типових слідчих ситуацій у методиці розслідування злочинів, в тому числі крадіжок, приділялася значна увага з боку науковців: В. Бахіна, А. Волобуєва, М. Єфімова, В. Журавля, А. Іщенка, О. Колесниченка, В. Коновалової, В. Кузьмічова, В. Лисенка, В. Лисиченка, В. Лукашевича,

Є. Лук'янчикова, Г. Матусовського, І. Пирога, В. Плетенця, О. Пчеліної, М. Салтевського, Р. Степанюка, Г. Тетерятник, В. Тіщенко, П. Цимбала, К. Чаплинського, Ю. Черноус, В. Шевчука, В. Шепітька, В. Юсупова та ін. Однак проблеми типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів та алгоритм їх вирішення у роботах вказаних науковців досліджено недостатньо.

У ході розслідування, а саме проведення слідчих (розшукових) дій, слідчий із метою отримання інформації виявляє та вивчає велику кількість документів, речових доказів, після чого приймаються відповідні рішення щодо організації та планування процесу розслідування. Сукупність виявленої слідчим інформації, отриманої з різних джерел, становить зміст слідчої ситуації. В. Лисиченко та О. Батюк характеризують слідчу ситуацію як сукупність умов, що об'єктивно складаються у процесі розслідування кримінальних правопорушень, утворюють своєрідну обстановку на його певний момент, що ставить перед слідчим проблему обрання відповідного напрямку проведення подальших слідчих (розшукових) дій і прийняття тактичних рішень [101, с. 5]. Дещо по-іншому визначив слідчу ситуацію Г. Матусовський, а саме як уявну динамічну модель, що відображає тактико-психологічний, інформаційно-логічний, тактико-керівний і організаційний компоненти та характеризує сприятливий або несприятливий перебіг процесу розслідування [78, с. 165]. Значною мірою такої самої думки дотримується А. Волобуєв, розглядаючи слідчу ситуацію як сукупність умов на певний момент розслідування, з-поміж яких автор виділяє такі чинники: інформаційні (відомості про злочин: докази, оперативно-розшукова інформація); процесуальні (наявність підозрюваного на певний момент розслідування тощо); тактичні (позиція, що її займає підозрюваний на допиті тощо); психологічні (психологічні особливості осіб, що беруть участь у розслідуванні); матеріально-технічні й організаційні (наявність необхідних засобів і можливостей їх використання) [75, с. 75]. Дещо розширюють зміст факторів, що впливають на формування слідчої ситуації, автори посібника з

розслідування квартирних крадіжок, виокремлюючи такі: а) інформаційного характеру, зокрема обізнаність слідчого про обставини злочину та підозрюваних осіб, обізнаність останніх та їхніх захисників про ступінь інформованості слідчого, наявність у слідчого криміналістично значущої інформації про аналогічність місця, часу, способу вчинення всіх діянь, котрі складають серію, використані при цьому знаряддя та залишені сліди злочинців, відомості про особливості особи потерпілих та предметів злочинного посягання; б) психологічного характеру, зокрема психологічні якості слідчого, підозрюваних, потерпілих, свідків, наявність конфлікту між слідчим та особами, які протистоять йому; в) процесуального та тактичного характеру, зокрема стан кримінального провадження, наявні докази та їхні джерела, можливість ізоляції одне від одного осіб, які проходять у справі, можливість проведення конкретної слідчої (розшукової) дії, наявність відомостей про кількість серійних квартирних крадіжок та відомостей, що характеризують осіб, винних у їх вчиненні, тощо; г) матеріального та організаційно-технічного характеру, зокрема наявність зв'язку між черговою частиною та слідчо-оперативною групою, засобів отримання інформації з інформаційних баз даних, експертної служби тощо, можливості мобільного маневрування силами та засобами [194, с. 61–62].

Погоджуємося з характеристиками слідчої ситуації, визначеними науковцями. У свою чергу зазначимо, що слідча ситуація є суто поняттям практичної діяльності слідчих із розслідування кримінальних правопорушень. Зважаючи на різноманітність кримінальних правопорушень, а звідси й на непередбачуваність розвитку подій, що можуть виникнути під час розслідування, слідчі ситуації на певному етапі можуть бути різними, і неможливо заздалегідь запрограмувати дії слідчого щодо вирішення кожної з них. Однак одним із завдань криміналістичної методики є розробка рекомендацій щодо діяльності слідчого з розслідування окремих видів кримінальних правопорушень. Саме тому в теорії криміналістики оперують поняттям «типова слідча ситуація». Підтримуємо думку В. Шевчука, що саме

«за рахунок визначення слідчих ситуацій, здійснення їх типізації, формулювання щодо них тактичних завдань і оптимальних засобів їх вирішення можливо істотно підняти рівень наукових розробок у теорії криміналістики» [194, с. 149]. Типова слідча ситуація, за визначенням Р. Степанюка, – це абстрагована штучна модель, сформована на підставі аналізу практики розслідування певної категорії кримінальних правопорушень, що відображає стан наявної у слідчого інформації щодо обставин злочину на відповідному етапі розслідування [168, с. 111]. Фактично такої самої думки дотримується А. Кузьменко, характеризуючи типову слідчу ситуацію як уявну динамічну модель, засновану на судово-слідчій практиці розслідування конкретної категорії кримінальних правопорушень, що акумулює найбільш характерні умови та обставини їх вчинення відповідно до певного етапу розслідування [98, с. 197]. Підтримуємо думку зазначених науковців та вважаємо, що типова слідча ситуація є науковим поняттям, що формується та базується на аналізі практики розслідування, відповідно до якої розробляються алгоритми діяльності слідчого, що у свою чергу використовуються на практиці. У цьому виявляється один із основних законів розвитку криміналістики – зв'язок науки та практики. Стосовно значення типової слідчої ситуації підтримуємо думку В. Весельського, що зазначене поняття належить до розділу криміналістичної тактики і вже у цій ролі, як і інші тактико-криміналістичні поняття, реалізується в криміналістичній методиці [19, с. 195].

Розглянемо типові слідчі ситуації, що виникають під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів на початковому етапі. На думку І. Пирога, з якою погоджуємося, характерними ознаками початкового етапу розслідування є: недостатня інформативність щодо обставин події; велика кількість версій, що підлягають перевірці; дефіцит часу на проведення слідчих (розшукових) дій, що у цілому впливає на формування його функцій і завдань, виконання яких є необхідним для подальшого успішного розслідування [126, с. 166].

Як зазначалося вище, вказане питання недостатньо розроблено науковцями, на відміну від методики розслідування квартирних крадіжок. На думку О. Швидкого, на початковому етапі розслідування квартирних крадіжок виникають такі типові слідчі ситуації: а) при крадіжці злочинці невідомі, знайдено сліди зламу; б) при крадіжці є дані щодо підозрюваних осіб, знайдено сліди пальців рук; в) мала місце крадіжка, зафіксована через певний час після вчинення злочину, дані про злочинців відсутні; г) крадіжку вчинено 5–15 хвилин тому, є дані про спеціальні навички крадія; д) крадіжку вчинено організованою групою, є численні сліди перебування злочинців, знайдено сліди транспорту, на якому вивозилися меблі з квартири, а також є словесні портрети злочинців [192, с. 148]. На наш погляд, вказані вченим слідчі ситуації не мають значного ступеня узагальнення і є радше не типовими, а конкретними.

Більшу ступінь узагальнення мають типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування, визначені авторами посібника з розслідування квартирних крадіжок: а) інформація про злочин надійшла в момент його вчинення; б) відомості, що надійшли до правоохоронних органів, свідчать про вчинення квартирної крадіжки конкретними особами, які зникли з місця події; в) надійшла інформація про факт вчинення квартирної крадіжки невідомими особами [113, с. 63]. Розглядаючи методику розслідування крадіжок з території садівницьких товариств і дачних кооперативів, І. Пиріг і В. Самсонова визначають такі типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування: а) наявні достатні дані щодо вчинення крадіжки та осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, останніх затримано на місці вчинення злочину; б) наявні достатні дані про вчинення крадіжки, є відомості про особу (чи осіб), підозрюваних у вчиненні правопорушення, але злочинці з місця події втекли та переховуються від слідства; в) наявні достатні дані про вчинення крадіжки, але нікого з підозрюваних не встановлено та відомості щодо них вкрай обмежені чи відсутні взагалі [130, с. 57–58].

На основі аналізу думок науковців та узагальнення матеріалів судово-

слідчої практики розслідування крадіжок визначимо типові слідчі ситуації, що виникають на початковому етапі розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів, а саме:

1. Надійшла інформація від власника або орендаря складу щодо виявлення ознак проникнення до приміщення та відсутності матеріальних цінностей. Є орієнтовні відомості щодо часу вчинення, способу проникнення, предмета злочинного посягання, завданих збитків. При цьому відсутня будь-яка інформація щодо особи підозрюваного або підозрюваних, очевидці та свідки події відсутні (22 %);

2. Надійшла заява щодо вчинення крадіжки від власника приміщення, точно встановлено час вчинення правопорушення; предмет злочинного посягання; спосіб проникнення у приміщення; дані щодо кількості та зовнішнього вигляду правопорушників, отримані з камер спостереження або від наявних свідків, очевидців. При цьому нікого з підозрюваних не затримано, та місце їх перебування невідомо (42 %);

3. Є заява щодо вчинення крадіжки, відсутні матеріальні цінності. Встановлено, що кримінальне правопорушення вчинено групою осіб, при цьому одного з підозрюваних затримано на місці вчинення злочину; є свідки, очевидці крадіжки, а також відомості про спосіб вчинення, механізм події, кількість та ознаки зовнішності співучасників. При цьому відсутнє викрадене майно (10 %);

4. Підозрюваного або злочинну групу затримано на місці або безпосередньо після вчинення крадіжки з викраденим майном, присутні свідки та очевидці (17 %);

5. Ознаки крадіжки виявлено через деякий значний час після вчинення злочину. Відсутня будь-яка інформація щодо події кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили (9 %).

Охарактеризуємо визначені нами типові слідчі ситуації за ступенем сприятливості для розслідування та визначимо алгоритми дій слідчого щодо їх вирішення.

Перша типова слідча ситуація є найбільш несприятливою для розслідування, оскільки злочин вчинено в умовах неочевидності. Першочерговими завданнями розслідування є такі:

- встановлення часу вчинення злочину, способу проникнення, виявлення матеріальних слідів;
- визначення предмета злочинного посягання, його ознак, кількості, вартості;
- встановлення очевидців та свідків крадіжки;
- встановлення кількості злочинців, прикмет їхньої зовнішності або будь-яких даних про особу;
- організація розшуку та затримання крадіїв;
- встановлення місцезнаходження викраденого майна.

При цьому можливе висунення версій:

- щодо особи правопорушника: співробітники підприємства, у володінні якого знаходиться приміщення складу, або коло їхніх родичів, знайомих; місцеві злочинні угруповання; раніше засуджені за майнові злочини особи, які проживають у місцевості, районі місця розташування складу, включно з тими, які щойно звільнилися з місць позбавлення волі;
- щодо місця знаходження викраденого майна: у спеціально обладнаних або природних схованках неподалік місця розташування складу: лісових посадках, ярах, недобудованих, зруйнованих будівлях; на підприємствах, що використовують або продають викрадену продукцію; у ломбардах, пунктах прийому металобрухту, магазинах, на ринках та інших торговельних точках (залежно від виду викраденої продукції).

Перелік слідчих (розшукових) та інших дій за означеною типовою слідчою ситуацією може бути таким:

- провести огляд місця події, зараховуючи місце проникнення, територію складу загалом та зокрема ділянку, де розташовувалося викрадене майно, ділянку території навколо складу;
- провести допит заявника – власника або управляючого

підприємством;

- призначити експертизи залежно від виявлених слідів: трасологічну – за слідами взуття, знарядь злочину, транспортних засобів; дактилоскопічну; матеріалів, речовин та виробів; товарознавчу; судово-економічну;

- поставити на облік викрадене майно;

- перевірити за криміналістичними обліками виявлені під час огляду місця події сліди: інформаційно-пошуковою системою «Дакто-2000» у разі виявлення дактилоскопічної інформації, Електронним реєстром генетичної інформації людини при виявленні слідів біологічного походження; інформаційно-пошуковою системою «Слід» у разі виявлення трасологічних та інших слідів; інформаційно-довідковими системами «Розшук», «Номерні речі», «Атріум» тощо;

- провести допит співробітників підприємства, включно з працівниками охорони, сторожами у разі їх наявності;

- вивчити розкриті та нерозкриті корисливі та корисливо-насильницькі злочини (крадіжки, розбої, грабежі тощо), раніше вчинені в цій місцевості, приділяючи увагу способу вчинення злочину та характеристикам осіб, які його вчинили;

- надати доручення працівникам оперативних підрозділів на: перевірку на причетність до вчинення злочину осіб, які становлять оперативний інтерес; виявлення та опитування свідків, очевидців; відпрацювання місць можливого знаходження та реалізації викраденого майна; проведення інших можливих негласних слідчих (розшукових) дій.

Основними завданнями розслідування у другій типовій слідчій ситуації є встановлення місця перебування підозрюваного та його затримання, збір доказів, що підтверджують або спростовують його причетність до вчинення злочину, а також виявлення викраденого майна.

Перелік слідчих (розшукових) та інших дій за означеною типовою слідчою ситуацією може бути таким:

- огляд місця події;

- допит заявника;
- допит свідків, очевидців;
- зняття інформації з камер відеоспостереження, огляд отриманих даних;
- отримання інформації від свідків, очевидців або з камер відеоспостереження щодо зовнішності злочинців у вигляді словесного портрета, складанням фоторобота та надання отриманої інформації нарядам патрульної поліції, оперативним працівникам.

Також необхідно проводити організаційні заходи та процесуальні дії, зазначені нами щодо першої типової слідчої ситуації, а саме: призначити експертизи залежно від виявлених слідів; поставити на облік викрадене майно; перевірити за криміналістичними обліками виявлені під час огляду місця події сліди; допитати співробітників підприємства; вивчити розкриті та нерозкриті корисливі та корисливо-насильницькі злочини, вчинені в цій місцевості; надати доручення працівникам оперативних підрозділів на: перевірку на причетність до вчинення злочину осіб, які становлять оперативний інтерес, та за ознаками зовнішності, що були надані свідками; перевірку місць можливого появлення злочинців; відпрацювання місць можливого знаходження та реалізації викраденого майна; проведення інших можливих негласних слідчих (розшукових) дій.

Третя типова слідча ситуація є більш сприятливою для розслідування та спрямована на вирішення таких завдань: збирання доказової інформації щодо причетності затриманого до вчинення злочину; встановлення співучасників крадіжки; пошук викраденого майна.

Перелік слідчих (розшукових) та інших дій за означеною типовою слідчою ситуацією може бути таким:

- затримати підозрюваного, провести його особистий обшук;
- провести огляд місця затримання та прилеглої території;
- провести допит затриманого;
- провести допит родичів, знайомих, друзів затриманого;

- провести обшуки за місцем проживання, роботи затриманого;
- у разі виявлення під час обшуку викрадених речей здійснити пред'явлення їх для впізнання;
- призначити ідентифікаційні експертизи виявлених слідів і зразків, вилучених у підозрюваного;
- надати оперативним працівникам доручення на встановлення зв'язків затриманого.

Крім названих, проводяться також інші процесуальні дії, зазначені нами вище, з метою встановлення всіх обставин події та всіх учасників кримінального правопорушення.

Четверта типова слідча ситуація є найбільш сприятливою для розслідування. У цій ситуації початковий і подальший етапи розслідування проходять паралельно. Дії слідчого направлені на встановлення осіб підозрюваних, збирання доказової інформації щодо їх причетності до вчинення кримінального правопорушення, встановлення мети та мотивів, ступеня участі кожного у вчиненні крадіжки; перевірку об'єктивності встановлених даних; встановлення причетності затриманих до вчинення інших злочинів.

Крім зазначених вище слідчих (розшукових) дій, за вказаною типовою слідчою ситуацією потрібно зробити таке:

- здійснити затримання підозрюваних, провести їх особистий обшук;
- встановити осіб підозрюваних за криміналістичними обліками, перевірити їхню причетність до вчинених раніше злочинів;
- провести обшуки за місцем проживання та можливими місцями знаходження викраденого;
- призначити всі необхідні експертизи об'єктів, вилучених у результаті огляду місця події та обшуків;
- пред'явлення для впізнання речей, виявлених під час обшуків;
- пред'явлення для впізнання підозрюваних свідкам, очевидцям;
- провести слідчі експерименти з усіма учасниками події злочину.

Остання типова слідча ситуація, за якої крадіжку виявлено через деякий значний час після вчинення злочину та відсутня будь-яка інформація щодо події кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, є, поряд із першою визначеною нами ситуацією, також найбільш несприятливою для розслідування. Для її вирішення проводяться такі самі, як і у першій ситуації, організаційні та інші процесуальні дії, однак тактика їх проведення є дещо іншою та буде розглянута нами у подальших публікаціях.

Отже, на основі аналізу думок науковців, узагальнення матеріалів судово-слідчої практики нами визначено типові слідчі ситуації та запропоновано алгоритми їх вирішення під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. Запропоновані нами алгоритми діяльності слідчого у типових слідчих ситуаціях початкового етапу розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів дозволяють оптимізувати процес розслідування, зробити його більш ефективним з метою досягнення бажаних результатів з меншими витратами часу. Знання слідчим визначених нами алгоритмів сприятиме прийняттю ним рішень у конкретних слідчих ситуаціях, що виникають у практиці розслідування кримінальних правопорушень.

2.3. Діяльність слідчого на подальшому етапі розслідування

Після вирішення завдань початкового етапу розслідування, основним із яких є встановлення особи підозрюваного, починається подальший або, за визначенням окремих науковців, наступний етап розслідування. Він починається з моменту отримання достатніх даних для повідомлення особі про підозру та закінчується, коли зібрано достатні докази для прийняття прокурором рішення про складання обвинувального акта та звернення з ним до суду або клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру відповідно до ст. 283 КПК України.

Завдання подальшого етапу спрямовані передусім на доказування вини підозрюваного, виявлення співучасників злочину та всіх епізодів злочинної діяльності. На думку А. Волобуєва, який також вважає початком подальшого етапу розслідування повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину, головними завданнями цього етапу є: а) формування системи доказів обвинувачення особи у вчиненні злочину, що будуть відображені в обвинувальному акті; б) встановлення всіх співучасників злочину та збір доказів для їх обвинувачення; в) забезпечення відшкодування заподіяних збитків, збір інформації про особу підозрюваного. На думку вченого, типові слідчі ситуації подальшого етапу розслідування визначаються позицією, котру займає особа, якій було повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення [75, с. 13].

Якщо встановлено та затримано особу підозрюваного та зібрано достатньо доказів для притягнення її до відповідальності, то на подальшому етапі розслідування здійснюється ретельна перевірка підстав повідомлення про підозру, виявляються всі учасники та встановлюються всі епізоди злочинної діяльності, вивчаються зв'язки між елементами складу злочину, встановлюються причини й умови, що сприяли злочину. Для подальшого етапу характерним є вирішення всіх проблемних питань щодо основних структурних елементів предмета доказування: способу та події вчинення правопорушення, мотивів та мети, характеристик особи злочинця тощо. Інформація, що знаходиться у розпорядженні слідчого на подальшому етапі, дозволяє достатньою мірою відповісти на запитання, що визначали проблемність початкового етапу. Вказана інформація відрізняється більш значним обсягом, а її – зміст більшою конкретністю, логічною впорядкованістю, розмаїтістю процесуальних джерел, доказовою надійністю та цілеспрямованістю. Основною ознакою подальшого етапу є процес доказування шляхом інформаційного опрацювання наявних вихідних даних, встановлення додаткових відомостей та нових джерел інформації, а на їхній основі – фактів і обставин, що мають значення для кримінального

провадження.

На цьому етапі, за визначенням М. Салтевського та В. Берназа, слідчий аналізує все, що досягнуто на початковому етапі, і залежно від ситуації, що склалася, проводить подальше планування розслідування за обраним напрямом, відповідно до якого проводяться слідчі (розшукові) дії [6, с. 201]. На думку О. Лускатова, на цьому етапі слідчий має обсяг інформації, достатній для того, щоб надати чіткі відповіді на запитання, що раніше виникли на початковому етапі розслідування та мали можливий, імовірний характер. У зв'язку з наявністю на подальшому етапі підозрюваного значна частина процесуальних та інших дій зосереджується навколо цієї процесуальної фігури. Головне завдання розглядуваного етапу полягає у всебічному та повному дослідженні всіх обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Зазначене завдання вирішується висуненням додаткових версій при встановленні нових обставин вчинення злочину; плануванням слідчих (розшукових) та інших дій і заходів щодо їх перевірки; виконанням усього запланованого; визначенням кола осіб, причетних до вчинення злочину; закінченням збору доказів, оцінкою їхньої повноти та побудовою їх у систему; завершенням збирання даних, що характеризують особистість підозрюваних; виявленням причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушення, та вжиттям заходів профілактичного характеру; обранням запобіжного заходу, якщо він не був застосований до підозрюваного; складанням обвинувального акта [73, с. 414–415]. Є. І. Макаренко визначає такі завдання подальшого етапу розслідування стосовно крадіжок: формування системи доказів для повідомлення особі про підозру у вчиненні крадіжки, в тому числі встановлення її злочинної діяльності у повному обсязі; встановлення всіх співучасників крадіжки та збір доказів, що їх викривають; збирання інформації щодо особистості кожного з підозрюваних; забезпечення відшкодування збитків, заподіяних крадіжкою [75, с. 78].

На думку І. Пирога, подальший етап розслідування спрямований на

доказування вини підозрюваного шляхом проведення всіх можливих слідчих (розшукових) дій, призначення і проведення необхідних експертиз, насамперед із вирішенням питань ідентифікаційного характеру, та закінчується зібранням доказів, достатніх для складання обвинувального акта. Науковець також звертає увагу на ситуаційність етапів розслідування, зазначаючи, що у разі отримання на подальшому етапі доказів невинуватості підозрюваного у вчиненні злочину розслідування фактично повертається на початковий етап [126, с. 166].

Діяльність слідчого на подальшому етапі, як і на початковому, залежить від слідчої ситуації. Погоджуємося з думкою А. Волобуєва, наведеною раніше, що типові слідчі ситуації подальшого етапу розслідування визначаються позицією, яку займає підозрюваний. Залежно від типових слідчих ситуацій визначаються необхідні слідчі (розшукові) дії, спрямовані на отримання доказової інформації. Г. Москаленко, порівнюючи етапи розслідування, зазначає, що типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування визначаються відносно нескладно, зважаючи на характер та ступінь повноти первинного матеріалу про злочин, що не можна сказати про наступний етап розслідування. Виділення типових слідчих ситуацій, що не повторювали б ситуацій початкового етапу, можливе лише тоді, коли наступний етап розслідування пов'язаний із вирішенням тактичних завдань початкового етапу [116, с. 250].

Щодо визначення та переліку типових слідчих ситуацій подальшого етапу розслідування крадіжок думки науковців дещо різняться. Так Є. Макаренко виокремлює дві типові слідчі ситуації: 1) підозрюваний повністю або частково визнає свою вину у вчиненні крадіжки – є найбільш сприятливою ситуацією для встановлення обставин, які складають предмет доказування в кримінальному провадженні. Але при цьому необхідно пам'ятати, що в разі недостатності доказів у цій ситуації підозрювані будь-якої миті схильні заперечити або применшити свою вину; 2) підозрюваний заперечує звинувачення в інкримінованій крадіжці. Для його поведінки на

досудовому слідстві зазвичай характерним є стан вичікування та водночас пошук шляхів захисту. Зокрема, захисна реакція, що часто виражається у формі заперечення чи применшення вини, є характерною для психології підозрюваного у тих випадках, коли було затримано лише одного зі співучасників крадіжки та відсутні свідки, очевидці злочину. Тому він нерідко тримається насторожено, дуже чутливий до перебігу думок слідчого, прагнучи визначити ступінь його поінформованості щодо своєї участі в розслідуванні крадіжки [75, с. 78–79].

Б. Лук'янчиков, Є. Лук'янчиков та С. Петряєв, а також В. Журавель виділяють чотири типові слідчі ситуації: 1) подія злочину не мала місця (предмет крадіжки виявлено потерпілим в іншому місці; інсценування злочину). Розпізнання інсценування крадіжки проводиться на підставі вивчення: негативних обставин (зайве безладдя, навмисне пошкодження матеріальних цінностей; відсутність слідів, які обов'язково мають бути при певному способі дій; наявність ознак, що вказують на те, що хоч перешкода і зламана, але не ззовні, а зсередини приміщення тощо); результатів слідчого експерименту з перевірки певного факту (наприклад, чи могли фактично знаходитися у цьому приміщенні матеріальні цінності у певній кількості й обсязі; чи дійсно можна було через такий пролом у стіні чи двері винести вказані предмети тощо); даних судових експертиз, допитів та інших слідчих (розшукових) дій; 2) факт крадіжки й особа, яка її вчинила, встановлені, злочинець затриманий і визнає себе винним у повному обсязі, його показання не суперечать зібраним у провадженні доказам, викрадене майно виявлено; 3) факт крадіжки встановлено, зібрано докази про винність особи, яка її вчинила, однак підозрюваний визнає свою вину частково (визнає, що вкрав лише майно, яке виявлено у нього під час обшуку, заперечує окремі епізоди злочинної діяльності, факт виготовлення заздалегідь знаряддя злому, збуту викраденого тощо); 4) факт крадіжки встановлено, зібрано докази вини підозрюваного у її вчиненні, але він повідомленої підозри не визнає, посилається на алібі, називаючи місце перебування на момент крадіжки й

осіб, які можуть це підтвердити, викрадене майно не знайдено [80, с. 344–346; 107, с. 286–287]. Не погоджуємось із авторами щодо віднесення першої означеної ними типової слідчої ситуації до подальшого етапу розслідування. Найімовірніше, така ситуація може виникнути на початковому етапі розслідування, та її вирішення можливе вже під час проведення огляду місця події шляхом оцінки виявлених слідів, їх співставлення з обстановкою місця події, а також проведення дослідницьких, в тому числі й експериментальних, дій безпосередньо на місці події.

На думку В. Самсонової, при формулюванні типових слідчих ситуацій потрібно враховувати не тільки лінію поведінки особи, яка підозрюється у вчиненні правопорушення, а й кількість затриманих злочинців та ступінь їхньої протидії слідству. Зважаючи на це, автори пропонують такі типові слідчі ситуації розслідування крадіжок, вчинених на території садівницьких товариств і дачних кооперативів: 1) особа, якій повідомлено про підозру, повністю визнає свою вину у вчиненні злочину, затримано всіх учасників злочинної групи, та вони співпрацюють із органами досудового розслідування; 2) затримано всіх членів групи, які частково визнають свою вину, у показаннях затриманих є розбіжності; 3) особа, якій повідомлено про підозру, повністю визнає свою вину, але замовчує відомості щодо співучасників злочину, хоча є фактичні дані щодо вчинення злочину у складі групи; 4) затримано окремих учасників крадіжки, є фактичні дані, що вказують на вчинення ними злочину, але вони не визнають своєї вини та відмовляються співпрацювати зі слідством; 5) особа, якій повідомлено про підозру, не визнає вини, відмовляється давати показання щодо своєї та участі інших осіб у вчиненні злочину, хоча є докази вини підозрюваного та співучасників [158, с. 15].

Спираючись на думки науковців та з урахуванням опрацьованих нами матеріалів кримінальних проваджень визначимо типові слідчі ситуації подальшого етапу розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. У разі вчинення крадіжки одноосібно можна виділити лише дві типові слідчі

ситуації, обумовлені ставленням підозрюваного до вчинених ним протиправних дій: 1) підозрюваний визнає свою провину та співпрацює зі слідством; 2) підозрюваний не визнає своєї провини та усіма можливими засобами намагається протидіяти розслідуванню. Але, при розгляді криміналістичної характеристики нами зазначалося, що 73 % розглядуваних крадіжок вчиняється у групі. Тому вважаємо за потрібне виділити саме такі типові слідчі ситуації та розробити алгоритми дій слідчого саме у відповідно до них, зважаючи на те, що вони поглинають зазначені нами слідчі ситуації у разі їх вчинення однією особою.

На нашу думку, у разі вчинення крадіжки групою осіб типові слідчі ситуації потрібно формувати не тільки за критерієм ставлення підозрюваного до вчинених дій, а і з урахуванням існуючої доказової бази, що була отримана на початковому етапі. Зважаючи на це, нами виділено такі типові слідчі ситуації:

1. Затримано всіх членів злочинного угруповання, всі вони визнають свою провину, співпрацюють зі слідством, повернули викрадене майно або готові відшкодувати завдані збитки (21 %). У розпорядженні слідства достатньо доказів, що підтверджують їхню участь у вчиненні крадіжки. Вказана ситуація є найбільш сприятливою для розслідування;

2. Затримано всіх членів угруповання, але окремі з них визнають свою провину частково або взагалі не визнають, у показаннях учасників групи є розбіжності щодо механізму вчиненого злочину та ступеня участі кожного з учасників (32 %). Зазначену типову слідчу ситуацію можна поділити на дві окремі, що відрізняються ступенем сформованості доказової бази, а саме: 2.1) доказів, зібраних на початковому етапі, недостатньо для доказування провини окремих учасників кримінального правопорушення; 2.2) доказів, що визначають предмет доказування, достатньо;

3. Затримано одного чи двох членів злочинного угруповання, які визнають свою провину частково, зменшують свою участь у вчиненні злочину, відсутня інформація про інших учасників, і затримані відмовляються

її надавати, доказів недостатньо (22 %);

4. Затримано одного чи двох членів злочинного угруповання, які не визнають своєї провини, відмовляються давати показання щодо інших членів угруповання, особи яких не встановлені та місцезнаходження невідомо. Підозрювані не співпрацюють зі слідством, протидіють розслідуванню, доказів їхньої провини недостатньо. Ця ситуація є найнесприятливішою для розслідування (10 %);

5. Затримано одного чи двох членів злочинного угруповання, які заперечують свою причетність до злочину, є достатні дані щодо інших членів угруповання; доказів, що вказують на механізм вчинення злочину та участь кожного у ньому, достатньо (15 %).

Розглянемо детальніше кожну з ситуацій та алгоритми дій слідчого щодо їх вирішення.

Як зазначалося вище, перша типова слідча ситуація, за якої всі підозрювані визнають свою провину та сприяють проведенню розслідування, є найбільш сприятливою. Однак така їхня позиція не повинна повністю виключати версії щодо можливості зміни показань із метою ухилення від кримінальної відповідальності або з метою ухилення від кримінальної відповідальності за іншими, більш тяжкими епізодами злочинної діяльності. Вивчення судової практики засвідчило, що такі випадки траплялися під час судового розгляду справи. З метою закріплення показань підозрюваних слідчому необхідно провести такі організаційні, процесуальні та слідчі (розшукові) дії:

– допити підозрюваних із детальним з'ясуванням обставин вчиненого злочину та ролі кожного у його механізмі;

– допити родичів, знайомих підозрюваних із метою встановлення характеристик особистості, ступеня їхньої схильності до злочинної поведінки;

– обшуки за місцем проживання та в інших володіннях і місцях перебування (дача, гараж, робота тощо) підозрюваних із метою виявлення викрадених предметів, знарядь вчинення злочину, документів (в тому числі

фото, відеоматеріалів), що вказують на зв'язки співучасників угруповання;

– слідчий експеримент із метою встановлення обставин події, перевірки й уточнення показань підозрюваних;

– пред'явлення для впізнання підозрюваних свідкам;

– пред'явлення для впізнання потерпілому викрадених речей;

– відібрання у підозрюваних зразків для порівняльного дослідження залежно від вилучених під час огляду місця події слідів: біологічного походження, відбитків рук;

– призначення експертиз ідентифікаційного характеру: трасологічної (знарядь зламу та інструментів), дактилоскопічної, біологічної, молекулярно-генетичної тощо.

У другій типовій слідчій ситуації, за якої затримано всіх членів угруповання, але окремі з них визнають свою провину частково, та є розбіжності у показаннях співучасників, проводяться ті самі слідчі (розшукові) дії, як і в першій ситуації. Однак якщо у першій ситуації характер слідчих (розшукових) дій є безконфліктним, то у цьому випадку можлива протидія розслідуванню, яку потрібно долати широким застосуванням тактичних прийомів та методів. Окрім цього, у разі недостатності доказів, зібраних на початковому етапі, можна додатково провести повторні допити свідків, очевидців події злочину, якщо такі є, або надати завдання оперативним підрозділам щодо їх виявлення, а також провести одночасні допити між підозрюваними, підозрюваними та свідками з метою встановлення розбіжностей у їхніх показаннях.

Така слідча ситуація, порівняно з першою, вимагає від слідчого більш значної підготовки до проведення слідчих (розшукових) дій, однак її також можна віднести до неконфліктної. Лідер групи переконує її членів під час проведення слідчих (розшукових) дій: допиту, слідчого експерименту, одночасного допиту – давати показання, що не відповідають дійсності, з метою призначення судом у подальшому більш м'якого покарання за свої та членів групи протиправні дії. Таку позицію може займати і захисник

підозрюваних та нав'язувати цю думку підозрюваним.

Більш складною ситуацією на подальшому етапі досудового розслідування є третя, коли затримано одного чи двох членів злочинного угруповання, які визнають свою провину частково, зменшують свою участь у вчиненні злочину, відсутня інформація про інших учасників, і затримані відмовляються її надавати, доказів недостатньо. Таку ситуацію можна віднести до конфліктної. У цій ситуації потрібно не тільки встановити механізм вчинення злочину та роль кожного співучасника, а й направити зусилля на встановлення та розшук інших членів угруповання, що неможливо зробити без проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Загалом алгоритм дій слідчого буде таким:

- допити підозрюваних із застосуванням тактичних прийомів подолання протидії розслідуванню з метою не тільки встановлення обставин справи, а і отримання відомостей щодо співучасників злочину;

- допити родичів, знайомих підозрюваних із метою встановлення кола осіб, із якими спілкувалися підозрювані, кола їхніх інтересів, місць зустрічей із друзями тощо;

- обшуки за місцем проживання підозрюваних із метою виявлення не тільки викрадених предметів і знарядь вчинення злочину, а і документів, фотографій, відеоматеріалів, комп'ютерних даних, що вказували б на зв'язки зі співучасниками крадіжки;

- слідчий експеримент із метою перевірки й уточнення показань підозрюваних;

- пред'явлення для впізнання підозрюваних та викрадених речей;

- призначення експертиз ідентифікаційного характеру: трасологічної, дактилоскопічної, біологічної, молекулярно-генетичної тощо;

- надання доручення працівникам оперативних підрозділів на встановлення та розшук співучасників злочину із використанням інформації з показань свідків, затриманих підозрюваних, камер відеоспостереження тощо;

- встановлення аудіо-, відеоконтролю особи, що може здійснюватися,

наприклад, у місцях попереднього тримання підозрюваних;

- накладення арешту на кореспонденцію;
- зняття інформації з електронних комунікаційних мереж;
- зняття інформації з електронних інформаційних систем;
- ведення спостереження за особою, річчю або місцем – за місцем

мешкання родичів, знайомих – із метою встановлення зв'язків особи з використанням фото-, відеофіксації;

- використання конфіденційного співробітництва – є засобом отримання інформації щодо співучасників злочину від знайомих, друзів, сусідів.

Найскладнішою у тактичному розумінні є четверта типова слідча ситуація, за якої затримано одного чи двох членів злочинного угруповання, які не визнають своєї провини, відмовляються давати показання щодо себе та учасників групи, протидіють розслідуванню. Алгоритм дій слідчого у цій ситуації буде таким, як і в попередній. Завданням розслідування у розглядуваній ситуації є отримання доказів причетності підозрюваних до вчинення злочину, встановлення всіх учасників групи, їх затримання та збирання доказової інформації.

Остання типова слідча ситуація є більш сприятливою, ніж попередня. У разі коли затримано одного чи двох членів злочинного угруповання, які заперечують свою причетність до злочину, але є достатні дані щодо інших членів угруповання і достатньо доказів їхньої провини, потрібно проводити ті самі дії, що й у третій ситуації. Але тактична спрямованість проведення слідчих (розшукових) дій із підозрюваними повинна бути побудована на прийомах логічного впливу, зокрема на пред'явленні вже існуючих доказів. Крім того, оскільки особи співучасників встановлені, необхідно:

- оголосити їх у розшук;
- за наявності фотографій злочинців або складених свідками фотороботів сповістити засоби масової інформації;
- надати доручення працівникам оперативних підрозділів на

проведення заходів, спрямованих на затримання злочинців за місцем їх мешкання, у місцях можливого появлення.

За всіма типовими слідчими ситуаціями також проводяться заходи, що мають частково профілактичний характер та направлені на попередження злочинності:

- пошук місць зберігання та реалізації викраденого майна, встановлення підприємств, торговельних точок, організацій, ломбардів чи окремих осіб, які займаються реалізацією викраденого;

- вивчення особи підозрюваних та способу їхнього життя, а також осіб, які мають будь-який стосунок до предмета злочинного посягання, в тому числі посередників, реалізаторів викраденого, навідників та інших можливих співучасників;

- дії з організації запобігання вчиненню подібних правопорушень: профілактичні бесіди з населенням: мешканцями, що проживають за місцем знаходження складу, продавцями магазинів і кіосків, працівниками транспортних організацій та ін.; інструктаж працівників патрульної поліції, мобілізація громадських організацій тощо;

- перевірка на причетність до вчинення крадіжки осіб, які не мають постійного місця проживання, джерела прибутків, безробітних та ін.;

- перевірка оперативним шляхом на причетність до вчинення крадіжок осіб, які знаходяться на обліку в поліції, ведуть антигромадський спосіб життя, вживають алкоголь та наркотики, мають доходи сумнівного походження.

На підставі вищевикладеного можемо визначити подальший етап досудового розслідування як такий, що відіграє значну роль у формуванні доказової бази стороною обвинувачення шляхом перевірки інформації, отриманої на попередньому етапі, та її закріплення у нових джерелах доказів, якими є протоколи слідчих (розшукових) дій, кількість та послідовність проведення яких залежить від слідчої ситуації, що склалася. Залежно від типової слідчої ситуації виникають ті чи інші завдання розслідування, що

вирішуються комплексом слідчих (розшукових) дій та, відповідно, використанням тактичних прийомів під час їх проведення.

Висновки до розділу 2

1. Досудове розслідування починається з отримання інформації про вчинення кримінального правопорушення. Основним джерелом інформації про вчинення крадіжки є заяви або повідомлення, які можуть бути у письмовій чи усній формі та є приводами до початку розслідування у 70 % випадків. Під час звернення особи до підрозділу поліції із письмовою заявою уповноважена службова особа, якою, як правило, є працівник чергової частини, приймає та реєструє таку заяву. Усні заяви вносяться до протоколу уповноваженою службовою особою підрозділу поліції або іншим поліцейським із такими повноваженнями. Заяви та повідомлення можуть надходити як безпосередньо від заявників, які з'явилися до підрозділу поліції, так і іншим способом, найчастіше телефону за номером «102», sms-повідомленням, через операторів Інтернет-зв'язку, електронною поштою, за допомогою мобільних додатків тощо. Під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів заяви та повідомлення надходять від: власників чи орендарів приміщень складів (67 %); працівників, які безпосередньо охороняють об'єкти (8 %); операторів камер відеоспостереження охоронних фірм (15 %); випадкових свідків, очевидців злочину (7 %); працівників підприємств, торгових точок, ломбардів тощо, через які можливий збут викраденого (3 %);

2. Іншими приводами до початку розслідування можуть бути: а) ознаки кримінального правопорушення, самостійно виявлені слідчим, дізнавачем або іншою посадовою особою органу поліції (21 %). Слідчим або дізнавачем ознаки крадіжки можуть бути виявлені під час розслідування іншого кримінального правопорушення; б) повідомлення осіб, які безпосередньо

затримали підозрювану особу під час учинення кримінального правопорушення або безпосередньо після його вчинення (8 %). Такими особами під час розслідування крадіжок зі складів можуть бути: власники складу або працівники, які затримали крадіїв, як правило, у робочий час; працівники приватних охоронних фірм або сторожі, які безпосередньо охороняють об'єкт; небайдужі громадяни, які виявили крадіїв під час вчинення злочину та затримали їх; в) особа, яка з'являється до органів поліції із зізнанням у вчиненні злочину (1 %).

3. Визначено типові слідчі ситуації та запропоновано алгоритми їх вирішення під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. Запропоновані нами алгоритми діяльності слідчого у типових слідчих ситуаціях початкового етапу розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів дозволяють оптимізувати процес розслідування, зробити його більш ефективним з метою досягнення бажаних результатів з меншими витратами часу. Знання слідчим визначених нами алгоритмів сприятиме прийняттю ним рішень у конкретних слідчих ситуаціях, що виникають у практиці розслідування кримінальних правопорушень.

4. Визначено подальший етап досудового розслідування як такий, що відіграє значну роль у формуванні доказової бази стороною обвинувачення шляхом перевірки інформації, отриманої на попередньому етапі та її закріплення у нових джерелах доказів, якими є протоколи слідчих (розшукових) дій, кількість та послідовність проведення яких залежить від слідчої ситуації, що склалася. Залежно від типової слідчої ситуації виникають ті чи інші завдання розслідування, що вирішуються комплексом слідчих (розшукових) дій та, відповідно, використанням тактичних прийомів під час їх проведення.

Розділ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

3.1. Організація і тактика проведення нонвербальних слідчих (розшукових) дій

У кримінальному провадженні одним із найбільш ефективних засобів перевірки та отримання доказів є проведення слідчих (розшукових) дій. У кожному кримінальному провадженні процес збирання доказів має свої особливості. Це є важливою складовою доказування, що включає діяльність уповноважених осіб із виявлення, документування та вилучення слідів злочину – як матеріальних, так і нематеріальних, – відповідно до вимог кримінального процесуального закону.

Важливим елементом будь-якої слідчої (розшукової) дії є процесуальне оформлення фактичних даних. Інформація, яку отримує слідчий або прокурор, може бути використана як доказ лише тоді, коли вона оформлена відповідно до встановлених законом процедур. Саме тому фіксація доказової інформації є обов'язковою частиною процесу її збирання й охоплює систему дій, спрямованих на процесуальне закріплення фактів, що мають значення для правильного вирішення справи в суді. Такі вимоги є складовими принципу законності: якщо під час слідчих (розшукових) дій отримано докази, які можуть свідчити на користь підозрюваного, слідчий або прокурор зобов'язані долучити відповідні документи до матеріалів провадження та надати їх суду при поданні обвинувального акта.

Слідчі (розшукові) дії є основним інструментом збору доказів, що забезпечує повне, всебічне та неупереджене дослідження обставин справи. При цьому сторона захисту має право ініціювати проведення таких дій, подавши відповідне клопотання слідчому або прокурору. Слідчі (розшукові) дії у криміналістичній літературі класифікуються за різними підставами: за

суб'єктом, місцем, часом проведення, етапами розслідування та ін. Зважаючи на інформативність слідчих (розшукових) дій, найбільш вагомою, на наш погляд, є класифікація за видами джерела інформації. За таким критерієм М. Салтевський поділяє усі слідчі (розшукові) дії на три групи: вербальні, під час яких слідчий одержує інформацію від людей за схемою взаємодії «слідчий – людина»; нонвербальні, під час яких слідчий одержує інформацію від речей за схемою «слідчий – предмет»; під час яких одержується інформація зі складних джерел за схемою «люди – речі» [154, с. 292–293]. Погоджуючись із визначеною вченим класифікацією, розглянемо особливості проведення слідчих (розшукових) дій за вказаною схемою.

До основних нонвербальних слідчих (розшукових) дій належать огляд, зокрема у контексті розглядуваного нами кримінального правопорушення огляд місця події, та обшук.

Однією з важливих слідчих (розшукових) дій, як правило, початкового етапу розслідування, є огляд, мета якого полягає в отриманні орієнтуючої та доказової інформації за кримінальним провадженням. Процесуальний порядок проведення огляду регламентовано ст. 237 КПК України, відповідно до якої слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів із метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення [89]. Найбільш інформативним поміж інших видів огляду є огляд місця події, проведення якого, згідно зі ст. 214 КПК України, дозволяється до внесення відомостей до ЄРДР. Під ОМП розуміють слідчу (розшукову) дію, метою якої є дослідження обстановки місця події шляхом безпосереднього особистого сприйняття її слідчим та іншими учасниками з метою фіксації, виявлення та вилучення слідів кримінального правопорушення й інших речових доказів, з'ясування механізму події й інших обставин, що мають значення для кримінального провадження [118, с. 5; 110, с. 28]. Сутність огляду полягає у тому, що слідчий переконується в існуванні та характері фактів, що мають доказове значення, за допомогою органів відчуття. На думку М. Скригонюка, ОМП –

це слідча (розшукова) дія, найближча за часом та простором, коли слідчий стикається з подією правопорушення. Вона є найбільш трудомісткою та продуктивною, може займати багато часу, оскільки дозволяє встановити великий обсяг доказової інформації, що стосується всіх елементів предмета доказування, а також найбільш складною, оскільки потребує застосування низки тактичних прийомів і засобів криміналістичної техніки [160, с. 6]. Водночас практика свідчить, що під час ОМП слідчі допускають найбільшу кількість помилок, які мають наслідком збільшення строків розслідування та можуть призвести до нерозкриття злочину загалом.

Суть огляду місця події полягає у з'ясуванні всіх деталей того, що сталося, та визначенні механізму події – що саме й у який спосіб відбулося. Це загальне завдання розподіляється на кілька конкретних напрямів роботи:

- дослідити й зафіксувати обстановку місця події;
- встановити, як саме правопорушник вплинув на оточення;
- виявити, зафіксувати та вилучити сліди злочину;
- з'ясувати особу правопорушника та мотиви його дій;
- встановити причини та умови, що сприяли вчиненню злочину;
- зібрати відомості, необхідні для подальших слідчих (розшукових) дій.

Метою ОМП, на думку М. Панова, є: виявлення слідів злочину і речових доказів; з'ясування обставин події; висунення версій про подію злочину та його учасників; отримання даних про осіб, які могли сприймати вчинення злочину [117, с. 89]. На думку К. Чаплинського, метою ОМП є: з'ясування та фіксація обстановки й інших обставин, що мають значення для кримінального провадження; встановлення та відновлення механізму злочинної події; фіксація, виявлення слідів та інших речових доказів, їх вилучення, дослідження та оцінка; з'ясування характеру впливу особи, яка вчинила злочин, на навколишнє середовище; виявлення, встановлення, затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення; з'ясування очевидців та особи потерпілого; виявлення мотивів учиненого; встановлення кількості правопорушників, часу перебування, способу прибуття та

зникнення з місця події; виявлення обставин, що перешкождали або сприяли вчиненню злочину; виявлення негативних обставин; отримання необхідної доказової та орієнтуючої інформації для висунення слідчих версій щодо події, механізму злочину та його учасників; отримання вихідних даних для організації подальших слідчих (розшукових) дій із метою затримання злочинців «за гарячими слідами», виявлення викраденого майна; перевірка відомостей, отриманих оперативним шляхом, тощо [186, с. 54].

Під час розслідування крадіжок, учинених на території дач і садівницьких товариств, на думку В. Самсоної та І. Пирога, ОМП дозволяє слідчому: безпосередньо сприймати місце події й об'єкти з метою виявлення слідів правопорушення; скласти уявлення щодо механізму вчиненого злочину; зафіксувати, виявити, вилучити, дослідити й оцінити інформацію, що міститься у слідах злочину; виявити та дослідити негативні обставини й інші речові докази, що мають значення для кримінального провадження; встановити причини й умови, що сприяли вчиненню злочину; скласти уявлення щодо особи злочинця; своєчасно висунути слідчі, оперативно-розшукові, експертні версії та правильно визначити напрями розслідування; отримати інформацію для організації пошуку злочинця та провадження невідкладних слідчих (розшукових) дій; визначити напрями переслідування злочинців та затримати їх «за гарячими слідами» тощо [130, с. 77].

Ефективність вирішення цих завдань залежить від якості дотримання тактичних правил проведення огляду. Часто огляд проводять поспіхом або формально, що значно знижує його результативність. Під час розслідування крадіжок загалом та тих, що вчиняються зі складів та баз зберігання товарів, зокрема процес огляду поділяють на три етапи: підготовчий, робочий та заключний.

На думку В. Шепітька, всі підготовчі заходи можуть бути поділені на організаційно-розпорядчі: викликати необхідних оперативних працівників; доручити оперативним працівникам з'ясувати, кого можна запросити як понятих при виїзді у віддалену місцевість; видалити з місця події сторонніх

осіб; запросити спеціалістів тощо; забезпечувальні: перевірити стан науково-технічних засобів, укомплектованість валізи слідчого; забезпечити наявність і готовність транспорту; з'ясувати можливість залучення спеціальної пересувної криміналістичної лабораторії тощо; тактичні: з'ясувати в осіб, які повідомили про подію, повну інформацію щодо неї; опитати очевидців; з'ясувати, які зміни були внесені в обстановку; попередити понятих про неприпустимість розголошення відомостей, отриманих під час ОМП, тощо [196, с. 198–199].

Підготовчий етап ОМП, у свою чергу, складається з двох частин: підготовчих дій слідчого до виїзду на місце події та після прибуття на нього. На підготовчому етапі ОМП під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів перед виїздом на місце події необхідно провести такі дії:

- уточнити в особи, яка прийняла заяву про вчинення правопорушення, наявні відомості про подію, місце, час та обставини кримінального правопорушення, назву та приналежність об'єкта, з якого вчинено крадіжку, місцезнаходження та установчі дані щодо потерпілого чи заявника;

- попередити заявника щодо необхідності збереження обстановки та слідів злочину, попросити зупинити будь-які роботи на складі та прилеглий території, якщо вони тривають;

- організувати охорону місця події, надіславши наряд патрульної поліції, залученням працівників складу або будь-яким іншим способом;

- сформуванню склад слідчо-оперативної групи з обов'язковою участю працівників оперативних підрозділів, спеціаліста-криміналіста;

- забезпечити участь інших можливих учасників слідчої (розшукової) дії: дільничного офіцера поліції, спеціалістів (наприклад, товарознавця, бухгалтера);

- заздалегідь забезпечити наявність понятих, якщо є підстави вважати, що на місці події залучити їх буде неможливо або складно;

- підготувати транспорт, засоби зв'язку та техніко-криміналістичні засоби;

– вирішити питання про залучення кінолога зі службово-розшуковою собакою.

Після прибуття на місце події потрібно:

- зафіксувати час прибуття слідчо-оперативної групи;
- переконатися, що вжито всіх заходів щодо охорони місця події, уточнити назву та належність об'єкта, з якого вчинено крадіжку, наявність охоронної сигналізації або охорони;
- перевірити та зафіксувати зміни, що відбулися на місці події до прибуття СОГ;
- вжити заходів щодо збереження речових доказів, забезпечити охорону обстановки місця події силами патрульної поліції;
- видалити з місця події осіб, не пов'язаних із проведенням огляду;
- визначитися з учасниками огляду та провести інструктаж;
- встановити особи свідків і потерпілого, за необхідності опитати їх, надати завдання оперативним працівникам щодо встановлення установчих даних зазначених осіб;
- отримати оперативну інформацію щодо: кількості правопорушників, їхніх прикмет, установчих даних, слідів, що могли залишитися на їхньому одязі та тілі, місця перебування правопорушників, якщо вони зникли, то шляхів відходу, місця можливого появлення, за необхідності організувати спостереження та засідки;
- оповістити інші територіальні органи поліції щодо характеру вчиненого злочину та, за наявності, прикмет правопорушників; орієнтувати наряди поліції, дільничних офіцерів поліції, працівників чергових частин поліції на їх розшук та розшук викраденого майна; організувати блокування можливих шляхів відходу правопорушників;
- з'ясувати назву, кількість і прикмети викраденого майна, для чого викликати матеріально відповідальних осіб складу, де вчинено кримінальне правопорушення, або власника майна з метою детального опису викраденого, встановлення розміру заподіяних збитків.

Безпосередньо робочий етап спрямований на вирішення тактичних завдань розслідування. У криміналістиці розроблено загальні вимоги (принципи) проведення ОМП, що стосуються розслідування всіх видів злочинів і включають процесуальний, організаційний і тактичний аспекти, як от: єдине керівництво оглядом; об'єктивність, всебічність, повнота; своєчасність і невідкладність; цілеспрямованість і активність; планомірність, системність і послідовність; використання науково-технічних засобів і спеціальних знань; безпечність; використання оперативного-розшукової інформації; взаємодія слідчого з іншими суб'єктами правоохоронної діяльності; використання допомоги громадськості [187, с. 68–71].

Одним із основних аспектів проведення ОМП є вибір методів огляду. Їх класифікація не є дискусійним питанням у криміналістичній науці. Застосування у практиці розслідування того чи іншого методу залежить від слідчої ситуації, конфігурації самого місця події, розташування предметів і слідів на них та ін. Загальна класифікація методів огляду за різними критеріями має такий вигляд: а) за глибиною дослідження: загальний, що проводиться для отримання інформації щодо місця події, його меж із метою визначення сил і засобів, необхідних для детального огляду; детальний – полягає у ретельному обстеженні об'єктів огляду, вилученні та виявленні слідів; б) за повнотою дослідження: вибірковий – передбачає дослідження об'єкта у місцях розташування слідів та інших об'єктів залежно від механізму події; суцільний – дослідження об'єкта у повному обсязі, не оминаючи жодної деталі; в) за характером дослідження: статичний огляд – здійснюється без порушення місця розташування предметів; динамічний – речі оглядаються у динаміці з можливістю їх переміщення з метою виявлення слідів, опису, проведення вимірів, дослідження їхніх ознак без зміни при цьому самого предмета; г) за послідовністю проведення: концентричний – проводиться за спіраллю від периферії до центру; ексцентричний – проводиться за спіраллю від центру до периферії; фронтальний – огляд групою осіб, що розміщується в лінію та рухається фронтально; секторний –

дослідження за секторами, кут яких визначає слідчий; за квадратами, під час якого слідчий розбиває місце події на певні квадрати та послідовно їх досліджує; вузловий, під час якого ділянка розбивається на вузли, де зосереджено сліди правопорушення. Також використовується комбінований метод, що являє собою сукупність зазначених вище методів [187, с. 25–29].

Тактика ОМП втілюється у кількох послідовних стадіях: оглядовій, статичній і динамічній. Під час оглядової стадії уповноважена особа здійснює такі дії: визначає межі огляду, метод його проведення відповідно до ситуації, приймає рішення про вихідну точку та спосіб огляду, тобто визначає послідовність огляду; вибирає та проводить оглядову й орієнтуючу фотозйомку. Статична стадія проводиться без порушення обстановки та слідової картини. Слідчий переміщується місцем події, фіксуючи свою увагу на розташуванні окремих об'єктів, які, на його думку, причетні до події кримінального правопорушення, проводиться вузлова фотозйомка. Найбільш відповідальною є динамічна стадія, під час якої детальному вивченню підлягають речові докази та сліди. Об'єкти детально та ретельно оглядаються; вживаються всі доступні слідчому заходи для пошуку та виявлення слідів кримінального правопорушення; відбираються об'єкти, їхні частки зі слідами або вилучаються сліди з тих об'єктів, котрі не можна вилучити, а у разі неможливості їх вилучення з них знімаються копії; фіксуються негативні обставини; перевіряються дані загального огляду; проводиться детальна фотозйомка [146, с. 10]. Слідчий аналізує причетність виявлених об'єктів до події кримінального правопорушення, отримує необхідну інформацію, котру вони містять, уточнює висунуті слідчі версії або висовує інші відповідно до характеру та інформаційної цінності виявленого [117, с. 91].

Визначимо окремі особливості ОМП під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. Початок огляду залежить від виду приміщення та території складу, які нами були визначені вище при розгляді об'єкта посягання як елемента криміналістичної характеристики. Проте, як правило, початком огляду є місце проникнення на територію складу. Також

необхідно виявити й оглянути всі місця проникнення, оскільки їх може бути декілька. Якщо територія складу чи відкритої площадки обмежена парканом, огляд починається з нього. Паркани можуть бути металевими, цегляними, у вигляді так званого європаркану, дерев'яними, з сітки-рабиці тощо. Огляд території складу доцільно проводити концентричним способом, узявши за відправну точку проникнення. Залежно від пори року, часу, що минув від вчинення правопорушення до початку ОМП, характеру земляної поверхні на таких об'єктах, як бетонні доріжки, трава, сніговий покрив, суха або волога земля, можуть утворюватися слабковидимі, видимі або невидимі сліди транспортних засобів, взуття тощо з огляду на слідоутворюючий об'єкт. На початку огляду необхідно визначити вузли, ділянки місцевості, що у подальшому слід детально оглянути. Участь очевидців крадіжки або потерпілого, охоронців дозволить диференціювати ці вузли, виділивши зміни, що утворилися під час вчинення злочину. Однак навіть їх відсутність дозволить слідчому визначити сліди, що залишені давно, використовуючи інформацію щодо погодних умов і зовнішніх ознаки слідів-відображень.

Огляд складського приміщення проводиться на розсуд слідчого: а) від місця проникнення, яким може бути частина пролому в стіні, вибите вікно, отвір у металі ангару тощо; б) від вхідних дверей до центру місця події, де знаходилися викрадені предмети, виявлено сліди перебування правопорушників, пошкодження обстановки місця події та ін. Виявленню та вилученню підлягають сліди знаходження злочинців на місці події, сліди проникнення (зламу), а також порівняльні зразки. Під час вилучення слідів необхідно керуватися такими правилами: а) намагатися вилучати сліди разом із предметом, на якому вони залишені; б) якщо слід знаходиться на громіздкому малоцінному предметі, доцільно вилучати його разом із частиною предмета; в) у разі неможливості вилучення предмета або його частини зі слідом він копіюється шляхом виготовлення зліпків або з використанням слідокопіюючих матеріалів; г) під час вилучення слідів на предметі важливо зафіксувати положення предмета чи його частини на місці виявлення, потрібно вказати на

зовнішню та внутрішню сторони, нижній чи верхній бік предмета; д) самі предмети чи їхні копії потрібно упакувати так, щоб під час зберігання і транспортування виключити можливість пошкодження слідів. Упаковка здійснюється у спеціальні пакети, на яких зазначається супровідний текст із інформацією про об'єкт, що у ній знаходиться, місце, умови, ким, коли і у зв'язку з чим вилучено, що остаточно засвідчується підписами уповноваженої особи та понятих [73, с. 98; 77]. Якщо огляду підлягає складське приміщення, що знаходиться у сільській місцевості або поза містом, бажано зробити «прив'язку» до місця, найкращим для цього способом є визначення точних GPS-координат, наприклад за допомогою мобільного телефону.

На основі аналізу матеріалів кримінальних проваджень і судово-слідчої практики крадіжок зі складів та баз зберігання товарів встановлено, що в ході проведення ОМП найчастіше оглядаються та вилучаються:

- знаряддя вчинення кримінального правопорушення: лопи, дроти, слюсарний інструмент тощо;
- сліди трасологічні: знарядь вчинення злочину на входних дверях або у місцях проникнення, папілярних візерунків, взуття, транспортних засобів, на яких було вивезено майно;
- сліди біологічного походження: кров, слина, в тому числі на недопалках цигарок, піт;
- зразки викраденої продукції.

Вищевказані об'єкти, вилучені при проведенні ОМП під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів, у подальшому визнаються речовими доказами й є основою обвинувального вироку суду та притягнення винної особи до кримінальної відповідальності. Так, 20 березня 2021 р. близько 05 год. 20 хв. зловмисник, діючи за попередньою змовою з іншою особою, діючи умисно, протиправно, з корисливих мотивів, маючи на меті таємне викрадення чужого майна, переконавшись у таємності своїх дій, маючи доступ до території ПП «Опттрейд», проник на вказану територію підприємства, скориставшись ключами (дублікатами), які попередньо

виготовив, відчинив вхідні двері та проник до складу металевої продукції. В подальшому, вони таємно викрали 19 листів із маркуванням «н/ж» 1,0 x 1250 x 2500 AISI 304 BA+рvc» загальною вартістю 42 208 грн. 50 коп., які завантажили в автомобіль марки «Мерседес Спринтер» чорного кольору та в такий спосіб викрали їх із приміщення складу. Речовими доказами у цьому провадженні визнано: диск DVD марки «RIDATA», ємністю 4,7 GB, на якому зафіксовані події щодо викрадення майна ПП «Оптітрейд» у період із 20 березня до 8 квітня 2021 р.; три ключі з металевими вушками, а саме: ключ жовтого кольору типу металік, на ручці якого наявний напис «Єльбор», ключ жовтого кольору типу металік, на ручці якого наявний напис «CLASS», ключ кольору металевого, типу «англійський ключ» для циліндрового замка, плоский ключ із ребрами на грані, на лицьовій стороні ручки якого наявний напис «SMT» та на тильній стороні ручки якого наявний напис «TRI 11D», металеве вушко кольору металу у вигляді каблучки із залишками пояснювальної записки і прозорого файлу, що були упаковані до сейф-паketу EXP № 0209874; ключ сірого кольору (металік), на ручці якого наявний напис «GUARDIAN», ключ жовто-сірого кольору типу металік, на ручці якого наявний напис «GUARDIAN», ключ сірого кольору (меті лак) типу «англійський ключ» для циліндричного замка, плоский ключ із ребрами на грані, на ручці якого наявний напис «MADE IN CHINA», ключ сірого кольору (металік) для циліндричного дискового замка (фінський ключ) без написів на ручці [87].

Після закінчення робочого наступає завершальний етап, що охоплює складання письмового протоколу та додатків до нього: фототаблиць, схем, креслень, планів, а також упаковку виявлених та вилучених об'єктів.

Протокол огляду складається з трьох частин: вступної, описової та заключної – та містить такі відомості: дата і місце проведення огляду, час початку та закінчення слідчої (розшукової) дії; відомості про особу, яка проводила огляд, та осіб, які брали в ньому участь; привід та підстави для проведення огляду; відомості про понятих; умови проведення огляду

(освітлення, погодні умови тощо); детальний опис місця події, виявлених слідів, речових доказів, інших об'єктів та їх характеристика; відомості про застосування науково-технічних і техніко-криміналістичних засобів; відомості щодо вилучених об'єктів, умов і засобів їх фіксації; відмітки про ознайомлення з протоколом усіх учасників слідчої (розшукової) дії; заяви та зауваження присутніх під час ОМП осіб, зроблені з приводу тих чи інших дій слідчого [73, с. 266–267].

Об'єкти, що були виявлені та вилучені в ході проведення огляду, детально описуються, упаковуються та опечатуються у спеціальні пакети, на яких зазначається найменування вилученого об'єкта та місце його вилучення, що засвідчується підписами учасників слідчої (розшукової) дії. Після складання письмового протоколу його текст зачитується уповноваженою особою вголос, після чого учасники мають можливість зробити зауваження та доповнення, що обов'язково заносяться до протоколу. У разі якщо хтось із учасників огляду (як правило, особа, затримана на місці події) відмовляється підписати протокол, це заноситься до протоколу та засвідчується підписами понятих.

Розглядаючи недоліки фіксації обстановки місця події у протоколах, слід погодитися з думкою О. Одерія, який зазначає, що основними причинами появи недоліків під час складання протоколу ОМП є: а) комплектація органів досудового розслідування переважно слідчими, які не мають достатнього досвіду роботи, необхідного професійного рівня: майже 70 % слідчих мають стаж роботи на займаній посаді менше 5 років, і тільки 12 % – понад 10 років; б) неналежний рівень знань практичними співробітниками положень КПК України та наук криміналістики, кримінального процесу та юридичної психології [120, с. 331].

Найбільш типовими під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів є сліди знарядь зламу, рук, взуття, що виявляються і фіксуються у протоколі без особливих складнощів. Однак дослідження протоколів ОМП виявило такі недоліки:

– не у повному обсязі описано обстановку місця події та виявлені сліди, зокрема, описується лише факт пошкодження об'єктів, при цьому поза увагою залишається їхній зміст, способи та засоби виявлення, вилучення, фіксації (у 63 % вивчених протоколів);

– не визначено точного місця, координат виявлених слідів (у 65 %);

– одному об'єкту присвоюються різні назви (у 57 %);

– при описі предметів не вказуються особливості їхньої будови, а при описі слідів – їх класифікація та особливості слідоутворення (у 82 %);

– складно прочитати текст протоколу внаслідок поспішного та недбалого його складання (у 14 %);

– у тексті протоколу наявні стилістичні і навіть орфографічні помилки (у 12 %);

– не описуються дії під час упаковки вилучених предметів і слідів (у 12 %);

– не дотримуються процесуальні правила упаковки (пояснюючі надписи, наявність печаток) (у 16 %).

– фіксуються показання свідків, потерпілих (14 %), викладаються версії, судження, висновки (10 %).

Наведені помилки призводять до того, що протоколи ОМП не несуть необхідної інформації, як результат, не може бути сформований механізм учинення крадіжки, а при недотриманні процесуальних вимог протоколи можуть бути не визнані судом як джерела доказів.

Поряд із оглядом важливою слідчою (розшуковою) дією, спрямованою на виявлення, фіксацію обставин кримінального правопорушення або перевірку отриманих доказів, є обшук. Вказана слідча (розшукова) дія регламентується ст. ст. 13, 223, 233, 234, 235, 236, 300 КПК України та проводиться прокурором, слідчим або дізнавачем. Відповідно до ст. 234 КПК України обшук є слідчою (розшуковою) дією, що «проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукання знаряддя кримінального правопорушення або

майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб» [89]. У науковій літературі при визначенні обшуку акцентують увагу на його меті. Так, М. Головка визначає обшук як самостійну слідчу (розшукову) дію, що полягає у примусовому обстеженні приміщень, ділянок місцевості, окремих осіб із метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, що було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [28, с. 9]. М. Салтевський визначає обшук як слідчу (розшукову) дію, сутність якої полягає у виявленні, дослідженні та вилученні матеріальних джерел інформації, що мають значення для встановлення істини у кримінальному провадженні [154, с. 160]. У методичних рекомендаціях із розслідування кримінальних проступків зазначається, що обшук полягає в цілеспрямованому обстеженні приміщень, будівель і ділянок місцевості, що знаходяться у власності особи підозрюваного, його близьких родичів, іншої фізичної або юридичної особи, а також обстеженні особи з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, що було здобуте внаслідок його вчинення, і встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [30, с. 114].

Завдання обшуку, на наш погляд, найбільш конкретно зазначено у монографії К. Чаплинського. Ними є: 1) виявлення та вилучення: знарядь злочину (наприклад, знаряддя зламу, зброя та інші об'єкти); предметів зі слідами або тих, що є результатом злочинної діяльності (наприклад, підроблені гроші, документи тощо); цінностей та предметів, здобутих злочинним шляхом; документів, що мають значення для кримінального провадження або характеризують особу злочинця (наприклад, аудіо- та відеозаписи, фотознімки, листи, записні книжки, щоденники тощо); об'єктів, що використовувалися для реалізації злочинного задуму (наприклад, транспортні засоби); об'єктів, вилучених із цивільного обігу, заборонених для

використання або на які потрібен спеціальний дозвіл, незалежно від їх причетності до кримінального провадження (наприклад, холодна та вогнепальна зброя, наркотичні засоби, психотропні, радіоактивні, вибухові чи отруйні речовини тощо); майна для забезпечення відшкодування заподіяних збитків або з метою можливої конфіскації; інших об'єктів, що мають значення для кримінального провадження та виступають засобом встановлення об'єктивної істини; 2) виявлення: осіб, які переховуються від суду та слідства, втекли з-під варти чи місць позбавлення волі та знаходяться у розшуку; трупів та їхніх частин; тварин (зокрема, що використовувалися як засоби чи знаряддя учинення злочину); 3) перевірка зібраних за кримінальним провадженням доказів та отримання нових; перевірка слідчих версій, висунутих слідчим на початковому етапі розслідування; 4) встановлення обставин, що перешкоджали або сприяли вчиненню злочину; 5) вжиття заходів профілактичного характеру тощо [186, с. 99–100].

Основними предметами пошуку під час проведення обшуку при розслідуванні крадіжок зі складів та баз зберігання товарів є:

- викрадені предмети та їхні частини: упаковка, тара, запасні частини, етикетки, паспорти, інструкції із застосування тощо;
- злочинські інструменти, знаряддя злому, слюсарні, столярні інструменти та пристосування, що можуть бути використані для зламу перешкод;
- взуття та одяг, що, можливо, були на злочинці під час учинення крадіжки та можуть містити на собі сліди з місця події;
- речі та цінності, приналежність яких як підозрюваному, так і його близьким сумнівна, з метою їх перевірки на причетність до інших кримінальних правопорушень;
- документи, що не відповідають прізвищам та не належать мешканцям приміщення: перепустки, посвідчення, дипломи, іменні акції, паспорти, чеки тощо;
- будь-які документи, що вказують на зв'язок підозрюваного з іншими

співучасниками крадіжки: фотознімки, відеозаписи; речі або предмети, що належать співучасникам; записники з номерами телефонів; листи, записки, заставні квитки; квитанції, в тому числі з ломбардів тощо. Ці документи можуть знаходитись як у паперовому виді, так і в електронному на планшетах, комп'ютерах, ноутбуках, картах пам'яті, мобільних телефонах тощо.

Необхідно під час обшуку також визначити майно для забезпечення його можливої конфіскації з метою відшкодування матеріальних збитків, заподіяних вчиненням кримінального правопорушення.

Загальноприйнятим у криміналістиці є поділ процесу проведення обшуку на три етапи: підготовчий, робочий (безпосереднє проведення), заключний (фіксація ходу та результатів) [73; 75; 117; 154]. Розглянемо зазначені етапи стосовно крадіжок зі складів та баз зберігання товарів.

Організаційно-підготовчі заходи проведення обшуку, на думку К. Чаплинського, мають складатися з таких елементів: вивчення матеріалів кримінального провадження; збирання орієнтуючої інформації щодо: особи злочинця, членів його сім'ї, родичів та знайомих; усіх епізодів злочинної діяльності; місць проведення обшуків; знарядь і засобів вчинення злочину та предметів, здобутих злочинним шляхом; аналіз та оцінка зібраної інформації та слідчої ситуації, що склалася на даному етапі розслідування; прийняття рішення про проведення обшуку; визначення часу та планування ходу проведення обшуку; визначення та підготовка необхідних техніко-криміналістичних і транспортних засобів; вирішення питання щодо застосування службово-розшукової собаки; добір учасників; визначення способу фіксації ходу та результатів; розробка заходів, що передбачають дії учасників обшуку у випадках виникнення ускладнень або непередбачуваних ситуацій; складання плану проведення обшуку; проведення інструктажу зі всіма учасниками слідчої (розшукової) дії [186, с. 103–104]. Перед початком робочого етапу необхідно забезпечити обов'язкову участь не менше як двох понятих, вимоги до яких залишаються такими самими, як і при проведенні

огляду місця події.

У сучасних умовах воєнного стану в країні під час залучення понятих можна керуватися п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України, де зазначається: якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, слідчі (розшукові) дії проводяться без їх залучення. У такому разі хід і результати проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи в обов'язковому порядку фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису [89]. У будь-якому разі особа, яка в умовах воєнного стану проводить слідчу (розшукову) дію, повинна оцінити наявність зазначених підстав і прийняти рішення щодо залучення або незалучення понятих. Передусім, основним чинником для прийняття такого рішення є ознака реальної або потенційної небезпеки, що ставить під сумнів можливість участі зазначених суб'єктів у процесуальних діях, а також фактор швидкої змінюваності обстановки, що вказує на невідкладність проведення таких дій із метою збереження доказової інформації [122, с. 14].

Одним із принципів проведення обшуку є раптовість – у цьому маємо погодитися з К. Чаплинським. Раптовість проведення обшуку, на думку автора, має не тільки важливе тактичне, а й психологічне значення. Раптовий початок обшуку є несподіваним для власників об'єктів обшуку та викликає нервово-психологічну напругу. Слідчий повинен у цьому випадку максимально ефективно використовувати цю напругу та розгубленість осіб, у яких він проводиться [186, с. 80–81]. Для забезпечення принципу раптовості, як зазначає М. Головка, працівники поліції повинні вживати заходів, що забезпечують непомітність прибуття СОГ: транспорт залишається в місці, котре не видно з вікон приміщення, що обшукується; підхід до будинку та вхід до нього здійснюється поодиночі чи невеликими групами: у дві-три особи. При цьому слідчий відразу ж організовує спостереження за іншим виходом, якщо такий наявний, та вікнами. Для того щоб потрапити в квартиру, звертаються за допомогою до особи, яка відома проживаючим: сусіди,

слюсаря-сантехника, електрика тощо. Проникнення до квартири може бути здійснено при виході з неї мешканців. У випадках, коли двері довго не відкривають, слідчий оповіщає про примусове відчинення квартири та надає вказівку відчинити її. Коли є відомості, що злочинець озброєний і може вчинити опір, проводяться спеціальні комбінації із забезпечення безпеки та роззброєння особи (осіб), що знаходиться на місці обшуку [28, с. 65]. Якщо за підозрою в учиненні правопорушення затримано декількох співучасників, доцільно провести одночасні обшуки за місцем їх проживання, зважаючи на те, що злочинці часто ховають викрадене майно у знайомих або родичів, з метою виключення можливості їх взаємного інформування про факт та результати обшуку, а отже, й запобігання укриття чи знищення речових доказів.

Після входу у приміщення уповноважена особа, яка проводить обшук, пред'являє ухвалу слідчого судді на дозвіл щодо проведення обшуку власнику житла та вручає йому копію ухвали. Під час оглядової стадії слідчий обходить усі приміщення та безпосередньо знайомиться з обстановкою: кількістю та розташуванням кімнат, меблів, наявністю комор, підсобних приміщень тощо. Уточнюється порядок та черговість проведення пошукових дій, вносяться корективи у розподіл обов'язків між учасниками цієї слідчої (розшукової) дії, висуваються версії щодо найбільш імовірних місць знаходження розшукуваних об'єктів та ін. Слідчий може запропонувати власнику приміщення видати ключі від кімнат, комор, сейфа, інших сховищ, попередивши про можливість примусового проникнення до них. Після цього слідчий переходить до детальної стадії обшуку [73, с. 297–298].

Тактико-криміналістичні рекомендації проведення обшуку ґрунтовно, на наш погляд, висловлені у криміналістичній літературі. Спираючись на систему тактичних прийомів, запропоновану К. Чаплинським [186, с. 121–125], визначимо основні з них: 1) послідовне і вибіркове; паралельне і зустрічне обстеження – залежить від обраної системи пересування місцем проведення обшуку; 2) одиночний і груповий пошук – залежить від кількості

слідчих, які беруть участь у слідчій (розшуковій) дії; 3) обстеження без порушення або з порушенням, за необхідності, цілісності об'єктів; 4) відволікаючі прийоми – використовуються шляхом зміни послідовності обшуку, умисного затримання уваги на другорядних об'єктах, проведення вибіркового обстеження; 5) використання рефлексії присутніх осіб: підозрюваного, інших мешканців приміщення. Спостерігаючи за їхньою реакцією на певні пошукові дії слідчого (хвилювання, тремтіння рук, голосу, почервоніння обличчя, виділення поту тощо), можна встановити знаходження розшукуваних об'єктів у певному місці; 6) системність пошуку та облік проведених дій; 7) застосування науково-технічних засобів із метою створення у підозрюваного враження про недоцільність приховування розшукуваних предметів; 8) залучення підозрюваного, потерпілого, свідка до проведення обшуку – дозволяє слідчому спостерігати за їхніми психофізичними реакціями під час проведення слідчої (розшукової) дії та запобігти вилученню предметів, що не причетні до кримінального провадження; 9) раптове, несподіване пред'явлення підозрюваному предмета, виявленого під час обшуку, – дозволяє створити у нього враження, що слідчому відомі всі предмети, що підлягають вилученню, та місця їх знаходження; 10) видалення сторонніх осіб із місця проведення обшуку, але з упевненістю, що у них немає предметів, які є об'єктами пошуку.

Під час пошуку викраденого майна слід звертати увагу на різні малокоштовні та дрібні предмети: окуляри, запальнички, авторучки, брелоки, значки тощо, які потерпілий міг не включити у перелік викраденого майна, але згадував про них. Злочинці, реалізуючи цінні речі, часто залишають подібні речі для себе, не звертаючи увагу на те, що вони можуть виявитися доказами їхньої причетності до кримінального правопорушення.

Способами приховування об'єктів пошуку можуть слугувати різні приміщення: кухні, передпокої, ванні кімнати, туалети, погребі, льохи, балкони, гаражі, автотранспортні засоби тощо. Місцями розміщення викраденого є природні пустоти у стінах, підлогових і стельових покриттях,

у печах, вентиляційних каналах, димарях, зливних бачках унітазів тощо. Іноді для цього використовуються спеціально обладнані схованки у вигляді поглиблень в стіні, закритих шпалерами або кахлем, у предметах меблевих шаф, підвіконній дошці, у книгах тощо, що залежить від характеру та розмірів приховуваних об'єктів, професійних навичок підозрюваного.

Для виявлення схованок використовуються методи: візуального обстеження, засновані на пошуку демаскуючих ознак; зіставлення зовнішніх і внутрішніх розмірів об'єкта; простукування; використання металошукача, щупа, рентгеноскопа, приладу звукової локації тощо.

Основним завданням заключного етапу є повна та об'єктивна фіксація всіх проведених дій та опис вилучених об'єктів у протоколі обшуку. Протокол складається за загальними правилами, описаними нами вище, у двох примірниках, один із яких вручається особі, у приміщенні якої проводився обшук.

Підсумовуючи, слід зазначити, що проведення огляду місця події та обшуку під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів є важливими слідчими (розшуковими) діями, спрямованими на збір доказової та орієнтуючої інформації за кримінальним провадженням.

3.2. Організація і тактика проведення вербальних слідчих (розшукових) дій

Найбільш поширеною слідчою (розшуковою) дією під час розслідування кримінальних правопорушень є допит. Процесуальний порядок, особливості та вимоги щодо проведення допиту закріплено у ст. ст. 224–226, 232, 615 КПК України. Визначення допиту у кримінальному процесуальному законодавстві відсутнє, тому розглянемо його трактування у науковій літературі.

На думку А. Волобуєва, допит є слідчою (розшуковою) дією, що

полягає в отриманні у встановленому кримінальним процесуальним законом порядку свідчень від осіб, які володіють відомостями, що мають значення для встановлення істини у кримінальному провадженні [75, с. 289]. В. Весельський, виділяючи інформаційну складову допиту, зазначає, що «допит – це слідча (розшукова) дія, змістом якої є одержання показань від особи, яка володіє відомостями, що мають значення для розслідуваного кримінального правопорушення. Допит можна охарактеризувати як процес передачі інформації про розслідуване кримінальне правопорушення, пов'язані з ним обставини і людей. Ця інформація надходить до допитуваного в момент сприйняття ним тих або інших явищ або предметів, запам'ятовується і потім при допиті відтворюється і передається слідчому» [71, с. 352]. Є. Пряхін розглядає допит як слідчу (розшукову) дію, яка проводиться уповноваженим на те суб'єктом за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці, за погодженням з допитуваною особою, з метою одержання від неї відомостей щодо відомих їй обставин у кримінальному провадженні [69, с. 254]. М. Янковий розглядає допит як регламентований кримінально-процесуальним законом процес специфічної вербальної взаємодії з допитуваним, під час якої слідчий, прокурор, суддя, використовуючи законні практичні методи та прийоми психологічного впливу, отримує від допитуваного та фіксує у протоколі усну інформацію про відомі йому обставини, що мають значення для розслідування [204, с. 57]. Поєднуючи інформаційну та психологічну складові, В. Шепітько визначає допит як слідчу (розшукову) або судову дію, що є «регламентованим кримінально-процесуальними нормами інформаційно-психологічним процесом спілкування осіб, які беруть у ньому участь, і спрямований на отримання інформації про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини у кримінальному провадженні» [80, с. 252; 196, с. 265]. В. Копча та Н. Копча зазначають, що допит є процесом передачі інформації про розслідуване кримінальне правопорушення, пов'язані з ним обставини та людей, що сприймається допитуваною особою у момент

спостереження за тими чи іншими об'єктами, явищами, пов'язаними з подією правопорушення, запам'ятовується нею, зберігається в її пам'яті у вигляді «ідеальних» слідів і відтворюється та передається суб'єкту розслідування під час допиту [67, с. 171].

Аналізуючи наведені визначення, доходимо висновку, що метою допиту є отримання якомога повної інформації щодо обставин, що підлягають доказуванню під час розслідування кримінального правопорушення. Вказані обставини є предметом допиту. Конкретизуючи зазначені обставини, В. Весельський відносить до них такі, що: пов'язані з подією кримінального правопорушення: спосіб, час, місце та інші; стосуються з'ясування винуватості особи підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, мотиву і мети, форми вини; спрямовані на встановлення виду та розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням і розміру процесуальних витрат; пов'язані зі встановленням обставин, що впливають на ступінь тяжкості вчиненого, характеризують особу підозрюваного, пом'якшують чи обтяжують покарання, виключають кримінальну відповідальність чи є підставою для закриття кримінального провадження; спрямовані на встановлення обставин, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; пов'язані зі встановленням інших даних, що є вагомими для визначення обставин кримінального правопорушення [71, с. 352–353].

Загальноприйнятим у криміналістиці незалежно від процесуального становища допитуваного є поділ процесу допиту на три етапи: підготовчий, робочий та заключний.

До підготовчих заходів М. Салтевський відносить дії з прогнозування і планування майбутнього спілкування, що спрямовані на вирішення таких завдань: визначення часу та мети; визначення засобів досягнення мети: тактичних і психологічних прийомів; прогнозування майбутнього спілкування слідчого з допитуваною особою [154, с. 182]. О. Одерій до заходів підготовки допиту відносить: ретельне вивчення матеріалів

кримінального провадження; встановлення даних щодо особи злочинця; консультацію та, за необхідності, залучення до допиту спеціалістів; складання письмового плану допиту [120, с. 370–371].

В. Шепітько виділяє три рівня підготовки до допиту: пізнавальний, прогностичний і синтезуючий. Пізнавальний рівень полягає у вивченні матеріалів кримінального провадження, збиранні даних щодо особи допитуваного, опрацюванні спеціальних питань. На прогностичному рівні можливо визначити перебіг різних ситуацій, що можуть виникнути під час допиту, а також реакції допитуваного на використання того чи іншого тактичного прийому або небажаного психічного стану, обрати найбільш доцільні способи встановлення психологічного контакту. Підготовка до допиту завершується на синтезуючому рівні та полягає у визначенні доцільного часу, місця та порядку його здійснення, способу виклику на допит, запрошення спеціалістів або інших осіб та закінчується складанням плану допиту [79, с. 312].

На думку авторів посібника, підготовчий етап повинен містити три основні елементи: організаційний – полягає у забезпеченні раціонального проведення допиту: коли, де доцільно провести його з позиції раціонального використання бюджету, часу та можливостей слідчого (сьогодні, завтра, вранці), які використовувати технічні засоби тощо; змістовний – полягає у визначенні повноти та взаємозв'язку обставин, що підлягають встановленню; тактичний – полягає в обранні відповідних прийомів і засобів вирішення конкретних завдань допиту [21, с. 48].

Допит проводиться за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці за погодженням із особою, яку мають намір допитати [89]. Обравши місце та час проведення допиту, розпочинається робочий етап проведення слідчої (розшукової) дії. На початку цього етапу слідчому необхідно встановити анкетні дані особи, роз'яснити допитуваному обставини, що були підставою виклику на допит, його права та обов'язки, порядок проведення допиту. При цьому залежно від процесуального

становища допитуваного попереджають про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве показання (ст. 384 КК України) та за відмову від давання показань (ст. 385 КК України). Вже під час цих дій необхідно намагатися встановити психологічний контакт із допитуваним. Психологічний контакт являє собою цілеспрямовану та плановану діяльність слідчого для створення умов, що поглиблюють спілкування з допитуваним у потрібному напрямі для одержання повних та об'єктивних показань, що мають значення для встановлення істини у кримінальному провадженні [186, с. 165–166].

Психологічний контакт слідчого з допитуваним, за визначенням М. Салтевського, з одного боку, є специфічною формою взаємовідносин представника держави, якому доручено розслідування, з учасниками кримінального процесу, що будується на нормах кримінально-процесуального закону та наукових положеннях криміналістики, правової психології, логіки і теорії управління, а з іншого – це цілеспрямована діяльність слідчого з управління рухом інформації у процесі спілкування, що забезпечує його розвиток у потрібному напрямі протягом всього розслідування [154, с. 362; 77].

До способів встановлення психологічного контакту К. Чаплинський, В. Плетенець відносять: індивідуальний підхід до особи; демонстрацію доброзичливості та неупередженого ставлення до допитуваного; коректну поведінку слідчого, який представляє інтереси держави; повідомлення мети та завдань допиту, роз'яснення значення щирого каяття; переконання у невідворотності покарання, визначення обставин, що пом'якшують кримінальну відповідальність; переконання у необхідності надання допомоги органам досудового розслідування; роз'яснення процесуального становища допитуваного, діагностування ситуації, що склалася; використання позитивної оцінки якостей допитуваного; допит без сторонніх осіб; проведення попередньої бесіди на сторонню тему або таку, що цікавить допитуваного, але не пов'язана з предметом допиту; вміння вислухати до кінця; демонстрацію слідчим поінформованості щодо обставин, способу

життя допитуваного, розуміння його проблем, потреб, інтересів; роз'яснення цілей і завдань допиту, звертання до логічного мислення; створення обстановки, що збуджує інтерес до допиту та його результатів; діагностику лінії поведінки, обраної допитуваним, із метою встановлення причин обраної ним позиції та ін. При цьому, на думку автора, під час встановлення психологічного контакту не можна: виявляти особисту зацікавленість у результатах допиту; використовувати неправдиві відомості, помсту, релігійні почуття; допускати тривалого чекання допиту; співчувати допитуваному; застосовувати психічне або фізичне насилля, шантаж, обман; закликати до дій, що суперечать нормам етики та моралі, тощо [187, с. 166–168; 77].

Результативність проведення допиту визначається насамперед обранням тактики, що відповідає характеру слідчої ситуації, яка, у свою чергу, залежить від таких чинників: а) ситуації та виду допиту (первинний, повторний, наявність психологічного контакту тощо); б) процесуального положення допитуваного та його рівня зацікавленості у результатах розслідування; в) характеристик особи допитуваного (вік, стать, риси характеру, рівень правової поінформованості, наявність злочинного досвіду тощо); г) характеру інформації та наявності доказів, що є у розпорядженні слідства тощо [71, с. 362].

Сутність робочого етапу полягає в отриманні інформації від допитуваного, що може бути використана при доказуванні за кримінальним провадженням. Для отримання інформації використовується сукупність тактичних прийомів, кількість та характер яких залежить від ситуації допиту, а саме взаємовідносин між уповноваженою особою, з одного боку, та допитуваною особою – з іншого. Ситуація допиту може бути конфліктною та безконфліктною.

Безконфліктна ситуація допиту виникає у разі, коли допитувана особа не чинить перепон у спілкуванні зі слідчим та надає або намагається дати правдиві показання. Конфліктна ситуація допиту виникає, коли допитувана особа відмовляється дати показання або дає неправдиві свідчення. Слід

значити, що назва «конфліктна» є умовною й не означає обов'язкової конфліктності відносин між учасниками допиту. Це поняття використовується для констатації того факту, що людина не бажає говорити правду [74, с. 299].

Безконфліктна ситуація є сприятливою для успішного проведення допиту, але у ній можуть виникнути труднощі, які слідчий має подолати, а саме: а) допитуваний не завжди може чітко усвідомлювати, які факти цікавлять слідчого; б) допитуваний може не запам'ятати тих чи інших обставин або перебільшувати деякі факти, що є можливим на допиті потерпілого, який під впливом несприятливих умов, страху, особливостей психології перебільшує значення тих чи інших обставин; в) допитуваний може не запам'ятати тих або інших обставин через несприятливі умови сприйняття, поганий зір тощо, але намагається «допомогти» і надати «правильні» свідчення, що є дуже небезпечною ситуацією для встановлення істини, оскільки така «прислужлива» позиція потерпілого чи свідка може призвести до слідчої помилки, тому у зазначеній ситуації слідчому потрібно виявляти обережність і формулювати питання так, щоб допитуваний не міг отримати з них інформацію для своєї відповіді [74, с. 299].

В умовах безконфліктного допиту доречними є такі тактичні прийоми: використання можливостей вільної розповіді; конкретизація та деталізація показань, їх співставлення з іншими доказами; постановка уточнюючих, конкретизуючих та нагадуючих запитань; використання письмових та речових доказів; уточнення змісту повідомленої інформації для переконання в адекватному розумінні її значення допитуваним; використання асоціативних зв'язків; встановлення, які образи, враження, спогади виникали у допитуваного під час сприйняття події чи окремих її елементів; використання допомоги психолога; допит на місці події [30, с. 29–30].

Більш складною для розслідування є конфліктна ситуація допиту, яка вимагає від слідчого ретельної підготовки та використання всіх можливих тактичних прийомів. Конфліктною є ситуація, коли особа або відмовляється

від дачі показань, або дає неправдиві показання.

На думку А. Волобуєва, для подолання протидії підозрюваного у формі відмови від дачі показань слід застосовувати такі тактичні прийоми: а) роз'яснення негативних наслідків відмови від надання свідчень (нагадати про кримінальну відповідальність свідка за відмову під давання показань, навести приклади із судової практики, нагадати, що така позиція сприяє безкарності правопорушників, і тому він сам може стати жертвою злочину); б) встановлення та спростування мотивів відмови від дачі показань (наприклад, жалю до знайомого підозрюваного чи його родичів); в) встановлення умов сприйняття та демонстрація їх порівняння з фактичними показаннями допитуваної особи, при цьому, крім об'єктивних умов сприйняття, треба зважати і на суб'єктивні чинники: стан слуху, зору, пам'яті особи; г) використання суперечностей між окремими учасниками процесу, найчастіше між підозрюваними у разі вчинення злочину у групі [74, с. 300].

М. Салтевський для подолання протидії з боку допитуваного пропонує використовувати тактичні прийоми, засновані на методі переконання: роз'яснення процесуального становища допитуваного; негативних правових наслідків позиції, яку він займає; його ролі у встановленні істини; підкреслення суперечності показань зібраним доказам, що у сукупності дозволяє переконати допитуваного в безглуздість зайнятої ним позиції. В окремих випадках, особливо коли особа вперше вчиняє злочин, позитивного результату можна досягти тактичними прийомами емоційного впливу, що стимулюють позитивні якості допитуваного, як-от звернення до почуття власної гідності, справедливості, шляхетності, ідейності, жалю тощо [154, с. 365].

Значну роль також відіграє тактичний прийом, що полягає у правильній постановці запитань. При цьому необхідно дотримуватися таких правил: а) запитання повинні стосуватися якоїсь однієї обставини, бути конкретними, лаконічними й не допускати двозначного тлумачення; б) їх потрібно складати з використанням термінів, що зрозумілі допитуваній особі, зважаючи на її вік,

рівень розвитку й освіти; в) перевагу потрібно надавати відкритим запитанням, що стимулюють ініціативу та самостійність мислення допитуваного, не передбачають однозначної відповіді; г) потрібно спланувати послідовність з'ясування запитань, щоб одне витікало з іншого, а весь допит мав ясну логічну структуру; д) ставити запитання потрібно у такій формі, щоб допитуваний не зміг здогадатися про його мету, та водночас ясно й чітко, щоб допитуваний зміг його зрозуміти та правильно відповісти; е) забороняється ставити навідні запитання; є) слід уникати запитань, які допитуваний міг би передбачити та завчасно продумати та підготувати на них відповіді [30, с. 36].

Аналіз наукової літератури та узагальнення матеріалів судово-слідчої практики надало змогу визначити такі тактичні прийоми, що можуть бути використані стороною обвинувачення у конфліктних ситуаціях: встановлення психологічного контакту; дача показань у формі вільної розповіді; правильна постановка запитань; використання фактора раптовості під час постановки уточнюючих і додаткових запитань; зміна темпу постановки запитань; роз'яснення положень законодавства та наслідків поведінки особи при їх порушенні; роз'яснення наслідків дачі неправдивих показань; роз'яснення наслідків щирого каяття; використання позитивних якостей особи допитуваного; пред'явлення доказів; спостереження за поведінкою допитуваного та його психофізичними реакціями; підтримання напруги; створення уявлення обізнаності слідчого у наявних фактах; приховування меж інформованості слідчого; надання слідчим інформації щодо ймовірного розвитку події кримінального правопорушення та участі у ньому допитуваного; використання ефекту раптовості; розпалення конфлікту; втягування допитуваного у спір; використання конфліктів та протиріч у злочинній групі. Особливості застосування кожного із зазначених тактичних прийомів достатньо описано в криміналістичній літературі [71; 73; 74; 117; 154].

Під час надання неправдивої інформації підозрюваний може посилатись на неправдиве алібі, що, на думку В. Кузьмічова та В. Юсупова, є однією з форм протидії розслідуванню, сутність якої полягає у наданні

фальсифікованої інформації щодо перебування особи, яка підозрюється у причетності до злочину, в іншому місці, ніж місце вчинення злочину, у період його підготовки, вчинення або приховування, з метою уникнення кримінальної відповідальності. Автор виокремлює такі ознаки, що свідчать про повідомлення неправдивого алібі: надання відомостей, що не можуть бути перевірені, або обмеження неконкретними загальними поясненнями; детальна й активна розповідь особи про те, як вона провела день, коли було вчинено злочин, а показання щодо попередніх і наступних днів є нечіткими, та деталі пригадуються важко; зміна показань щодо алібі під час слідства, відмова від раніше даних показань, заява нового алібі; досить точні та детальні показання щодо алібі, незважаючи на порівняно тривалий проміжок часу, що минув; повідомлення алібі із запізненням за можливості та необхідності зробити це раніше; повідомлення про поведінку, що не відповідає звичкам особи; показання заявника алібі та свідків помітно збігаються у дрібних деталях; відсутність у показаннях заявника алібі неістотних подробиць [95, с. 7–8].

Після отримання необхідної для кримінального провадження інформації настає заключний етап допиту – фіксація ходу та результатів, результатом якої є складання протоколу слідчої (розшукової) дії, в якому докладно відображена отримана інформація.

Після фіксації у протоколі результатів допиту з ним ознайомлюються учасники та ставлять свої підписи на кожній сторінці протоколу. За наявності зауважень від допитуваних вони вносяться до протоколу. Якщо в ході проведення допиту слідчим були поставлені додаткові запитання, допитуваний ставить свій підпис під кожною своєю відповіддю. Варто зазначити, що у сучасних умовах воєнного стану, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України, за відсутності можливості складання процесуальних документів про хід і результати проведення слідчих (розшукових) дій чи інших процесуальних дій фіксація здійснюється доступними технічними засобами з подальшим складенням відповідного протоколу не пізніше 72

годин із моменту завершення таких слідчих (розшукових) дій чи відповідних процесуальних дій [89]. Законодавець не визначає форму фіксування технічними засобами (фото-, відеозйомка, аудіозапис тощо), а підкреслює саме доступність технічних засобів, що створюють умови для збереження інформації, яка може мати значення для кримінального провадження [122, с. 13].

Під час складання протоколу, на думку К. Чаплинського, з якою погоджуємося, доцільно дотримуватися таких правил: запис свідчень слід здійснювати після закінчення вільної розповіді, щоб не переривати та не порушувати послідовність допиту; показання записуються від першої особи та за можливості дослівно й у тій послідовності, в якій вони викладаються; у протоколі потрібно зазначати не тільки відповіді, але й хід їх отримання з фіксацією протиріч та проговорювань, а також запитання, що їх ставлять допитуваним; кожна сторінка протоколу повинна скріплюватися підписом допитуваного; протокол підписують допитуваний, слідчий та інші особи, які були присутні під час допиту [186, с. 149].

Розглянемо особливості допиту окремих учасників розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів залежно від їхнього процесуального становища та ступеня конфліктності ситуації допиту.

Допит потерпілого та свідків є вагомим джерелом інформації на початковому етапі досудового розслідування. Під час допиту цієї категорії осіб складається, як правило, безконфліктна ситуація. На підставі аналізу кримінальних проваджень зазначеної категорії маємо виокремити такі групи свідків:

- працівники поліції, які самостійно виявили ознаки крадіжки або першими опинилися на місці події;
- особи, які були залучені до огляду місця події чи інших слідчих (розшукових) дій;
- особи, які є очевидцями події;
- працівники служби охорони, сторожі, оператори систем

спостереження;

- особи, які можуть надати інформацію про підозрюваного;
- власники чи орендарі складів, на яких знаходилося викрадене майно.

Розглянемо більш детально особливості допиту осіб вказаних категорій.

Під час проведення допиту співробітників поліції, які під час несення служби самостійно виявили ознаки крадіжки або першими опинилися на місці події, необхідно встановити такі обставини:

- з'ясувати анкетні дані (місце роботи, спеціальне звання, посада, функціональні обов'язки тощо);

- за яких обставин були виявлені ознаки крадіжки;

- які ознаки вказували на вчинення крадіжки (виявлені знаряддя вчинення злочину, пошкодження вікон, дверей, залишки товару тощо);

- час та конкретне місце виявлення ознак крадіжки;

- погодні умови, освітленість об'єкта;

- спосіб вчинення крадіжки, які знаряддя (їхні властивості, розмір, конструкція тощо) та засоби при цьому використовувались;

- у разі виявлення на місці події правопорушників: чи було вчинено крадіжку одноособово чи групою осіб; хто саме керував діями учасників групи; зовнішні ознаки осіб, які вчинили злочин; чи використовував правопорушник транспортний засіб для вчинення злочину (його тип, марка, модель, державний номерний знак); у якому напрямку втекли правопорушники; які заходи було вжито щодо їх затримання; хто, крім співробітників поліції, ще міг бути очевидцем кримінального правопорушення;

- у разі затримання правопорушника: що пояснив затриманий із приводу своїх дій; чи чинив він опір або намагався втекти з місця події; чи застосовувались до правопорушника поліцейські заходи примусу: фізична сила, спеціальні засоби, вогнепальна зброя.

Особи, які були залучені до участі у слідчих (розшукових) діях, найчастіше є понятими під час проведення огляду місця події або обшуку. Їх

допит також проходить у безконфліктній ситуації. Під час допиту у такої особи необхідно встановити:

- місце та час, коли він був запрошений для участі у проведенні слідчої (розшукової) дії;
- хто перебував на місці проведення слідчої (розшукової) дії, чи був раніше знайомий зі вказаними особами;
- хто ще був запрошений як понятий до проведення слідчої (розшукової) дії;
- чи було роз'яснено йому обов'язки та права як учаснику слідчої (розшукової) дії уповноваженою особою;
- що було йому повідомлено з приводу вчиненого кримінального правопорушення;
- обставини проведення слідчої (розшукової) дії;
- які об'єкти та в який спосіб вилучались у ході проведення слідчої (розшукової) дії;
- у який спосіб він ознайомився з протоколом слідчої (розшукової) дії;
- чи надходили зауваження, доповнення від учасників слідчої (розшукової) дії;
- чи застосовувались до учасників слідчої (розшукової) дії засоби фізичного та психічного впливу з боку уповноваженої особи.

Під час допиту осіб, які є очевидцями події злочину, необхідно встановити коло таких обставин:

- за яких обставин вони опинились у місці, де було вчинено крадіжку;
- час виявлення злочину, місце вчинення;
- за яких умов очевидець спостерігав за діями злочинців (погодні умови, освітленість, наявність укриття, відстань до приміщення складу);
- як саме діяв злочинець, послідовність та характер його дій; ознаки способу вчинення злочину, зокрема: наявність знаряддя, його конструкція, ознаки, властивості тощо;
- чи було вчинено злочин одноособово, групою осіб, хто керував діями

інших членів групи;

- зовнішні ознаки осіб, які вчинили крадіжку, чи бачили їх раніше, чи можете їх впізнати, в яких стосунках перебували;

- чи застосовувався для вчинення крадіжки транспортний засіб, якщо так, то який (автомобіль, мопед, мотоцикл тощо), його марка, модель, державний номер.

Під час проведення допиту вказаних осіб психологічний контакт підтримується у ході всього допиту, та не виникає проблемних питань, що необхідно вирішувати з використанням тактичних прийомів подолання протидії розслідуванню.

Потерпілим під час вчинення крадіжок зі складів є або власник приміщення складу, або орендатор, чиє майно там зберігається на підставі договору. Як правило, у кримінальних провадженнях цієї категорії потерпілий першим заявляє про вчинення крадіжки. Заподіяння потерпілому моральної та матеріальної шкоди є для нього певним стресом, що викликає емоційну напругу, певні психічні переживання і може вплинути на сприйняття події та її запам'ятовування. Допит потерпілого також проходить у неконфліктній ситуації, але, зважаючи на матеріальну складову злочину, він може надавати неправдиві показання у частині перебільшення шкоди, завданої злочинцем, що потрібно враховувати слідчому при побудові тактичної лінії керування допитом.

У результаті аналізу матеріалів кримінальних проваджень крадіжок зі складів та баз зберігання товарів визначено, що основними питаннями, котрі потрібно з'ясувати слідчому, є такі:

- найменування району, де розташовано склад, конкретне місце знаходження: назва вулиці, номер будинку, а у разі їх відсутності (за містом, сільська місцевість) – розташування складу на мапі з координатами GPRS;

- характеристики складу: за розміром (великого, середнього, невеликого), конструктивними особливостями (окремі невеликі кімнати для зберігання продукції, відкриті чи накриті тентом майданчики, підвальні та

напівпідвальні приміщення), способом зберігання продукції (холодильні, морозильні камери; утеплені чи з підігрівом, різного ступеня вологості);

– ступінь захищеності складу: будівля складу знаходиться на відокремленій території, охороняється поліцією охорони МВС України, приватним охоронним агентством чи особистою охороною власника складу, наявність в охорони зброї; інші ступені захисту: огорожувальний паркан, міцні двері, решітки на вікнах тощо;

– режим роботи підприємства: цілодобовий; робочий час у денний проміжок доби приблизно з 08:00 до 20:00; відкривається залежно від наявності у цьому потреби під час завантаження-розвантаження товару, наявності покупців тощо;

– технічне оснащення складу засобами відеоспостереження: приміщення оснащене сигналізацією чи засобами відеоспостереження; де розміщено камери спостереження; в який спосіб здійснюється контроль та відеозапис (контролюється розміщеною на території охороною, дистанційно);

– ким, коли та за яких обставин було виявлено факт вчинення крадіжки;

– у який час і за яких обставин, на його думку, було вчинено злочин;

– яке майно та у якій кількості викрадено або пошкоджено; вартість викраденого майна (загальна та окремих предметів); індивідуальні його ознаки, наявність номерних речей, їхні технічні паспорти, упаковка; чи зможе потерпілий його впізнати у разі знаходження;

– де знаходився викрадений товар: у якій частині складу, на видному місці чи у додатковій схованці (шафи, сейф тощо); хто явно знав про розміщення товару та мав до нього доступ;

– хто, коли та за яких обставин востаннє бачив зниклий товар у тому місці, де він зберігався;

– чи були внесені якісь зміни в обстановку місця події до прибуття СОГ, якщо так, то які, ким і з якою метою, чи могли вони бути наслідком дій злочинця;

– які ознаки проникнення у приміщення складу було виявлено: злом

дверей, вікон, отвір у стіні, стелі, зникнення товару, безлад у приміщенні тощо; первинний стан замикаючих пристроїв;

- хто, крім особи, яка заявила про крадіжку, приходив і знаходився на місці події до прибуття СОГ;

- чи належить зникле майно власнику складу, орендарю, іншим особам, установам або організаціям;

- який матеріальний стан особи, чий товар вкрадено, його співвідношення із загальним збитком, заподіяним кримінальним правопорушенням;

- хто з осіб найближчого оточення потерпілого: друзі, родичі, знайомі – відвідував приміщення, як часто; чи цікавились вони розпорядком дня, розташуванням місць зберігання товару; хто цікавиться ходом досудового розслідування;

- чи не відвідували напередодні вчинення крадіжки приміщення складу під будь-яким приводом сторонні особи; якщо так, то як вони себе називали, що робили, незвичайність їхньої поведінки, прикмети їхньої зовнішності;

- з ким потерпілий або члени його сім'ї перебували у неприязних стосунках; чи не брав потерпілий або його родичі гроші у борг, чи повернув борг;

- кого потерпілий підозрює у вчиненні крадіжки та причини підозри; якщо нікого, то чи не чинив хто-небудь впливу на нього з метою дачі неправдивих чи зміни показань у кримінальному провадженні;

- які, на думку потерпілого, обставини сприяли вчиненню крадіжки чи спростили її вчинення та хто міг знати про ці сприятливі умови.

Певні особливості мають допити окремих категорій свідків у справах досліджуваного виду крадіжок. Так, сторожі чи охоронці допитуються щодо організації системи охорони об'єкта та її ефективності, криміногенної ситуації на території, що охороняється, наявності підозрілих людей. Якщо підозрюваний був затриманий охоронцем, то необхідно з'ясувати обставини затримання, поведінку та механізм дій правопорушника, ознаки речей і

предметів, що були виявлені у підозрюваного під час затримання.

Допит свідків, які можуть надати характеристику підозрюваного, проводиться, як правило, на подальшому етапі розслідування з метою встановлення його родини, способу життя, соціальних зв'язків, оточення, місця проведення вільного часу тощо. Такий допит проводиться у разі, коли особу злочинця встановлено, але він не затриманий, із метою отримання повної інформації щодо нього для встановлення можливого місцезнаходження.

Найбільш складним у тактичному аспекті є допит підозрюваного, що вимагає від слідчого ретельної підготовки і передбачає не тільки вивчення особи з психологічного погляду, а й збір необхідної інформації в разі її наявності, зокрема, необхідно отримати:

- документи, що посвідчують особу (паспорт, посвідчення за фахом, водійське посвідчення тощо);
- результати перевірки за базами даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС України;
- довідку про попередні судимості;
- копії вироків судів, протоколів про адміністративні правопорушення;
- довідку від лікаря нарколога та психіатра;
- характеристику з місця проживання, роботи, навчання;
- довідку з районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Статтею 42 КПК України визначено права підозрюваного під час розслідування кримінального правопорушення, зокрема і під час проведення допиту, контроль за дотриманням яких покладається на слідчого (дознавача), прокурора. Уповноважена особа перед проведенням допиту в обов'язкову порядку роз'яснює підозрюваному його обов'язки та права, про що робиться відповідна відмітка у протоколі допиту. Підозрюваний має право давати свідчення чи відмовитися їх давати та відповідати на запитання. Згідно з ч. 4 ст. 224 КПК України у разі відмови підозрюваного давати показання чи

відповідати на запитання особа, яка проводить допит, зобов'язана зупинити останній одразу після отримання такої заяви.

Далі слідчий повинен визначити коло обставин, що складають предмет допиту, тобто окреслити коло запитань, які необхідно задати підозрюваному. На основі аналізу матеріалів кримінальних проваджень нами визначено такі питання, що є предметом допиту під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів:

- коли та у зв'язку з чим виник намір вчинити крадіжку, якими були мотиви вчинення злочину;

- чи мали місце дії з підготовки до злочину і в чому саме вони полягали;

- що вплинуло на обрання об'єкта злочинного посягання;

- хто знав або міг знати про підготовку до вчинення крадіжки;

- в який спосіб підозрюваний прибув до місця вчинення злочину, з ким зустрічався на шляху пересування, дані про цих осіб або прикмети, приблизний час зустрічі;

- чи вчинено злочин одноособово або у складі групи, кількість співучасників, наявність попередньої змови між ними, їхні анкетні дані, характеристика, прикмети зовнішності, адреси проживання, ймовірні місця перебування, роль кожного у підготовці, вчиненні та приховуванні злочину;

- яким способом було вчинено злочин: безпосереднього проникнення до приміщення складу, застосування при цьому спеціальних знарядь злому, приблизний час початку та закінчення злочинних дій;

- обстановка у приміщенні, де було вчинено злочин, місце знаходження викрадених речей і цінностей;

- найменування та кількість вкраденого майна;

- шляхи відходу з місця вчинення крадіжки, спосіб вивезення викрадених речей;

- місце розподілу або приховування викраденого майна;

- способи реалізації викраденого: кому й які речі були продано, за яку

суму грошей, чи витрачені отримані гроші, де може перебувати викрадене в цей час.

Успіх проведення допиту підозрюваного, як зазначалося вище, залежить від вибору тактичних прийомів залежно від ситуації, що склалася під час допиту. К. Чаплинський зазначає, що тактичні прийоми не повинні бути ізольованими один від одного. Майстерність і професіоналізм слідчого полягає у тому, щоб, використовуючи всі засоби і прийоми, правильно спланувати їх, готуючись до допитів, уміти варіювати ними під час допитів, відмовляючись від одних і звертаючись до інших, зважаючи на слідчу ситуацію, що склалася. Отже, досягнення мети допиту можливе шляхом застосування різноманітних тактичних прийомів, що сприяють отриманню повних та об'єктивних показань [187, с. 120].

Вивчення матеріалів судово-слідчої практики дозволило виокремити такі тактичні прийоми, що застосовувалися під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів:

- встановлення психологічного контакту – 86 %;
- дача показань у формі вільної розповіді – 97 %;
- постановка запитань – 95 %;
- використання фактора раптовості під час постановки уточнюючих і додаткових запитань – 64 %;
- зміна темпу постановки запитань – 44 %;
- роз'яснення положень законодавства та наслідків поведінки особи при їх порушенні – 55 %;
- роз'яснення наслідків дачі неправдивих показань – 45 %;
- роз'яснення наслідків щирого каяття – 60 %;
- використання позитивних якостей особи допитуваного – 35 %;
- пред'явлення доказів – 66 %;
- спостереження за поведінкою допитуваного та його психофізичними реакціями – 34 %;
- підтримання напруги – 30 %;

- створення уявлення обізнаності слідчого у наявних фактах – 42 %;
- приховування меж інформованості слідчого – 46 %;
- надання слідчим інформації щодо ймовірного розвитку події кримінального правопорушення та участі у ньому допитуваного – 36 %;
- розпалення конфлікту – 30 %;
- втягування допитуваного у спір – 28 %;
- використання конфліктів та протиріч у злочинній групі – 42 %.

Після закінчення допиту слідчий повинен проаналізувати отриману інформацію, оцінити поведінку допитуваного, його реакції на поставлені запитання, виявити помилки та прорахунки під час використання тактичних прийомів. Своєчасний і детальний аналіз результатів допиту надає змогу встановити допустимість, достовірність, належність та достатність отриманої інформації для її використання при доказуванні, оцінити її правдивість, прогнозувати поведінку допитуваного на подальших етапах досудового розслідування.

3.3. Використання спеціальних знань під час розслідування

Розслідування будь-якого кримінального правопорушення, в тому числі і крадіжок, на сучасному етапі розвитку науки і техніки неможливе без впровадження у розслідування новітніх технічних розробок, сучасних техніко-криміналістичних засобів та методів. Відповідно, слідчому потрібні не тільки поглиблені знання методики розслідування, а й знання інших галузей науки, техніки, мистецтва чи ремесла, тобто спеціальні знання.

Дослідженню особливостей використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень приділялась увага з боку вчених-криміналістів, як-от: В. Гончаренко, І. Гора, О. Дуфенюк, А. Іщенко, Н. Клименко, В. Лисиченко, Г. Надгорний, І. Петрова, І. Пиріг, Б. Романюк, М. Салтевський, М. Сегай, В. Семенов, Е. Сімакова-Єфремян, А. Тимчишин,

І. Фридман, В. Циркаль, М. Щербаковський та ін.

У чинному кримінальному процесуальному законодавстві, як і в інших нормативно-правових актах, не міститься визначення спеціальних знань. У КПК України окремі статті лише вказують на можливість їх використання. Так, у ст. 69 КПК України зазначається, що «експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями»; ст. 71 КПК України роз'яснює, що «спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями»; у ст. 242 КПК України вказується, що «експертиза проводиться... якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання» [89].

Оскільки поняття спеціальних знань відсутнє у законодавстві, звернемось для його тлумачення до наукової літератури. За визначенням В. Лисиченка та В. Циркаля, спеціальні знання – це «не загальновідомі у судочинстві наукові, технічні та практичні знання, набуті в результаті професійного навчання чи роботи за окремою спеціальністю особою, залученою в якості спеціаліста чи експерта з метою сприяння слідству або суду в з'ясуванні обставин справи чи дачі висновку з питань, для вирішення яких потрібне їх застосування» [102, с. 22; 114, с. 8]. Б. Романюк розглядає спеціальні знання як сукупність науково обґрунтованих відомостей певного виду, якими володіють спеціалісти у межах будь-якої професії у галузях науки, техніки, мистецтва та ремесла і які, відповідно до норм кримінального процесуального законодавства, використовують для вирішення завдань кримінального провадження [152, с. 57]. Розглядаючи проблеми призначення, проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні, М. Щербаковський формулює зазначене поняття як професійні знання, отримані у результаті навчання, а також навички, здобуті обізнаною особою у процесі практичної діяльності в різних галузях науки, техніки та інших суспільно-корисних галузях людської діяльності, що використовуються разом із науково-технічними засобами під час проведення

експертизи [197, с. 3]. Як «сукупність теоретичних знань і практичних умінь та навичок у галузі науки, техніки, мистецтва чи ремесла, набутих у результаті спеціальної теоретичної підготовки або професійного досвіду роботи, що використовуються з метою розкриття, розслідування та попередження злочинів» розглядають спеціальні знання В. Кузьмічов та І. Пиріг [94, с. 14].

Аналізуючи думки науковців та положення чинного законодавства, зазначимо, що спеціальні знання – це: систематизовані наукові знання, навички та вміння, що відповідають сучасному рівню досягнень в окремій галузі людської діяльності; неюридичні знання, оскільки «не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права» (ст. 242 КПК України); не загальнодоступні знання, для отримання яких потрібна спеціальна освіта або практичний досвід виконання певного виду діяльності.

Для практичного застосування, на наш погляд, більш важливе значення має не визначення спеціальних знань, а форми їх використання. На сучасному етапі немає єдиної думки щодо форм використання спеціальних знань, її кількості, процесуальної регламентації, змісту та класифікації. Загальноприйнятим у криміналістиці є поділ форм використання спеціальних знань на процесуальні та непроцесуальні. До процесуальних форм використання спеціальних знань належать: участь спеціаліста у кримінальному провадженні; проведення судових експертиз. Непроцесуальними, на думку І. Пирога, слід вважати спеціальні знання не за межами кримінального процесу, а ті, що прямо не передбачені кримінальним процесуальним законодавством. Непроцесуальними формами використання спеціальних знань є: відомчі розслідування, перевірки технічного стану; проведення досліджень об'єктів безпосередньо на місці події; консультаційно-довідкова допомога; надання технічної допомоги в підготовці технічних засобів, виконанні трудомістких робіт; використання допомоги обізнаних осіб при проведенні оперативно-розшукових заходів [73, с. 368].

О. Одерій, досліджуючи злочини проти довілля, характеризує форми

реалізації спеціальних знань за такими ознаками: правова регламентація прав та обов'язків спеціаліста та експерта у нормах законодавства; процесуальна незалежність суб'єктів використання спеціальних знань; узгодженість їхніх дій відповідно до мети; вибір засобів та методів діяльності, що використовуються у межах своєї компетенції. Виокремлюють процесуальну (передбачену нормами кримінального процесуального законодавства) та непроцесуальну (передбачену відомчими нормативними актами) форми використання спеціальних знань [121, с. 146]. Відповідно до форм спеціальних знань законодавством визначено суб'єктів їх використання: спеціаліста й експерта, права та обов'язки яких визначені в ст. 71 та ст. 69 КПК України відповідно.

Самостійною формою застосування спеціальних знань є участь спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій. За результатами проведеного нами дослідження при розслідуванні крадіжок зі складів та баз зберігання товарів у зазначеній формі спеціальні знання використовувались у 96 % проваджень. Із них у 87 % – під час огляду місця події, 90 % – під час обшуку, 78 % – під час слідчого експерименту, 72 % – під час пред'явлення для впізнання, 47 % – під час допиту. Здебільшого як спеціалісти залучаються інспектори-криміналісти слідчих відділів поліції. У 78 % спеціалісти залучалися виключно для відеофіксації ходу проведення слідчої (розшукової) дії.

Розглянемо діяльність спеціалістів детальніше. В загальному вигляді види допомоги спеціаліста поділяються на консультативну, криміналістичну, технічну та методичну. Криміналістична допомога полягає в організації підготовки та проведенні слідчої (розшукової) дії, виявленні, вилученні, фіксації та упакуванні речових доказів, проведенні дослідницьких дій на місці події, відбиранні зразків для експертного дослідження. Методична допомога полягає в роз'ясненнях із боку спеціаліста під час проведення слідчої (розшукової) дії термінології, що використовується в окремій галузі знань, правильних назв вилучених об'єктів або їхніх частин. Під час складання

протоколу слідчий може фіксувати цю інформацію під диктовку спеціаліста. При наданні методичної допомоги слідчий отримує нові знання, підвищує власний професіональний досвід. Технічна допомога полягає в наданні допомоги слідчому під час використання техніко-криміналістичних засобів у процесі проведення слідчих (розшукових) дій при огляді, виявленні, вилученні та фіксації речових доказів, складанні креслень, схем тощо. Консультативна допомога виявляється у наданні довідок зі спеціальних питань, усних роз'ясненнях, що виникають під час підготовки та проведення слідчих (розшукових) дій і процесуальному оформленні їх результатів. Спеціаліст-криміналіст надає всі означені види допомоги [129, с. 27].

Єдиного критерію, за яким слідчий залучав би спеціаліста, в науковій літературі чітко не визначено. Залучаючи спеціаліста, слідчий керується принципом практичної доцільності, тобто використання спеціальних знань й практичних навичок із метою отримання максимальної орієнтуючої й доказової інформації з матеріальних та ідеальних джерел.

Дії спеціаліста мають знайти відображення в процесуальному документі – протоколі слідчої (розшукової) дії. Процедура участі спеціаліста відображається в протоколі слідчої (розшукової) дії, накладаючи на його діяльність певні процесуальні та методичні обмеження. У протоколі повинні фіксуватися відомості і факти, встановлені у результаті використання спеціальних знань, пов'язані зі збиранням доказів, що є очевидними для всіх учасників слідчої (розшукової) дії. Лише в цьому випадку вони будуть мати доказове значення. Результати діяльності спеціаліста, на відміну від висновку експерта, не мають самостійного доказового значення, а є складовою частиною протоколу відповідної слідчої (розшукової) дії, який і є джерелом доказів. Цікавою вбачається думка І. Пирого щодо фіксації дослідницької діяльності спеціалістів при проведенні слідчих (розшукових) у письмовому поясненні спеціаліста, що прямо передбачено ст. 105 КПК України [127, с. 224]. Також погоджуємося з думкою цього автора, що зі змінами законодавства, а саме наданням законодавчого дозволу на долучення довідок,

висновків та інших документів спеціалістів до матеріалів кримінального провадження (ст. 99 КПК України), з'явилась окрема процесуальна форма використання спеціальних знань – дослідження, що проводяться спеціалістом [127, с. 258]. Раніше така форма використання спеціальних знань – проведення попередніх або доекспертних досліджень матеріальних об'єктів у ході або після закінчення процесуальної дії – відносилась вченими-криміналістами до непроцесуальної.

Загалом під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів як спеціалістів залучають: спеціалістів-криміналістів слідчих відділів Національної поліції України (98 %); працівників Експертної служби МВС України (5 %); кінолога зі службовим собакою (15 %); інших осіб, залежно від виду викраденої продукції або місця проведення слідчої (розшукової) дії.

Дії спеціалістів-криміналістів під час розслідування будь-якого кримінального правопорушення, в тому числі крадіжок, на наш погляд, у повному обсязі регламентовано Інструкцією про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, а саме п. 2 розділу IV цього документа: «3) на початку огляду слідчий спільно зі спеціалістами визначають межі та порядок проведення огляду, після чого спеціаліст здійснює фотографування та відеозйомку місця події; 4) після отримання доручення слідчого на проведення динамічної стадії огляду місця події та завдання на виявлення слідової інформації спеціалісти визначають алгоритм пошуку доказів (слідів, речей, документів) і методи їх виявлення, після чого узгоджують свої дії із слідчим та за його погодженням приступають до проведення огляду місця події; 5) дії спеціалістів, які безпосередньо пов'язані з виявленням, закріпленням та вилученням слідів і речових доказів, здійснюються відповідно до тактики огляду місця події та методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень; 6) перед переміщенням об'єкта (з метою огляду та виявлення слідової інформації) спеціалістом здійснюється його

вузлова фотозйомка; 7) під час проведення пошуку та виявлення слідів спеціалісти застосовують наявні технічні засоби та використовують насамперед неруйнівні методи їх виявлення, а в разі недосягнення позитивного результату – руйнівні методи виявлення слідової інформації; 8) перед використанням руйнівних методів пошуку слідів спеціалісти повинні отримати від слідчого згоду на їх застосування та визначитися з пріоритетом слідової інформації, яка підлягає виявленню, з метою подальшого проведення експертних досліджень у лабораторних умовах; 9) про вжиті заходи та факти виявлення слідової інформації спеціалісти інформують слідчого. Під час огляду здійснюються фотографування та вилучення виявлених об'єктів, фіксуються методи їх виявлення із зазначенням про це у протоколі огляду місця події; 10) під час фіксації виявленої слідової інформації в протоколі спеціалісти надають допомогу слідчому в описі специфічних ознак (вид та кількість виявлених слідів, їх локалізація, спосіб виявлення); 11) за можливості сліди вилучаються разом з об'єктами-слідоносцями. У разі неможливості вилучення слідової інформації з об'єктом-слідоносцем спеціалістом здійснюється їх фотографування за правилами масштабної фотозйомки та виготовлення копій (відбитків та зліпків) цих слідів. Уся слідова інформація, об'єкти-слідоносці та інші предмети упаковуються за допомогою спеціаліста згідно з установленими вимогами та передаються слідчому, який здійснює огляд; 12) спеціаліст відповідає за якість та повноту виконання отриманих від слідчого або керівника органу досудового розслідування доручень під час проведення огляду місця події» [139].

Іншою важливою формою використання спеціальних знань у кримінальному провадженні є призначення та проведення експертиз. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» судова експертиза – це «дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду» [144]. У науковій літературі експертизу визначають по-різному. Так, Г. Бідняк та І. Пиріг розглядають

судову експертизу як дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, процесів та явищ, які містять інформацію щодо обставин правопорушення, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування [129, с. 54]. М. Салтевський відносить експертизу до слідчих (розшукових) дій у системі криміналістичної тактики та визначає її як слідчу дію з організації тактики застосування спеціальних знань експерта за дорученням слідчого і суду для дослідження речових доказів та інших матеріалів провадження з метою одержання доказової інформації [154, с. 399]. Як процесуальну дію, що полягає у дослідженні експертом за завданням слідчого або суду речових доказів та інших матеріалів із метою встановлення фактичних даних та обставин, що мають значення для кримінального провадження, визначає судову експертизу В. Шепітько [80, с. 340]. А М. Щербаковський зауважує, що експертизою є «дослідження, що проводиться судовим експертом з використанням спеціальних знань та відповідно закону наданих компетентними органами чи особою об'єктів з метою встановлення фактичних даних, що мають значення для справи, що відображається у висновку експерта, який є самостійним видом доказів» [198, с. 19].

Незважаючи на різні визначення судової експертизи, більшість науковців майже однаково називають ознаки, які характеризують експертизу як частину кримінального процесу. Найбільш повно, на наш погляд, такі ознаки викладено О. Дуфенюк. На думку авторки, ознаками, що характеризують особливості виконання експертизи у кримінальному провадженні, є такі: надає потенційну можливість використання спеціальних знань: медичних, фізичних, технічних, математичних, біологічних, хімічних, балістичних, трасологічних, психологічних та інших наук; дослідження проводяться з метою виявлення обставин, що мають значення у кримінальному провадженні: встановлення чи спростування певних фактів, моделювання ситуацій, встановлення тотожності або групової належності об'єктів тощо; дотримання процесуальної форми: передбачених

кримінальним процесуальним законодавством правових та фактичних підстав, порядку проведення та оформлення результатів експертного дослідження; проведення експертизи спеціальним суб'єктом – експертом; визначене коло ініціаторів проведення експертизи [69, с. 430].

Спираючись на положення чинного законодавства та думки вчених-криміналістів щодо судової експертизи, можна визначити її ознаки як процесуального засобу отримання доказової та орієнтуючої інформації: метою призначення судової експертизи є отримання доказової й орієнтуючої інформації за кримінальним провадженням; результатом проведення експертизи є встановлення нових і перевірка існуючих фактичних даних; змістом судової експертизи є проведення дослідження, що базується на сучасних досягненнях науки та проводиться з використанням наукових методів пізнання та обґрунтованої і випробуваної на практиці методики; призначається уповноваженими законом суб'єктами відповідно до законодавства України; дослідженню підлягають виключно об'єкти, надані особою, яка призначила експертизу, із заборорою з боку експерта самостійно збирати речові докази; проводиться спеціальним суб'єктом кримінального процесу – експертом, обов'язки, права та відповідальність якого визначаються законодавством; результатом дослідження є висновок експерта, структура та зміст якого визначено у кримінальному процесуальному законодавстві та який є джерелом доказів у кримінальному провадженні.

Значення експертизи у розслідуванні кримінальних правопорушень полягає в тому, що вона: забезпечує отримання нових доказів; дозволяє вводити до процесу доказування фактичні дані, що для органолептичного сприйняття та дослідження недоступні; надає можливість перевірити достовірність фактів, встановлених органолептичними засобами; дозволяє за матеріальними відображеннями вирішувати проблему ототожнення людей та речей [68, с. 341].

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» судово-експертну діяльність в Україні здійснюють державні спеціалізовані експертні

установи, їх територіальні філії, експертні установи комунальної форми власності, а також окремі судові експерти, які не є працівниками вказаних установ, а також інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань. До державних спеціалізованих установ належать: науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України; експертні служби МВС України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України [144].

Під час досудового розслідування слідчий (дізнавач), прокурор приймає рішення щодо проведення експертизи, про що складає постанову та направляє її до експертної установи або експерту, який в обов'язковому порядку повинен мати кваліфікацію судового експерта за відповідним напрямом дослідження.

У результаті вивчення матеріалів судово-слідчої практики за фактами крадіжок зі складів та баз зберігання товарів встановлено, що найчастіше призначаються такі види експертиз:

- трасологічна (70 %), в тому числі: дактилоскопічна (38 %), замків та пломб (54 %), слідів знарядь зламу (43 %), транспортних засобів (8 %), встановлення цілого за частинами (5 %);

- матеріалів, речовин та виробів (15 %);

- технічна експертиза документів (19 %);

- почеркознавча (12 %);

- товарознавча (24 %);

- судово-медична речових доказів (слідів біологічного походження) (8 %);

- психіатрична – 14 %;

- психологічна – 6 %.

Також можливе проведення комплексних експертиз.

Результатом проведення експертизи є висновок експерта, що

оформлюється на бланку експертної установи, у якій проведено дослідження.

Згідно зі ст. 102 КПК України висновок експерта повинен містити такі відомості: 1) коли, де, ким (ім'я, освіта, спеціальність, свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, стаж експертної роботи, науковий ступінь, вчене звання, посада експерта) і на якій підставі була проведена експертиза; 2) місце і час проведення експертизи; 3) хто був присутній під час проведення експертизи; 4) перелік питань, що були поставлені експертові; 5) опис отриманих експертом матеріалів та які матеріали були використані експертом; 6) докладний опис проведених досліджень, у тому числі методи, застосовані у дослідженні, отримані результати та їх експертна оцінка; 7) обґрунтовані відповіді на кожне поставлене питання [89].

Висновок експерта має відповідати таким вимогам: не може ґрунтуватися на доказах, що визнані судом недопустимими; надається у письмовій формі, але кожна сторона має право звернутися до суду з клопотанням про виклик експерта для допиту під час судового розгляду справи для роз'яснення чи доповнення висновку; якщо для проведення експертизи залучають кілька експертів, вони мають право скласти один або окремі висновки; експерт надає висновок стороні, за клопотанням якої проводилась експертиза [68, с. 355].

Важливим елементом діяльності слідчого є оцінка висновку експерта. На думку О. Одерія, у разі призначення судової експертизи під час досудового розслідування оцінка висновку експерта може проводитися двічі: спочатку слідчим, який визнає її джерелом доказів, а встановлені за допомогою експертизи фактичні дані – доказами, а потім судом, який також оцінює висновок експерта, визначає його роль та місце у встановленні значущих для розгляду справи фактів [120, с. 429]. Г. Бідняк та І. Пиріг зазначають, що висновок експерта не має наперед встановленої сили, тому підлягає обов'язковій оцінці. На думку авторів, оцінка висновку експерта є складною розумовою діяльністю та містить: аналіз дотримання процесуального порядку призначення та проведення судової експертизи;

визначення відповідності висновку експертному завданню; встановлення повноти та наукової обґрунтованості висновку експерта; визначення відповідності висновку іншим зібраним доказам; перевірку співвіднесення даних, що містяться у висновку, до матеріалів кримінального провадження [129, с. 101].

Підсумовуючи, зазначимо, що використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів відіграє важливу роль як у формі залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій, так і під час призначення та проведення судових експертиз, оскільки їх результат є процесуальним джерелом доказів, заснованим на сучасних досягненнях науки і техніки та слугує основою для винесення вироку у суді.

Висновки до розділу 3

1. Однією з важливих слідчих (розшукових) дій, як правило, початкового етапу розслідування, є огляд, мета якого полягає в отриманні орієнтуючої та доказової інформації за кримінальним провадженням. Суть огляду місця події полягає у з'ясуванні всіх деталей того, що сталося, та визначенні механізму події – що саме й у який спосіб відбулося. Це загальне завдання розподіляється на кілька конкретних напрямів роботи: дослідити й зафіксувати обстановку місця події; встановити, як саме правопорушник вплинув на оточення; виявити, зафіксувати та вилучити сліди злочину; з'ясувати особу правопорушника та мотиви його дій; встановити причини та умови, що сприяли вчиненню злочину; зібрати відомості, необхідні для подальших слідчих (розшукових) дій.

2. Ефективність вирішення цих завдань залежить від якості дотримання тактичних правил проведення огляду. Під час розслідування крадіжок загалом та тих, що вчиняються зі складів та баз зберігання товарів, зокрема процес огляду поділяють на три етапи: підготовчий, робочий та заключний.

Підготовчий етап ОМП, у свою чергу, складається з двох частин: підготовчих дій слідчого до виїзду на місце події та після прибуття на нього. Безпосередньо робочий етап спрямований на вирішення тактичних завдань розслідування. У криміналістиці розроблено загальні вимоги (принципи) проведення ОМП, що стосуються розслідування всіх видів злочинів і охоплюють процесуальний, організаційний і тактичний аспекти, як-от: єдине керівництво оглядом; об'єктивність, всебічність, повнота; своєчасність і невідкладність; цілеспрямованість і активність; планомірність, системність і послідовність; використання науково-технічних засобів і спеціальних знань; безпечність; використання оперативно-розшукової інформації; взаємодія слідчого з іншими суб'єктами правоохоронної діяльності; використання допомоги громадськості.

Об'єкти, що були виявлені та вилучені в ході проведення огляду, детально описуються, упаковуються та опечатуються у спеціальні пакети, на яких зазначається найменування вилученого об'єкта та місце його вилучення, що засвідчується підписами учасників слідчої (розшукової) дії. Після складання письмового протоколу його текст зачитується уповноваженою особою вголос, після чого учасники мають можливість зробити зауваження та доповнення, що обов'язково заносяться до протоколу. У разі якщо хтось із учасників огляду (як правило, особа, затримана на місці події) відмовляється підписати протокол, це заноситься до протоколу та засвідчується підписами понятих.

3. Важливою слідчою (розшуковою) дією, спрямованою на виявлення, фіксацію обставин кримінального правопорушення або перевірку отриманих доказів, є обшук. Основними предметами пошуку під час проведення обшуку при розслідуванні крадіжок зі складів та баз зберігання товарів є: викрадені предмети та їхні частини (упаковка, тара, запасні частини, етикетки, паспорти, інструкції щодо застосування тощо); злочинські інструменти, знаряддя злочину, слюсарні, столярні інструменти та пристосування, що можуть бути використані для зламу перешкод; взуття та одяг, що, можливо,

були на злочинці під час учинення крадіжки та можуть містити на собі сліди з місця події; речі та цінності, приналежність яких підозрюваному та його близьким є сумнівною, з метою їх перевірки на причетність до інших кримінальних правопорушень; документи, що не відповідають прізвищам та не належать мешканцям приміщення (перепустки, посвідчення, дипломи, іменні акції, паспорти, чеки тощо); будь-які документи, що вказують на зв'язок підозрюваного з іншими співучасниками крадіжки (фотознімки, відеозаписи); речі або предмети, що належать співучасникам; записники з номерами телефонів; листи, записки, заставні квитки; квитанції, в тому числі з ломбардів, тощо. Ці документи можуть бути як у паперовому вигляді, так і в електронному – на планшетах, комп'ютерах, ноутбуках, картах пам'яті, мобільних телефонах тощо.

4. Найбільш поширеною слідчою (розшуковою) дією під час розслідування кримінальних правопорушень є допит. Допит потерпілого та свідків є вагомим джерелом інформації на початковому етапі досудового розслідування. Під час допиту цієї категорії осіб складається, як правило, безконфліктна ситуація. На підставі аналізу кримінальних проваджень розглядуваної категорії маємо виокремити такі групи свідків: працівники поліції, які самостійно виявили ознаки крадіжки або першими опинилися на місці події; особи, які були залучені до огляду місця події чи інших слідчих (розшукових) дій; особи, які є очевидцями події; працівники служби охорони, сторожі, оператори систем спостереження; особи, які можуть надати інформацію про підозрюваного; власники чи орендарі складів, на яких знаходилось викрадене майно.

Предметом допиту підозрюваного під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів є з'ясування таких питань: коли та у зв'язку з чим виник намір вчинити крадіжку, якими були мотиви вчинення злочину; чи мали місце дії з підготовки до злочину і в чому саме вони полягали; що вплинуло на обрання об'єкта злочинного посягання; хто знав або міг знати про підготовку до вчинення крадіжки; в який спосіб підозрюваний прибув до

місця вчинення злочину, з ким зустрічався на шляху пересування, дані про цих осіб або прикмети, приблизний час зустрічі; чи вчинено злочин одноособово або у складі групи, кількість співучасників, наявність попередньої змови між ними, їхні анкетні дані, характеристика, прикмети зовнішності, адреси проживання, ймовірні місця перебування, роль кожного у підготовці, вчиненні та приховуванні злочину; яким способом було вчинено злочин: безпосереднього проникнення до приміщення складу, застосування при цьому спеціальних знарядь злочину, приблизний час початку та закінчення злочинних дій; обстановка у приміщенні, де було вчинено злочин, місце знаходження викрадених речей і цінностей; найменування та кількість викраденого майна; шляхи відходу з місця вчинення крадіжки, спосіб вивезення викрадених речей; місце розподілу або приховування викраденого майна; способи реалізації викраденого: кому й які речі були продано, за яку суму грошей, чи витрачені отримані гроші, де може перебувати викрадене в цей час. Успіх проведення допиту підозрюваного, як зазначалося нами вище, залежить від вибору тактичних прийомів залежно від ситуації, що склалася під час допиту.

5. Спеціальними знаннями у кримінальному провадженні є: систематизовані наукові знання, навички та вміння, що відповідають сучасному рівню досягнень в окремій галузі людської діяльності; неюридичні знання, оскільки «не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права» (ст. 242 КПК України); не загальнодоступні знання, для отримання яких потрібна спеціальна освіта або практичний досвід виконання певного виду діяльності. Спеціальні знання при розслідуванні крадіжок зі складів і баз зберігання товарів використовуються у процесуальній та непроцесуальній формах.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукового завдання, що полягає у розробці криміналістичної характеристики та основ розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. Найбільш вагомими результатами дисертації є такі:

1. Визначено предмет злочинного посягання та обстановку, в якій вчиняються крадіжки зі складів і баз зберігання товарів. Предметом злочинного посягання є речі матеріального світу, які можна поділити за призначенням на три групи: а) призначені для подальшого продажу (54 %). Ними можуть бути різноманітні як продовольчі, так і непродовольчі товари, а також товари промислового призначення, заготовки та напівфабрикати. Значну частину цієї групи складають товари, що викрадаються на замовлення та вчиняються у складі організованих злочинних угруповань; б) призначені для їх подальшого використання у промисловому виробництві чи сфері послуг як самим крадієм, так і колом його родичів, друзів, знайомих (25 %). Ними можуть бути будівельні матеріали, сільськогосподарська продукція (зерно, фрукти), заготовки з металу, полімерні матеріали тощо; в) ті, що використовуються крадієм для власного споживання (21 %). Ними можуть бути предмети побуту або продовольчі товари, алкогольні напої, засоби для відпочинку (надувні матраци, човни, мопеди, велосипеди, риболовні снасті тощо), сільськогосподарський інвентар, інструменти, що викрадаються, як правило, зі слабо захищених складів або відкритих майданчиків.

Основними елементами обстановки вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання товарів є місце, час та умови діяльності підприємства. Місце вчинення кримінального правопорушення – приміщення складів, що можуть бути класифіковані за такими критеріями: розміром і конструктивними особливостями; способом зберігання продукції; ступенем захищеності; місцем розташування відносно населеного пункту; режимом роботи. Час вчинення правопорушення пов'язаний із режимом роботи підприємства: 78 %

випадків крадіжок вчиняється у нічний час, 22 % – у денний час, як правило особами, які мають вільний доступ до майна, що знаходиться на складі. Частіше крадіжки вчиняються на складах, що працюють не кожен день, а відкриваються за потребою, рідше – при цілодобовій роботі. За місцем розташування частіше крадіжки вчиняються на складах, що розташовані на околицях міст та не мають належної охорони.

2. Спосіб вчинення крадіжок розглянуто у сукупності трьох складових: підготовки, вчинення та приховування злочину. Підготовчі дії до вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання товарів складаються з: обрання об'єкта крадіжки; вивчення об'єкта, що відбувається шляхом спостереження безпосередньо злочинцем або членами злочинної групи; підготовки технічних засобів вчинення та приховування злочину; підбору учасників і розподілу ролей у разі вчинення кримінального правопорушення в групі. Підготовча стадія крадіжок зі складів має певні особливості, котрі полягають у діях злочинців безпосередньо на місці вчинення злочину перед проникненням у приміщення складу, що виявляються у відключенні засобів відеоспостереження та сигналізації. Спосіб безпосереднього вчинення злочину можна поділити на дві категорії: проникненням до приміщення складу шляхом зламу перешкод; шляхом відкритого доступу до майна, що зберігається на складі. Визначення способу вчинення кримінального правопорушення під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів є визначальним компонентом для розробки інших елементів криміналістичної характеристики, а саме: слідової картини, обстановки вчинення злочину, характеристики особи правопорушника та потерпілої сторони; він взаємопов'язаний із зазначеними елементами та впливає на їх формування. Дії злочинців із підготовки, вчинення та приховування злочину складають динамічну систему взаємодії матеріальних об'єктів, наслідком якої є утворення слідів, дослідження яких надає слідчому інформацію щодо події кримінального правопорушення та його учасників.

Матеріальні сліди кримінального правопорушення розглянуто,

зважаючи на їх поділ на сліди-предмети, сліди-речовини та сліди-відображення. Сліди залишаються на будь-якому етапі реалізації злочинного задуму: під час підготовки, вчинення та приховування злочину. Практика розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів свідчить про негативні наслідки розслідування у разі невиявлення слідів, що утворюються на стадіях підготовки та приховування злочину. З-поміж слідів-відображень під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів найчастіше вилучаються трасологічні сліди (75 %), локалізація яких залежить від дій злочинця, місць розташування викрадених предметів. Встановлено особливості виявлення та дослідження віртуальних, або цифрових (електронних), слідів, які за своїми властивостями є принципово новим видом слідів. Цифрові сліди найчастіше знаходяться у картах пам'яті камер відеоспостереження, що можуть бути встановлені власниками складів. Також момент вчинення злочину може бути випадково зафіксовано на камеру телефона перехожих або відеореєстратора автомобілів, що знаходилися біля складу або проїжджали повз.

3. Встановлено характеристики особи крадія, основною з яких є ступінь володіння професійними навичками. За цим критерієм крадіїв можна поділити на такі групи: 1) непрофесійні злочинці, які, як правило, вперше вчиняють правопорушення та за обставинами (хвороба, звільнення з роботи, відсутність роботи) опинились у важкому матеріальному становищі (20 %); 2) випадкові, які викрадають майно, що не достатньо охороняється (35 %); 3) кваліфіковані злочинці зі стійкою направленістю на вчинення правопорушення, які мають досвід вчинення крадіжок, відповідну підготовку та професійний інструмент (45 %). Кваліфікація злочинців корелюється з особою потерпілого, тобто власника складу або частини майна на складі: професійні крадії, як правило, вибирають сховища з коштовною продукцією, незважаючи на можливі складнощі з проникненням на територію складу. І навпаки, непрофесійні крадії вибирають менш охоронювані склади, незважаючи на наявність у них матеріальних цінностей. Крім того, значна

частина крадіжок зі складів та баз зберігання товарів (73 % кримінальних проваджень) вчиняється у групі.

4. Досудове розслідування починається з отримання інформації про вчинення кримінального правопорушення. Джерелом інформації про вчинення крадіжки можуть бути: заяви та повідомлення осіб, які надходять до підрозділу поліції (70 %); самостійно виявлені слідчим, дізнавачем, оперативним працівником або іншою посадовою особою органу поліції обставини кримінального правопорушення (21 %); повідомлення осіб, які затримали підозрювану особу під час учинення або замаху на вчинення кримінального правопорушення, чи безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення, чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється в його вчиненні (8 %); інші випадки, зокрема, коли особа з'являється до органів поліції із зізнанням у вчиненні злочину (1 %).

Після початку досудового розслідування завданням слідчого є встановлення обставин, що підлягають доказуванню. Крім визначених у ст. 91 КПК України, встановленню, дослідженню, доказуванню під час розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів підлягають такі обставини: місцезнаходження складу чи бази, особливо якщо відсутня чітка адреса; характеристики складу згідно з прийнятою класифікацією; графіки роботи підприємств, що використовують складське приміщення; ступінь захищеності об'єкта (приміщення, відкритий майданчик, наявність огорожі, паркану, стан захищеності вікон, дверей тощо); наявність систем сигналізації, відеоспостереження; якісний та кількісний склад охорони та ін.; кількість, найменування, характеристика продукції, розміщеної на складі, та місця її зберігання; відомості щодо власника складського приміщення, його прибуток від роботи складу, співвідношення з орендарями, взаємовідносини з колективом; кількість працівників складу, їхні функціональні обов'язки, ступінь доступу до складських приміщень та продукції, що зберігається на складі, чи були вони раніше засуджені; наявність поблизу приміщення складу місць можливого тимчасового збереження вкраденого майна (яр;

недобудовані будівлі, лісопосадки тощо).

5. Визначено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування крадіжок зі складів і баз зберігання товарів, як-от: 1) надійшла інформація від власника або орендаря складу щодо виявлення ознак проникнення до приміщення та відсутності матеріальних цінностей. Є орієнтовні відомості щодо часу вчинення, способу проникнення, предмета злочинного посягання, завданих збитків. При цьому відсутня будь-яка інформація щодо особи підозрюваного або підозрюваних, очевидці та свідки події відсутні (22 %); 2) надійшла заява щодо вчинення крадіжки від власника приміщення, точно встановлено час вчинення правопорушення; предмет злочинного посягання; спосіб проникнення у приміщення; дані щодо кількості та зовнішнього вигляду правопорушників, отримані з камер відеоспостереження або від наявних свідків, очевидців. При цьому нікого з підозрюваних не затримано, та місце їх перебування невідомо (42 %); 3) є заява щодо вчинення крадіжки, відсутні матеріальні цінності. Встановлено, що кримінальне правопорушення вчинено групою осіб, при цьому одного з підозрюваних затримано на місці вчинення злочину; є свідки, очевидці крадіжки, а також відомості про спосіб вчинення, механізм події, кількість та ознаки зовнішності співучасників. При цьому відсутнє викрадене майно (10 %); 4) підозрюваного або злочинну групу затримано на місці або безпосередньо після вчинення крадіжки з викраденим майном, присутні свідки та очевидці (17 %); 5) ознаки крадіжки виявлено через деякий значний час після вчинення злочину. Відсутня будь-яка інформація щодо події кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили (9 %).

6. Діяльність слідчого на подальшому етапі розслідування спрямована на вирішення слідчих ситуацій, що сформовано за критерієм ставлення підозрюваного до вчинених ним дій та з урахуванням існуючої доказової бази, що була отримана на початковому етапі. Зважаючи на це, виділено такі типові слідчі ситуації: 1) затримано всіх членів злочинного угруповання, всі вони визнають свою провину, співпрацюють зі слідством, повернули

викрадене майно або готові відшкодувати завдані збитки (21 %). У розпорядженні слідства достатньо доказів, що підтверджують їхню участь у вчиненні крадіжки. Вказана ситуація є найбільш сприятливою для розслідування; 2) затримано всіх членів угруповання, але окремі з них визнають свою провину частково або взагалі не визнають, у показаннях учасників групи є розбіжності щодо механізму вчиненого злочину та ступеня участі кожного з учасників (32 %). Зазначену типову слідчу ситуацію можна поділити на дві окремі, що відрізняються ступенем сформованості доказової бази, а саме: 2.1) доказів, зібраних на початковому етапі, недостатньо для доказування провини окремих учасників кримінального правопорушення; 2.2) доказів, що визначають предмет доказування достатньо; 3) затримано одного чи двох членів злочинного угруповання, які визнають свою провину частково, зменшують свою участь у вчиненні злочину, відсутня інформація про інших учасників, і затримані відмовляються її надавати, доказів недостатньо (22 %); 4) затримано одного чи двох членів злочинного угруповання, які не визнають своєї провини, відмовляються давати показання щодо інших членів угруповання, особи яких не встановлено та місцезнаходження яких невідомо. Підозрювані не співпрацюють зі слідством, протидіють розслідуванню, доказів їхньої провини недостатньо. Це є найнесприятливішою ситуацією для розслідування (10 %); 5) затримано одного чи двох членів злочинного угруповання, які заперечують свою причетність до злочину, є достатні дані щодо інших членів угруповання; доказів, що вказують на механізм вчинення злочину та участь кожного у ньому, достатньо (15 %).

7. До основних нонвербальних слідчих (розшукових) дій належать огляд, зокрема, у контексті розглядуваного нами кримінального правопорушення, огляд місця події, та обшук. Ефективність вирішення завдань розслідування залежить від якості дотримання тактичних правил проведення огляду. Часто огляд проводять поспіхом або формально, що значно знижує його результативність. Під час розслідування крадіжок загалом та тих, що вчиняються зі складів та баз зберігання товарів зокрема,

процес огляду поділяють на три етапи: підготовчий, робочий та заключний. Підготовчий етап огляду місця події, у свою чергу, складається з двох частин: підготовчих дій слідчого до виїзду на місце події та після прибуття на нього. Безпосередньо робочий етап спрямований на вирішення тактичних завдань розслідування. Тактика огляду місця події втілюється у кількох послідовних стадіях: оглядовій, статичній і динамічній. Початок огляду залежить від виду приміщення та території складу. Огляд складського приміщення проводиться на розсуд слідчого: а) від місця проникнення, яким може бути частина пролomu в стіні, вибите вікно, отвір у металі ангару тощо; б) від вхідних дверей до центру місця події, де знаходилися викрадені предмети, виявлено сліди перебування правопорушників, пошкодження обстановки місця події та ін. У ході проведення огляду місця події найчастіше оглядаються та вилучаються: знаряддя вчинення кримінального правопорушення: лопи, дроти, слюсарний інструмент тощо; сліди трасологічні (знарядь вчинення злочину на вхідних дверях або у місцях проникнення, папілярних візерунків, взуття, транспортних засобів, на яких було вивезено майно); сліди біологічного походження (кров, слина, в тому числі на недопалках цигарок, піт); зразки викраденої продукції. Після закінчення робочого наступає завершальний етап, що охоплює складання письмового протоколу та додатків до нього: фототаблиць, схем, креслень, планів, включно з упаковкою виявлених та вилучених об'єктів.

Поряд із оглядом важливою слідчою (розшуковою) дією, спрямованою на виявлення, фіксацію обставин кримінального правопорушення або перевірку отриманих доказів, є обшук. Основними предметами пошуку під час проведення обшуку при розслідуванні крадіжок зі складів та баз зберігання товарів є: викрадені предмети та їхні частини (упаковка, тара, запасні частини, етикетки, паспорти, інструкції щодо застосування тощо); злодійські інструменти, знаряддя злому, слюсарні, столярні інструменти та пристосування, що можуть бути використані для зламу перешкод; взуття та одяг, що, можливо, були на злочинці під час учинення крадіжки та можуть

містити на собі сліди з місця події; речі та цінності, приналежність яких підозрюваному та його близьким є сумнівною, з метою їх перевірки на причетність до інших кримінальних правопорушень; документи, що не відповідають прізвищам та не належать мешканцям приміщення (перепустки, посвідчення, дипломи, іменні акції, паспорти, чеки тощо); будь-які документи, що вказують на зв'язок підозрюваного з іншими співучасниками крадіжки (фотознімки, відеозаписи); речі або предмети, що належать співучасникам; записники з номерами телефонів; листи, записки, заставні квитки; квитанції, в тому числі з ломбардів, тощо. Ці документи можуть бути як у паперовому вигляді, так і в електронному – на планшетах, комп'ютерах, ноутбуках, картах пам'яті, мобільних телефонах тощо.

Основною вербальною слідчою (розшуковою) дією є допит, що поділяється на три етапи: підготовчий, робочий (безпосереднє проведення), заключний (фіксація ходу та результатів). Сутність робочого етапу полягає в отриманні інформації від допитуваного, що може бути використана при доказуванні у кримінальному провадженні. Для отримання інформації використовується сукупність тактичних прийомів, кількість та характер яких залежить від ситуації допиту, а саме взаємовідносин між уповноваженою особою, з одного боку, та допитуваною особою – з іншого. Ситуація допиту може бути конфліктною та безконфліктною. В умовах безконфліктного допиту застосовуються такі тактичні прийоми: використання можливостей вільної розповіді; конкретизація та деталізація показань, їх співставлення з іншими доказами; постановка уточнюючих, конкретизуючих та нагадуючих запитань; використання письмових та речових доказів; уточнення змісту повідомленої інформації для переконання в адекватному розумінні її значення допитуваним; використання асоціативних зв'язків; встановлення, які образи, враження, спогади виникали у допитуваного під час сприйняття події чи окремих її елементів; використання допомоги психолога; допит на місці події. У конфліктній ситуації, що у тактичному розумінні є більш складною, можливо використовуються такі тактичні прийоми: встановлення

психологічного контакту – 86 %; дача показань у формі вільної розповіді – 97 %; постановки запитань – 95 %; використання фактора раптовості під час постановки уточнюючих і додаткових запитань – 64 %; зміна темпу постановки запитань – 44 %; роз'яснення положень законодавства та наслідків поведінки особи при їх порушенні – 55 %; роз'яснення наслідків дачі неправдивих показань – 45 %; роз'яснення наслідків щирого каяття – 60 %; використання позитивних якостей особи допитуваного – 35 %; пред'явлення доказів – 66 %; спостереження за поведінкою допитуваного та його психофізичними реакціями – 34 %; підтримання напруги – 30 %; створення уявлення обізнаності слідчого у наявних фактах – 42 %; приховування меж інформованості слідчого – 46 %; надання слідчим інформації щодо ймовірного розвитку події кримінального правопорушення та участі у ньому допитуваного – 36 %; розпалення конфлікту – 30 %; втягування допитуваного у спір – 28 %; використання конфліктів та протиріч у злочинній групі – 42 %.

8. Спеціальні знання при розслідуванні крадіжок зі складів і баз зберігання товарів використовуються у процесуальній та непроцесуальній формах. Самостійною процесуальною формою застосування спеціальних знань є участь спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій. За результатами проведеного дослідження при розслідуванні крадіжок зі складів та баз зберігання товарів у зазначеній формі спеціальні знання використовувались у 96 % проваджень. Із них у 87 % – під час огляду місця події, 90 % – під час обшуку, 78 % – під час слідчого експерименту, 72 % – під час пред'явлення для впізнання, 47 % – під час допиту. Здебільшого як спеціалісти залучаються інспектори-криміналісти слідчих відділів поліції. У 78 % випадків спеціалісти залучались виключно для відеофіксації ходу проведення слідчої (розшукової) дії. Іншою важливою процесуальною формою використання спеціальних знань у кримінальному провадженні є призначення та проведення експертиз. Встановлено, що найчастіше призначаються такі види експертиз: трасологічна (70 %), зокрема:

дактилоскопічна (38 %), замків та пломб (54 %), слідів знарядь зламу (43 %), транспортних засобів (8 %), встановлення цілого за частинами (5 %); матеріалів, речовин та виробів (15 %); технічна експертиза документів (19 %); почеркознавча (12 %); товарознавча (24 %); судово-медична речових доказів (слідів біологічного походження) (8 %); психіатрична – 14 %; психологічна – 6 %. Також можливе проведення комплексних експертиз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL : <http://sum.in.ua/>.
2. Аленін Ю. П. Особливості відкриття матеріалів іншій стороні за новим КПК України. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 95-річчю з дня народження професора М. В. Салтевського (1917-2009)*. Одеса : Фенікс, 2012. С. 237–240.
3. Арешонков В. В. Техніко-криміналістичні дослідження у розслідуванні злочинів : монографія. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 468 с.
4. Бахін В. П., Весельський В. К. Тактика допиту : Навч. посібник. Київ : НВТ «Правник», 1997. 64 с.
5. Бахін В. П., Лук'янчиков Б. Є. Склад і призначення криміналістичної характеристики злочинів. *Правничий часопис Донецького університету*. 2000. № 1 (4). С. 39–43.
6. Берназ В. Д., Салтевський М. В. Криміналістика : навч. посібник. Одеса : ОДУВС, 2010. 460 с.
7. Бідняк Г. С. Теорія і практика використання спеціальних знань під час розслідування шахрайств : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 152 с.
8. Бідняк Г. С. Види експертиз та їх значення при розслідуванні шахрайств. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4 (72). С. 439–446.
9. Бідняк Г. С. Висновок експерта як джерело доказів при розслідуванні шахрайств. *Криміналістичний вісник*. 2014. № 2 (22). С. 55–59.
10. Бідняк Г. С. Нормативне забезпечення діяльності судових експертів ОВС в умовах змагальної системи судочинства. *Криміналістичний вісник*. 2013. № 2 (20). С. 87–91.
11. Біленчук П. Д., Гель А. П. Основи криміналістичної тактики : курс

лекцій. Вінниця : Вінницька філія МАУП, 2001. 135 с.

12. Біленчук П. Д., Гель А. П., Семаков Г. С. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : навч. посібник. Київ : МАУП, 2007. 512 с.

13. Бондар В. С. Проблеми теорії і практики використання спеціальних знань в розслідуванні крадіжок з проникненням у житло : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Академія адвокатури України. Київ, 2008. 214 с.

14. Бондар В. С. Напрямки оптимізації діяльності спеціаліста-криміналіста при проведенні огляду місця події у справах про крадіжки з проникненням в житло. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. 2007. № 2. С.197–207.

15. Бондар В. С., Головкін С. В., Єршов О. А. та ін. Методика розслідування квартирних крадіжок : навч.-метод. посібник. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. 400 с.

16. Васківський А. О. Розслідування крадіжок вантажів на залізничному транспорті в Україні : дис. ... д-ра філос. : 081 Право / ПрАТ «Вищий навчальний заклад “Міжрегіональна Академія управління персоналом”». Київ, 2022. 246 с.

17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2003. 1440 с.

18. Веліканов С. В. Класифікація слідчих ситуацій в криміналістичній методиці : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2002. 21 с.

19. Весельський В. К. Слідча ситуація як категорія криміналістичної тактики. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2011. № 25–26. С. 193–199.

20. Весельський В. К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти) : монографія. Київ : НВТ «Правник» ; НАВСУ, 1999. 126 с.

21. Весельський В. К., Кузьмічов В. С., Мацишин В. С., Старушкевич А. В. Особливості провадження допиту підозрюваного

(обвинуваченого) з метою недопущення тортур та інших порушень прав людини : посібник. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2004. 148 с.

22. Весельський В. К., Зав'ялов С. М., Пясковський В. В. Сучасні можливості використання даних про спосіб вчинення злочину в боротьбі зі злочинністю : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : КНТ, 2009. 160 с.

23. Висотенко Ю. В. Розслідування крадіжок, учинених злочинними групами : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2021. 283 с.

24. Волюков Т. А. Характеристика особи правопорушника як елемент криміналістичної характеристики в методиці розслідування кримінальних правопорушень проти власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 7. С. 384–387. URL : http://lsej.org.ua/7_2024/95.pdf.

25. Волобуєв А. Ф. Загальні положення криміналістичної методики : лекція. Харків : Ун-т внутр. справ, 1996. 36 с.

26. Волобуєв А. Ф. Проблеми методики розслідування розкрадань майна в сфері підприємництва : монографія. Харків : Вид-во ун-ту внутр. справ, 2000. 205 с.

27. В'юнник Д. Ю. Методика розслідування крадіжок автотранспортних засобів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків, 2012. 19 с.

28. Головка М. Б., Осипенко І. П. Обшук (юридико-психологічні аспекти організації та проведення) : навч.-метод. посібник. Чернігів : Чернігівський національний технологічний університет, 2015. 126 с.

29. Даньшин М. В. Класифікація способів приховування злочинів у криміналістиці : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2000. 19 с.

30. Чернявський С. С., Цуцкірідзе М. С., Дударець Р. М. та ін. Досудове розслідування кримінальних проступків : метод. рекомендації. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 230 с.

31. Дрозд В. Г., Гаврилюк Л. В., Романов М. Ю. та ін. Досудове

- розслідування кримінальних проступків : монографія. Київ : 7БЦ, 2023. 568 с.
32. Дрозд В. Г. Правове регулювання досудового розслідування: проблеми теорії та практики : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 448 с.
33. Дрозд В. Ю., Чаплинський К. О. Методика розслідування крадіжок з автотранспортних засобів: проблеми теорії та практики : монографія. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. 306 с.
34. Експертизи у судовій практиці / за заг. ред. В. Г. Гончаренка. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 388 с.
35. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua>.
36. Єфімов М. М. Розслідування злочинів проти громадського порядку та моральності : навч. посібник. 2-е вид., перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 188 с.
37. Єфімов М. М. Методика розслідування кримінальних правопорушень проти моральності: наукові та праксеологічні основи : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 392 с.
38. Єфімов М. М., Павлова Н. В., Чучко С. В. Методика розслідування шахрайств, пов'язаних з купівлею-продажем товарів через мережу «Інтернет»: теоретичні та праксеологічні засади : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 200 с.
39. Єфімов М. М., Пиріг І. В. Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень : підруч. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2022. 271 с.
40. Жеребко О. І. Методика розслідування крадіжок. *Криміналістика і судова експертиза*. 2017. Вип. 62. С. 153–160.
41. Журавель В. А. Криміналістична характеристика злочинів: проблеми формування та застосування. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 4 (55). С. 198–209.
42. Журавель В. А. Проблеми періодизації досудового розслідування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 2 (77). С. 136–

43. Журавель В. А. Сучасні концепції формування окремих криміналістичних методик розслідування. *Вісник Академії правових наук України*. 2007. № 2 (49). С. 177–186.

44. Зав'ялов С. М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2005. 20 с.

45. Зарубей В. В. Тактика допиту підозрюваних (обвинувачених) при розслідуванні крадіжок, учинених іноземцями. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2010. № 5. С.237–244.

46. Зарубей В. В. Типові сліди крадіжок: їх характерні ознаки. *Право України*. 2000. № 11. С. 50–52.

47. Застосування спеціальних знань і техніко-криміналістичних засобів під час проведення слідчого огляду : метод. рекомендації / уклад. Р. І. Благута, О. В. Захарова, М. Ю. Ковальська та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 104 с.

48. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора*. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

49. Іщенко А. В. Методологічні проблеми криміналістичних наукових досліджень : монографія / за ред. І. П. Красюка. Київ : НАВСУ, 2003. 359 с.

50. Іщенко А. В., Красюк І. П., Матвієнко В. В. Проблеми криміналістичного забезпечення розслідування злочинів : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2002. 212 с.

51. Іщенко А., Щербаков Г. Проблема слідчих ситуацій як складова навчального курсу криміналістики. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2003. № 2. С. 57–63.

52. Капустіна М. В. Методика розслідування крадіжок вантажів на залізничному транспорті, вчинених злочинними групами : дис. ... канд. юрид.

наук : 12.00.09. Харків, 2007. 215 с.

53. Шепітько В. Ю., Коновалова В. О., Журавель В. А. та ін. Керівництво з розслідування злочинів : наук.-практ. посібник / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : «Одісей», 2010. 960 с.

54. Кікінчук В. В. Поняття техніко-криміналістичного забезпечення кримінального провадження. *Процесуальне та техніко-криміналістичне забезпечення досудового розслідування : матеріали наук.-практ. конф.* (м. Харків, 28 лист. 2019 р.). Київ, 2019. С. 79–81.

55. Класи складських приміщень: класифікація та відмінності. URL : <https://realexpert.ua/klasifikacziya-logistychnyh-skladiv-a-b-c-d/>

56. Клименко Н. І. Судова експертологія. Курс лекцій : навч. посібник. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 528 с.

57. Кобзар О. Ф., Чаплинський К. О. Методика розслідування та попередження кишенькових крадіжок : навч. посібник. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 161 с.

58. Коваленко А. В. Поняття та сутність електронних (цифрових) слідів кримінального правопорушення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4 (100). С. 226–235.

59. Коваленко В. В. Застосування науково-технічних засобів спеціалістами при проведенні слідчих дій : монографія. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2007. 2008 с.

60. Коваль Ю. Є. Методика розслідування крадіжок особистого майна пасажирів на залізничному транспорті України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2016. 322 с.

61. Когутич І. І. Криміналістичні знання, їх сутність і потреба розширення меж використання : монографія. Львів : Тріада плюс, 2008. 420 с.

62. Колесниченко О. Н. Наукові й правові основи розслідування окремих видів злочинів : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 1967. 27 с.

63. Колесниченко О. Н. Загальні положення методики розслідування

окремих видів злочинів. Харків : Юрид. ін-т, 1965. 47 с.

64. Коновалова В. О. Алгоритмізація в теорії криміналістики. *Вісник Академії правових наук України*. 2007. № 1 (48). С. 169–175.

65. Коновалова В. О. Допит: тактика і психологія : навч. посібник. Харків : Консум, 1999. 157 с.

66. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: Академічний курс : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. Київ : Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2004. 424 с.

67. Копча В. В., Копча Н. В. Криміналістична техніка, тактика і методика : навч. посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 286 с.

68. Біленчук П. Д., Лисиченко В. К., Клименко Н. І. та ін. Криміналістика : підруч. / за ред. П. Д. Біленчука. 2-е вид., випр. і доп. Київ : Атіка, 2001. 544 с.

69. Благута Р. І., Гарасимів О. І., Дуфенюк О. М. та ін. Криміналістика : підруч. / за заг. ред. Є. В. Пряхіна. 3-є вид., перероб. та доп. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 948 с.

70. Благута Р. І., Сибірна Р. І., Бараняк В. М. та ін. Криміналістика : навч. посібник / за заг. ред. Є. В. Пряхіна. Київ : Атіка, 2012. 496 с.

71. Пясковський В. В., Чорноус Ю. М., Іщенко А. В. та ін. Криміналістика : підруч. Київ : Центр учб. літ., 2015. 544 с.

72. Криміналістика : мультимед. підруч. URL : <https://arm.navs.edu.ua/books/criminalistics/start.html>.

73. Чаплинський К. О., Лускатов О. В., Пиріг І. В. та ін. Криміналістика : підруч. 2-е вид., перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

74. Волобуєв А. Ф., Даньшин М. В., Іщенко А. В. та ін. Криміналістика : підруч. : у 2 т. / за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової. Харків : МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2018. Т. 1. 384 с.

75. Волобуєв А. Ф., Одерій О. В., Степанюк Р. Л. та ін.

Криміналістика : підруч. : у 2 т. / за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової. Харків : МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2018. Т. 2. 312 с.

76. Іщенко А. В., Пясковський В. В., Самодін А. В. та ін. Криміналістика у питаннях і відповідях : навч. посібник. Київ : Центр учб. літ., 2016. 118 с.

77. Криміналістика : конспект лекцій / укл. В. М. Плетенець. Дніпро, 2016. 173 с. URL : <https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/08253.1.pdf>.

78. Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів : підруч. для студ. юрид. вузів і ф-тів / за ред. проф. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 1998. 376 с.

79. Шепітько В. Ю., Коновалова В. О., Журавель В. А. та ін. Криміналістика : підруч. / за ред. В. Ю. Шепітька. 5-е вид., перероб. і доп. Київ : Ін Юре, 2016. 640 с.

80. Криміналістика : підруч. / кол. авт. : В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Харків : Право, 2008. 464 с.

81. Кримінальне право (Особлива частина) : підруч. : у 2 т. / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Луганськ : видавництво «Елтон – 2», 2012. Т. 1. 780 с.

82. Вирок Ленінського районного суду м. Дніпропетровська у справі № 205/2062/22 від 11.06.2024. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119671649>.

83. Вирок Вінницького районного суду Вінницької області у справі № 128/2167/20 від 27.12.2024. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124106195>.

84. Вирок Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська у справі № 199/6108/24 від 15.08.2024. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121021164>.

85. Вирок Івано-Франківського апеляційного суду у справі № 344/15935/15-к від 13.04.2023. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110201489>.

86. Вирок Герцаївського районного суду Чернівецької області у справі № 720/1059/18 від 18.03.2020. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88287802>.

87. Вирок Першотравневого районного суду м. Чернівців у справі № 725/3172/21 від 30.09.2021. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100025243>.

88. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-е вид., доп. Харків : Одиссей, 2008. 1208 с.

89. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

90. Джужа О. М., Василевич В. В., Черней В. В. та ін. Кримінологія : підруч. / за заг. ред. В. В. Чернея ; за наук. ред. О. М. Джужі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.

91. Даньшин І. М., Голіна В. В., Валуйська М. Ю. та ін. Кримінологія: загальна та особлива частини : підруч. / за заг. ред. В. В. Голіни. 2-е вид., перероб. і доп. Харків : Право, 2009. 288 с.

92. Кудінов А. С. Розслідування крадіжок нафти та нафтопродуктів із магістральних трубопроводів : монографія / за заг. ред. В. В. Коваленка. Суми : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2015. 215 с.

93. Кузьмічов В. С., Черноус Ю. М. Розслідування злочинів: міжнародне і національне законодавство. Теорія і практика : навч. посібник. Київ : КНТ, 2008. 448 с.

94. Кузьмічов В. С., Пиріг І. В. Використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2008. 168 с.

95. Кузьмічов В. С., Юсупов В. В. Алібі у розкритті злочинів : навч.

посібник. Київ : КНТ, 2007. 64 с.

96. Кудлай П. О. Криміналістична характеристика та особливості розслідування крадіжок вантажів, скоєних неповнолітніми з рухомого складу залізничного транспорту : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 247 с.

97. Кузьменко А. С. Розслідування квартирних крадіжок, учинених раніше засудженими особами : дис. ... д-ра філос. : 081 Право / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2018. 218 с.

98. Кузьменко А. С. До питання визначення типових слідчих ситуацій при розслідуванні квартирних крадіжок, учинених раніше засудженими особами. *Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні : матеріали наук.-практ. семінару* (м. Дніпропетровськ, 13 трав. 2016 р.). Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 196–198.

99. Лавренюк В. В. Особливості розслідування крадіжок з проникненням у житло, вчинених організованими групами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2015. 24 с.

100. Лисенко В. В. Криміналістичне забезпечення діяльності податкової міліції (теорія і практика) : монографія. Київ : Логос, 2004. 324 с.

101. Лисиченко В. К., Батюк О. В. Слідча ситуація та її значення у криміналістиці та слідчій практиці. *Криміналістика та судова експертиза*. 1988. Вип. 36. С. 4–9.

102. Лисиченко В. К., Циркаль В. В. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике : учеб. пособие. Киев : КГУ, 1987. 100 с.

103. Лисиченко В. К., Когутич І. І. Негативні обставини та їх значення в розслідуванні злочинів : монографія. Київ : Дія, 2002. 182 с.

104. Лук'янчиков Є. Д. Інформаційне забезпечення розслідування злочинів (правові і тактико-криміналістичні аспекти) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2005. 36 с.

105. Лук'янчиков Є. Д. Методологічні засади інформаційного

забезпечення розслідування злочинів : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2005. 360 с.

106. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є. Слідчий огляд: поняття та види. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 264–269.

107. Лук'янчиков Б. Є., Лук'янчиков Є. Д., Петряєв С. Ю. Криміналістика : навч. посібник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. : в 2 ч. Ч. II : Криміналістична тактика. Методика розслідування. Київ : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського. 2017. 474 с.

108. Макаренко Є. І. Довідник дільничного інспектора міліції: Огляд місця події. Дніпропетровськ : Юридична Академія МВС, 2004. 210 с.

109. Макаренко Є. І. Крадіжки з квартир: мистецтво розслідування: монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2009. 150 с.

110. Макаренко Є. І., Негодченко О. В., Тертишник В. М. Огляд місця події : навч. посібник. Дніпропетровськ : Дніпроп. юрид. ін-т МВС України, 2001. 156 с.

111. Малярова В. О. Криміналістична методика: питання співвідношення криміналістичної характеристики з іншими. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2015. Вип. 35. Ч. I. Т. 3. С. 111–114.

112. Малярова В. О. Система елементів і сучасні підходи до аналізу криміналістичної характеристики злочинів. *Криміналістичний вісник*. 2012. № 2 (18). С. 32–39.

113. Бондар В. С., Головкін С. В., Єршов О. А., Кузнєцова О. В., Мельник Р. І. Методика розслідування квартирних крадіжок : навч.-метод. посібник. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. 400 с.

114. Батюк О. В., Благута Р. І., Гумін О. М. та ін. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ : навч. посібник / за заг. ред. Є. В. Пряхіна. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 324 с.

115. Гарасимів О. І., Дуфенюк О. М., Захарова О. В. та ін. *Методика розслідування окремих видів злочинів : навч. посібник / за заг. ред. Є. В. Пряхіна. 2-е вид., перероб. та доп. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 312 с.*

116. Москаленко Г. В. Перелік типових слідчих ситуацій для кожного етапу розслідування. *Актуальні проблеми держави і права. 2011. № 60. С. 247–252.*

117. Панов М. І., Шепітько В. Ю., Коновалова В. О. та ін. *Настільна книга слідчого : наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів. Київ : Ін Юре, 2003. 720 с.*

118. Огляд місця події під час розслідування окремих видів злочинів : наук.-практ. посібник / за ред. Н. І. Клименко. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 240 с.

119. Одерій О. В. Обстановка вчинення злочину як елемент криміналістичної характеристики злочинів проти довкілля. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2013. Вип. 23. Ч. 2. Т. 3. С. 94–98.*

120. Одерій О. В. *Теорія і практика розслідування злочинів проти довкілля : монографія. Харків : Діса плюс, 2015. 528 с.*

121. Одерій О. В. Участь спеціаліста у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування злочинів проти довкілля. *Криміналістика і судова експертиза. 2016. Вип. 61. С. 145–152.*

122. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г. та ін. *Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану : наук.-практ. коментар Розділу IX-1 КПК України. 4-е вид. Дніпро ; Львів ; Одеса ; Харків : ХНУВС, ДДУВС, 2023. 82 с.*

123. Рогальська В. В., Солдатенко О. А., Черняк Н. П. та ін. *Особливості взаємодії між слідчими та іншими підрозділами органів внутрішніх справ при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень : метод. рекомендації. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. 71 с.*

124. Саковський А. А., Науменко С. М., Кравченко С. І. та ін. *Особливості застосування безпілотних літальних апаратів органами та*

підрозділами поліції : метод. рекомендації. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 72 с.

125. Пиріг І. В. Залучення спеціаліста під час проведення допиту. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 2 (38). С. 347–353.

126. Пиріг І. В. Поняття та характеристика етапів розслідування у криміналістиці. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. Спец. вип. № 2 (115). С. 163–168.

127. Пиріг І. В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2015. 432 с.

128. Пиріг І. В. Поняття та сутність експертного дослідження місця події. *Криміналістика і судова експертиза*. 2014. Вип. 59. С. 64–72.

129. Пиріг І. В., Бідняк Г. С. Використання спеціальних знань на досудовому розслідуванні : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 140 с.

130. Пиріг І. В., Самсонова В. В. Методика розслідування крадіжок, вчинених на території садівницьких товариств і дачних кооперативів : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 152 с.

131. Підпалій В. В. Криміналістична характеристика та розслідування крадіжок в умовах великого міста : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2021. 214 с.

132. Плетенець В. М. Використання можливостей факторного аналізу в подоланні проявів протидії розслідуванню. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 1. Р. 146–150.

133. Плетенець В. М. Криміналістичне забезпечення подолання протидії досудовому розслідуванню : дис.... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2021. 525 с.

134. Плетенець В. М. Криміналістичне забезпечення подолання протидії кримінальному судочинству: сучасний стан та шляхи розвитку.

Eurasian Academic Research Journal. 2018. № 8 (26). 120 p.

135. Плетенець В. М. Розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внут. справ, 2012. 188 с.

136. Чаплинський К. О., Пиріг І. В., Єфімов В. В. та ін. Порядок та особливості документування та досудового розслідування розкрадання вантажів на залізничному транспорті : метод. рекомендації. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т. внутр. справ, 2017. 80 с.

137. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 липня 2017 р. № 575. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>.

138. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 27 квітня 2020 р. № 357. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20/conv#n315>.

139. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03 листопада 2015 р. № 1339. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15#Text>.

140. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 р. № 53/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

141. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та

інші події : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08 лютого 2019 р. № 100. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#Text>.

142. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

143. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

144. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.

145. Про судову практику у справах про злочини проти власності : постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>.

146. Кікінчук В. В., Бугайчук К. Л., Малярова В. О., Матюшкова Т. П. Процесуальний порядок та тактичні особливості здійснення слідчих (розшукових) дій : наук.-метод. рекомендації. Харків : ХНУВС, 2018. 101 с.

147. Пряхін Є. В. Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень : навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 164 с.

148. Пряхін Є. В. Слідча тактика : навч. посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 116 с.

149. Пчеліна О., Фоміна Т. Особливості проведення огляду місця події під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2 (123). С. 251–259.

150. Пчеліна О. В. Етапізація процесу розслідування злочинів у сфері службової діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 3. С. 167–170.

151. Разумов Е. О., Молибога М. П. Огляд місця події. Київ : РІО МВС України, 1994. 672 с.

152. Романюк Б. В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві : монографія. Київ :

НАВС України, 2002. 196 с.

153. Рудницька Ю. В. Розслідування крадіжок, вчинених неповнолітніми : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 249 с.

154. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підруч. Київ : Кондор, 2005. 588 с.

155. Самойленко О. А. Початок кримінального провадження (з позицій криміналістичної науки). *Право і суспільство*. 2019 № 2. С. 226–231.

156. Самойленко О. А. Особливості розслідування викрадень майна, вчинених із використанням комп'ютерних технологій : монографія. Київ : КНТ, 2009. 328 с.

157. Самсонова В. В. Огляд місця події при розслідуванні крадіжок, вчинених на території садівницьких товариств і дачних кооперативів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2 (76). С. 354–360.

158. Самсонова В. В. Криміналістична характеристика та особливості розслідування крадіжок, вчинених на території садівницьких товариств і дачних кооперативів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2015. 20 с.

159. Семенов В. В. Спеціальні знання при розслідуванні злочинів (зміст, організація, використання) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Київська національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2006. 20 с.

160. Скригонюк М. І. Криміналістика : підруч. Київ : Атіка, 2005. 496 с.

161. Авраменко О. В., Благута Р. І., Гуцуляк Ю. В. та ін. Слідчі (розшукові) дії : навч. посібник / за заг. ред. Р. І. Благути, Є. В. Пряхіна. Львів : ЛьвДУВС, 2013. 416 с.

162. Сорока І. В. Розслідування крадіжок майна громадян, вчинених неповнолітніми : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2017. 256 с.

163. Старушкевич А. В. Криміналістична характеристика злочинів : навч. посібник. Київ, 1997. 44 с.

164. Стахівський С. М. Слідчі дії як основні засоби збирання доказів :

наук.-практ. посібник. Київ : Атіка, 2009. 64 с.

165. Стахівський С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2005. 272 с.

166. Степанюк Р. Л. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України : монографія. Харків : НікаНова, 2012. 382 с.

167. Степанюк Р. Л. Проблеми формування криміналістичної характеристики окремих видів і груп злочинів. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2013. № 5. С. 173–180.

168. Степанюк Р. Л. Ситуаційний підхід у формуванні методик розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України. *Право і безпека*. 2013. № 3 (50). С. 110–115.

169. Степанюк Р. Л. Структура окремих криміналістичних методик розслідування злочинів. *Право і безпека*. 2011. № 4 (41). С. 154–158.

170. Степанюк Р. Л., Гусєва В. О. Сучасні криміналістичні засоби та методи протидії злочинності : навч. посібник. Харків : ХНУВС, 2024. 232 с.

171. Степанюк Р. Л., Лапта С. П. Удосконалення організації й тактики огляду місця події в Україні з урахуванням досвіду США. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 2. С. 300–307.

172. Столітній А. В. Місце досудового розслідування у системі стадій кримінального провадження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2016. Вип. 36. Т. 2. С. 151–154.

173. Твердохліб І. М. Методика розслідування крадіжок, учинених в умовах надзвичайних ситуацій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2008. 203 с.

174. Тертишник В. М. Верховенство права та забезпечення встановлення істини в кримінальному процесі України : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2009. 404 с.

175. Тертишник В. М. Науково-практичний коментар Кримінального

процесуального кодексу України. Київ : Алерта, 2014. 768 с.

176. Тертишник В. М. Гарантії істини та захисту прав і свобод людини в кримінальному процесі : монограф. Дніпропетровськ : Юридична академія МВС України, 2002. 432 с.

177. Тетерятник Г. К. Проведення огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів. *Право і суспільство*. 2022. № 3. С 233–239.

178. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса : Фенікс, 2007. 260 с.

179. Тіщенко В. В., Подобний О. О. Криміналістика : навч.-метод. посібник. Одеса : Видавництво «Юридика», 2022. 236 с.

180. Тіщенко В. В. Корисливо-насильницькі злочини: криміналістичний аналіз : монографія. Одеса : Юридична література, 2002. 360 с.

181. Удалова Л. Д. Вербальна інформація у кримінальному процесі України : монографія. Київ : Паливода, 2006. 324 с.

182. Свобода Є. Ю., Кофанов А. В., Самодін А. В. та ін. Участь спеціаліста-криміналіста під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій : навч. посібник. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2018. 432 с.

183. Хань О. О. Теоретичні основи планування та програмування провадження слідчих (розшукових) дій : монографія / за заг. ред. В. А. Журавля. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 198 с.

184. Хомич Д. О. Використання спеціальних знань під час розслідування крадіжок природного газу шляхом втручання в роботу приладів обліку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2020. 195 с.

185. Чаплинський К. О. Організаційно-тактичні основи проведення слідчого огляду. *Криміналістичний вісник*. 2011. № 1 (15). С. 22–29.

186. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 308 с.

187. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2010. 560 с.

188. Чаплинський К. О., Кобзар О. Ф. Методика розслідування та попередження кишенькових крадіжок : навч. посібник. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 161 с.

189. Черноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів : монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 492 с.

190. Чучукало О. І. Процесуальне та криміналістичне забезпечення доказування на судових стадіях кримінального процесу України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2004. 18 с.

191. Швидкий О. Г. Планування та організація початкових слідчих дій при розслідуванні квартирних крадіжок : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2000. 19 с.

192. Швидкий О. Г. Квартирні крадіжки: оптимальні системи слідчих дій. *Право і безпека*. 2003. № 1. С. 147–150.

193. Шевчук В. М. Тактичні операції у криміналістиці: теоретичні засади формування та практика реалізації : монографія. Харків : Апостіль, 2013. 440 с.

194. Шевчук В. М. Слідча ситуація: повнота, структура, види та її значення для оптимізації розслідування злочинів. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1. 2014. С. 146–150. URL : http://www.lsej.org.ua/1_2014/43.pdf.

195. Шепітько В. Ю. Криміналістика : курс лекцій. 2-е вид., перероб. і доп. Харків : Одисей, 2006. 368 с.

196. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія. Харків : Харків юридичний, 2007. 432 с.

197. Шеремет А. П. Криміналістика : навч. посібник. 2-е вид. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

198. Щербаковський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монографія. Харків : В деле, 2015. 560 с.

199. Щербаковський М. Г., Кравченко О. А. Застосування спеціальних знань під час розкриття та розслідування злочинів. Харків : Ун-т внутр. справ, 1999. 78 с.
200. Щур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик : монографія. Харків : Харків юридичний, 2010. 319 с.
201. Щур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2011. 32 с.
202. Юрчишин В. Д. Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному процесі України. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Івано-Франківськ, 2007. 227 с.
203. Юсупов В. В. Організація і тактика перевірки алібі у досудовому слідстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2005. 16 с.
204. Янковий М. О. Особливості тактики допиту обвинувачених (підозрюваних) з використанням фактору раптовості. *Криміналістичний вісник*. 2008. № 1 (9). С. 55–59.
205. Яремчук В. О. Залучення спеціаліста до проведення слідчих дій (організація і тактика) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2014. 20 с.
206. Gross H. Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik. Dritte vermehrte auflage. Graz : Leuscher & Lubensky's, Universitäts-Buchhandlung, 1899. 813 p.
207. Yefimov M., Pavlova N., Fedchenko V., Pletenets V., Kryvopusk O. Foreign experience in legal regulation of fraud investigation. *Revista De La Universidad Del Zulia*. 2022. No. 13 (38). P. 159–168.
208. Pyrih I., Sezonov V., Yefimov M., Oderiy O., Novikov V. Forensic Examination of Plastic Identification Documents. *Pakistan Journal of Criminology*. 2023. No. 15 (2). P. 17–32.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Карпова О. С. Способи вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Наукові перспективи*. 2025. № 6 (60). С. 753–765.
2. Карпова О. С. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів та алгоритм їх вирішення. *Наукові інновації та передові технології. Серія : Право*. 2025. № 7 (47). С. 928–939.
3. Карпова О. С. Особливості виявлення ознак злочину та початок досудового розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Наука і техніка сьогодні. Серія : Право*. 2025. Вип. 7 (48). С. 132–143.
4. Карпова О. С. Подальший етап розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Право і суспільство*. 2023. № 5. С. 446–453.
5. Karпова O. The object of the offence and the circumstances of thefts from warehouses. *European socio-legal and humanitarian studies*. 2024. No. 3. P. 88–96.

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Карпова О. С. Види складських приміщень, що є об'єктом злочинного посягання під час розслідування крадіжок. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу* (м. Київ, 21 лист. 2024 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 312–314.
7. Карпова О. С. Характеристика особи правопорушника та потерпілого як елементи криміналістичної характеристики крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 21 бер. 2025 р.) : у 2 ч. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. Ч. I. С. 745–747.
8. Карпова О. С. Розробка методики розслідування крадіжок із складів та баз зберігання товарів: постановка проблеми. *Криміналістика та судова експертиза: сучасний стан і перспективи розвитку : матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди 25-річчя Експертної служби МВС України* (м. Київ, 20 черв. 2025 р.). Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2025. С. 263–268.

Узагальнення результатів 278 кримінальних проваджень та судових справ за фактами крадіжок зі складів та баз зберігання товарів

1	На які об'єкти залежно від ступеня захищеності посягають злочинці: а) з високим ступенем захищеності б) зі середнім ступенем захищеності в) склад без захисту, ділянка не охороняється	15 % 27 % 58 %
2	Крадіжки вчиняються за наявності: а) трьох складових: підготовка, вчинення та приховування б) підготовки та вчинення в) вчинення та приховування г) тільки вчинення	64 % 21 % 4 % 11 %
3	Злочини вказаної категорії здебільшого вчиняються особами віком: а) від 18 до 25 років б) від 25 до 40 років в) від 40 до 55 років	28 % 46 % 26 %
4	Освітній рівень осіб, що вчиняють крадіжки: а) повна середня освіта б) професійно-технічна освіта в) незакінчена вища освіта г) вища освіта д) не мають середньої освіти	45 % 27 % 4 % 21 % 3 %
5	Залежно від роду діяльності злочинців можна поділити за такими критеріями: а) особи без постійного місця роботи або навчання б) працюючі в) учні професійно-технічних училищ, коледжів, технікумів г) студенти вищих навчальних закладів	59 % 17 % 17 % 7 %
6	Характеристика злочинців за ступенем володіння професійними навичками: а) непрофесійні злочинці, які опинились у тяжкому матеріальному становищі б) випадкові, які викрадають майно, що не достатньо охороняється в) кваліфіковані злочинці зі стійкою направленістю на вчинення правопорушення, які мають досвід вчинення крадіжок	20 % 35 % 45 %
7	Первинні матеріали, які є приводом для початку кримінального провадження, надходять в органи поліції з таких джерел інформації: а) заяви, листи та повідомлення, що надійшли від громадян	70 %

	б) повідомлення осіб, які безпосередньо затримали підозрювану особу під час учинення кримінального правопорушення або безпосередньо після його вчинення в) безпосереднє виявлення органами дізнання та досудового слідства ознак злочину г) інше	8 % 21 % 1%
8	Характеристика типових слідчих ситуацій, що складаються на початковому етапі розслідування крадіжок: а) є інформація щодо виявлення ознак проникнення до приміщення та відсутності матеріальних цінностей, відомості щодо часу вчинення, способу проникнення, предмета злочинного посягання, завданих збитків. При цьому відсутня інформація щодо особи підозрюваного, очевидці та свідки події відсутні б) надійшла заява щодо вчинення крадіжки, встановлено час вчинення правопорушення, предмет злочинного посягання, спосіб проникнення у приміщення, дані щодо кількості та зовнішнього вигляду правопорушників, але нікого з підозрюваних не затримано, та місце їх перебування невідомо в) є заява щодо вчинення крадіжки, відсутні матеріальні цінності, встановлено, що кримінальне правопорушення вчинено групою осіб, при цьому одного з підозрюваних затримано на місці вчинення злочину; є свідки, очевидці крадіжки, а також відомості про спосіб вчинення, механізм події, кількість та ознаки зовнішності співучасників, але відсутнє викрадене майно г) підозрюваного або злочинну групу затримано на місці або безпосередньо після вчинення крадіжки з викраденим майном, присутні свідки та очевидці д) ознаки крадіжки виявлено через деякий значний час після вчинення злочину, відсутня будь-яка інформація щодо події кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили	22 % 42 % 10 % 17 % 9 %
9	Характеристика типових слідчих ситуацій, що складаються на подальшому етапі розслідування крадіжок: а) затримано всіх членів злочинного угруповання, всі вони визнають свою провину, співпрацюють зі слідством, повернули викрадене майно або готові відшкодувати завдані збитки б) затримано всіх членів угруповання, але окремі з них визнають свою провину частково або взагалі не визнають, у показаннях учасників групи є розбіжності щодо механізму вчиненого злочину та ступеня участі кожного з учасників в) затримано одного чи двох членів злочинного	21 % 32 %

	угруповання, які визнають свою провину частково, зменшують свою участь у вчиненні злочину, відсутня інформація про інших учасників, і затримані відмовляються її надавати, доказів недостатньо	22 %
	г) затримано одного чи двох членів злочинного угруповання, які не визнають своєї провини, відмовляються давати показання щодо інших членів угруповання, особи яких не встановлені та місцезнаходження невідомо	10 %
	д) затримано одного чи двох членів злочинного угруповання, які заперечують свою причетність до злочину, є достатні дані щодо інших членів угруповання; доказів, що вказують на механізм вчинення злочину та участь кожного у ньому, достатньо	15 %
10	Слідчо-оперативна група виїжджала на місце події у повному складі: а) так б) ні	78 % 22 %
11	Під час огляду при розслідуванні застосовувалися такі додаткові засоби фіксації: а) фотозйомка б) відеозапис в) аудіозапис г) схеми, креслення, плани	80 % 21 % 1 % 82 %
12	Недоліки при складанні протоколу огляду є такими: а) текст протоколу містить стилістичні і навіть орфографічні помилки б) містяться процесуальні помилки щодо оформлення протоколу: підписи понятих не на кожній сторінці, відсутні підписи у додатках, пропущені строки при заповненні бланків протоколів тощо в) не описано особливості вилучення та упаковки об'єктів г) зазначаються показання потерпілих, очевидців та інших осіб д) робляться висновки, припущення, що відображають суб'єктивні думки слідчого або спеціалістів, відображаються результати досліджень об'єктів на місці події	31 % 26 % 35 % 3 % 19 %
13	Як знаряддя зламу застосовувались: а) інструменти та прилади побутового призначення б) предмети, що знаходились біля складського приміщення в) засоби, спеціально призначені для зламу	66 % 18 % 16 %
14	Кількісний склад учасників злочину: а) у складі групи б) одноособово	73 % 27 %
15	Характеристика злочинних груп, що вчинюють крадіжки:	

а) декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою	19 %
б) декілька осіб (дві або більше) за попередньою змовою групою осіб	55 %
в) організована злочинна група	26 %

**Узагальнення результатів анкетування уповноважених осіб
(загалом 225 респондентів)**

1	В якій ланці апарату Ви працюєте: а) обласній б) районній	26 % 74 %
2	Стаж практичної роботи: а) до 3 років б) від 3 до 5 років в) від 5 до 10 років г) понад 10 років	41 % 37 % 19 % 3 %
3	Чи є, на Вашу думку, особливості у розслідуванні крадіжок зі складів та баз зберігання товарів: а) так б) ні	81 % 19 %
4	Якщо так, то в чому вони виявляються: а) в організації розслідування у цілому б) у специфіці предмета посягання, способів та обстановки вчинення злочину в) в тактиці слідчих (розшукових) дій г) інше (зазначити)	12 % 39 % 41 % 8 %
5	Чи мала місце протидія розслідуванню вказаних злочинів: а) так б) ні	25 % 75 %
6	До найбільш вагомих за цією категорією злочинів слід віднести такі елементи криміналістичної характеристики: а) предмет злочинного посягання б) спосіб вчинення злочину в) обстановка вчинення злочину г) слідова картина злочину д) характеристика особи злочинця е) характеристика особи потерпілого	67 % 62 % 33 % 61 % 56 % 17 %
7	До основних заходів організаційного характеру, що можуть сприяти розслідуванню, можна віднести такі: а) створення при відділах поліції СОГ, що спеціалізуються на виявленні та розслідуванні таких правопорушень б) введення спеціалізації слідчих щодо розслідування таких злочинів та інших злочинів проти власності в) інше	26 % 63 % 11 %
8	До найбільш ефективних форм взаємодії слідчого з оперативними підрозділами можна віднести такі: а) спільне вивчення і аналіз матеріалів провадження та	

	<p>планування роботи</p> <p>б) виконання доручень слідчого</p> <p>в) систематичний взаємний обмін інформацією про хід роботи за кримінальним провадженням</p> <p>г) надання допомоги оперативним співробітником при виконанні слідчих (розшукових) дій</p> <p>д) спільна робота в слідчо-оперативній групі</p>	<p>33 %</p> <p>56 %</p> <p>24 %</p> <p>16 %</p> <p>72 %</p>
9	<p>Чи мали місце під час огляду тактичні помилки:</p> <p>а) так</p> <p>б) ні</p>	<p>62 %</p> <p>38 %</p>
10	<p>Якщо так, то до тактичних помилок можна віднести:</p> <p>а) несвоєчасне проведення слідчої (розшукової) дії</p> <p>б) відсутність послідовності огляду</p> <p>в) відсутність техніко-криміналістичних засобів виявлення слідів кримінального правопорушення</p> <p>г) поверхневе проведення слідчої (розшукової) дії</p> <p>д) обмеження використання оперативно-розшукової інформації</p> <p>е) відсутність під час огляду необхідних спеціалістів</p> <p>ж) невикористання інформації з камер відеоспостереження</p> <p>з) безпідставне звуження меж огляду</p>	<p>15 %</p> <p>34 %</p> <p>20 %</p> <p>40 %</p> <p>31 %</p> <p>33 %</p> <p>20 %</p> <p>32 %</p>
11	<p>До основних організаційно-тактичних заходів огляду можна віднести такі:</p> <p>а) правильне визначення меж слідчого огляду</p> <p>б) обрання правильного порядку пересування місцем події під час огляду</p> <p>в) обрання необхідних засобів виявлення, фіксації та вилучення слідів злочину</p> <p>г) правильне визначення тактичних прийомів огляду місця події</p>	<p>41 %</p> <p>35 %</p> <p>56 %</p> <p>75 %</p>
12	<p>Допит за цією категорією справ проводився у конфліктних ситуаціях:</p> <p>а) так</p> <p>б) ні</p>	<p>31 %</p> <p>69 %</p>
13	<p>До основних конфліктних ситуацій можна віднести:</p> <p>а) відмову допитуваного від давання показань</p> <p>б) давання допитуваним неправдивих показань</p> <p>в) давання допитуваним неповних показань</p> <p>г) постійну зміну показань</p> <p>д) заяву помилкового алібі</p> <p>е) вчинення допитуваним активної протидії під час допиту</p>	<p>14 %</p> <p>42 %</p> <p>42 %</p> <p>39 %</p> <p>22 %</p> <p>8 %</p>
14	<p>Під час підготовки до проведення допиту слідчий повинен здійснювати такий комплекс підготовчих заходів:</p> <p>а) повне, всебічне і ретельне вивчення матеріалів провадження</p>	<p>100 %</p>

	б) визначення предмета допиту	96 %
	в) визначення кола осіб, які підлягають допиту	76 %
	г) визначення послідовності проведення допитів	33 %
	д) вивчення особи допитуваного	54 %
	е) збирання оперативної інформації про допитувану особу та вчинені нею злочини	25 %
	ж) визначення часу проведення допиту	74 %
15	До найбільш розповсюджених тактичних прийомів допиту під час розслідування можна віднести:	
	а) встановлення психологічного контакту	86 %
	б) викладання показань у формі вільної розповіді	97 %
	в) черговість постановки запитань	95 %
	г) пред'явлення доказів	66 %
	д) спостереження за поведінкою допитуваного	34 %
	е) використання різних темпів допиту	44 %
	ж) створення та зняття напруги	30 %
	з) створення уявлення про інформованість слідчого	42 %
	і) приховування меж поінформованості слідчого	46 %
	к) розповідь слідчим версій про ймовірний розвиток злочинної події	36 %
	л) використання рефлексії допитуваного	56 %
	м) використання фактора раптовості	38 %
	н) використання у злочинній групі конфліктів та протиріч	42 %
	о) «розпалення» конфлікту	30 %
	п) втягування допитуваного у спір	28 %
	р) пояснення положень законодавства та наслідків його недотримання	55 %
16	Під час допиту підозрюваним пред'являлись такі види доказів та їхніх джерел:	
	а) протокол огляду місця події у цілому або окремі його частини з додатками	76 %
	б) протоколи допитів свідків та очевидців	56 %
	в) протоколи допитів співучасників	41 %
	г) вилучені при огляді місця події сліди	12 %
	д) висновки експертизи	64 %
	е) знаряддя вчинення злочину	15 %
	ж) запис із камер відеоспостереження	68 %
17	Допит проводився:	
	а) у кабінеті слідчого	83 %
	б) поза місцем досудового розслідування	17 %
18	Чи достатньо тактичних рекомендацій із проведення допиту:	
	а) так	61 %
	б) ні	39 %
19	Чи на достатньому рівні використовуються науково-технічні засоби під час розслідування:	

	а) так	59 %
	б) ні	41 %
20	Якщо ні, то якими є причини неналежного використання технічних засобів:	
	а) відсутність цих засобів	18 %
	б) їхня низька ефективність	22 %
	г) складність використання	12 %
	д) відсутність вмінь і навичок роботи з технічними засобами	9 %
	е) інше (вказіть)	18 %
21	У чому, на Вашу думку, полягають причини неефективного проведення розслідування:	
	а) відсутність методики розслідування	64 %
	б) недосконалість тактики розслідування	53 %
	в) перевантаженість слідчих	93 %
	г) низький рівень професіоналізму слідчих	15 %
	д) недостатня взаємодія працівників слідчих та оперативних підрозділів	35 %

АКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор Національної
академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
підполковник поліції

Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

2025

АКТ

15. 08. 2025

м. Київ

№ 149-00

Впровадження результатів дисертації
Карпової Оксани Сергіївни на тему:
«Криміналістична характеристика та основи
розслідування крадіжок зі складів та баз
зберігання товарів» в освітній процес НАВС

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження
позитивного досвіду роботи у складі:

- начальника відділу організації освітнього процесу, лейтенанта поліції
Вікторії Олександрівни Бойчук;
- т.в.о. начальника відділу організації наукової діяльності, кандидата
юридичних наук, старшого лейтенанта поліції Дар'ї Андріївни Горбенко;
- т.в.о. завідувача кафедри кримінального процесу, кандидата юридичних
наук, доцента, підполковника поліції Оксани Юріївни Хабло;
- завідувача кафедри криміналістики та судової медицини, кандидата
юридичних наук, доцента, майора поліції Андрія Олександровича Антошука;
- завідувача загальної бібліотеки Людмили Георгіївни Гайдар.

Комісія розглянула й узагальнила матеріали дисертації, поданої на здобуття
ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», та наукові праці
здобувача Науково-дослідного інституту публічного права Карпової Оксани
Сергіївни на тему: «Криміналістична характеристика та основи розслідування
крадіжок зі складів та баз зберігання товарів».

Проаналізовано основні результати дослідження Карпової О.С., зокрема
наукові праці, в яких опубліковані теоретичні положення дисертації:

1. Карпова О. С. Способи вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання
товарів. *Наукові перспективи: журнал*. № 6 (60). 2025. С. 753-765.
2. Карпова О. С. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування
крадіжок зі складів та баз зберігання товарів та алгоритм їх вирішення. *Наукові
інновації та передові технології (Серія «Право»): журнал*. 2025. № 7(47) 2025. С.
928-939.
3. Karpova Oksana. The object of the offence and the circumstances of thefts from
warehouses. *European socio-legal and humanitarian studies* № 3, 2024. С. 88-96. DOI:
<https://doi.org/10.61345/2734-8873.2024.3.7>

4. Карпова О. С. Особливості виявлення ознак злочину та початок досудового розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Наука і техніка сьогодні. Серія «Право»*. Випуск № 7 (48), 2025. С. 132-143. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-7\(48\)-132-143](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-7(48)-132-143)

5. Карпова О. С. Подальший етап розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Науковий журнал: Право і суспільство* № 5, 2023. С. 446-453. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.65>

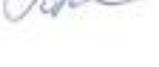
6. Карпова О. С. Види складських приміщень, що є об'єктом злочинного посягання під час розслідування крадіжок. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу. (Київ, 21 листоп. 2024 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 312-314.

7. Карпова О. С. Характеристика особи правопорушника та потерпілого як елементи криміналістичної характеристики крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 21 бер. 2025 р.) ; у 2-х ч. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. Ч. І. С. 745-747.

8. Карпова О. С. Розробка методики розслідування крадіжок із складів та баз зберігання товарів: постановка проблеми. *Криміналістика та судова експертиза: сучасний стан і перспективи розвитку* : матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конференції з нагоди 25-річчя Експертної служби МВС України (м. Київ, 20 червня 2025 р.) відп. упоряд.: Ковальов К. М., Гуріна Д. П., Воробійова О. П., Житник Н. С., Чміленко О. П. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2025. С. 263-268.

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок, що праці Карпової Оксани Сергіївни містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання в освітньому процесі Національної академії внутрішніх справ, зокрема при викладанні навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень» «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень» під час підготовки навчально-методичних та дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Члени комісії:

 Вікторія БОЙЧУК
 Дар'я ГОРБЕНКО
 Оксана ХАБЛО
 Андрій АНТОЩУК
 Людмила ГАЙДАР

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

полковник поліції

Олександр ЮНІН

30 . 10 . 2025 рокуАКТ № 2531 / _____ – 20 25 нр

впровадження у наукову діяльність

**Дніпровського державного університету внутрішніх справ
результатів дисертаційного дослідження**

____. ____ . 20 ____ року

м. Дніпро

Про впровадження у наукову діяльність Дніпровського державного університету внутрішніх справ основних результатів дисертації Оксани КАРПОВОЇ на тему «Криміналістична характеристика та основи розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»

Комісія у складі:

голови: начальника відділу організації наукової діяльності Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидата історичних наук, доцента Дениса ПРОШИНА;

членів комісії: завідувача кафедри кримінального процесу Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента Дмитра САНАКОЄВА; професора кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Ігоря ПИРОГА.

відповідно до Положення про організацію проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 р. № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження аспірантка, Науково-дослідний інститут публічного права Оксани КАРПОВОЇ на тему «Криміналістична характеристика та основи розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» у вигляді наукових статей, тез доповідей на міжнародних, всеукраїнських і міжвідомчих науково-практичних конференціях, семінарах та регіональних столах, зокрема:

1. Карпова О. С. Способи вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Наукові перспективи: журнал*. № 6 (60). 2025. С. 753-765. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-6\(60\)-753-764](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-6(60)-753-764).

2. Карпова О. С. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів та алгоритм їх вирішення. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Право»): журнал*. 2025. № 7(47) 2025. С. 928-939. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7\(47\)-928-939](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7(47)-928-939).

3. Карпова О. С. Особливості виявлення ознак злочину та початок досудового розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Наука і техніка сьогодні. Серія «Право»*. Випуск № 7 (48), 2025. С. 132-143. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-7\(48\)-132-143](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-7(48)-132-143)

4. Карпова О. С. Подальший етап розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Науковий журнал: Право і суспільство* № 5, 2023. С. 446-453. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.65>

5. Karpova Oksana. Object of offence and circumstances of thefts from warehouses. *European socio-legal and humanitarian studies* № 3, 2024. С. 88-96. DOI: <https://doi.org/10.61345/2734-8873.2024.3.7>

6. Види складських приміщень, що є об'єктом злочинного посягання під час розслідування крадіжок. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу. (Київ, 21 листоп. 2024 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 312-314.

7. Характеристика особи правопорушника та потерпілого як елементи криміналістичної характеристики крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 21 бер. 2025 р.) ; у 2-х ч. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. Ч. І. С. 745-747.

8. Розробка методики розслідування крадіжок із складів та баз зберігання товарів: постановка проблеми. *Криміналістика та судова експертиза: сучасний стан і перспективи розвитку* : матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конференції з нагоди 25-річчя Експертної служби МВС України (м. Київ, 20 червня 2025 р.) відп. упоряд.: Ковальов К. М., Гуріна Д. П.,

Воробйова О. П., Житник Н. С., Чміленко О. П. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2025. С. 263-268.

Комісія вважає, що представлені наукові статті, тези доповідей отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, що дає підстави запровадити їх для використання в науковій діяльності Дніпровського державного університету внутрішніх справ, зокрема, через проведення подальших наукових досліджень з проблем розслідування кримінальних правопорушень різних категорій; через підготовку наукових публікацій з проблематики дослідження, видання монографій за результатами наукової роботи, цитування результатів наукової роботи, наукових доповідей про результати наукової роботи на науково-практичних заходах, узагальнення аналітичних матеріалів, обґрунтування пропозицій до чинних нормативно-правових актів та законопроектів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову.

Голова комісії:

Денис ПРОШИН

Члени комісії:

Дмитро САНАКОЄВ

Ігор ПИРИГ

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Директор
 Дніпропетровського НДЕКЦ МВС
 кандидат юридичних наук, доцент
Володимир КОРОТАЄВ

_____ 2025 р.

АКТ
впровадження результатів дисертаційного дослідження
у практичну діяльність Дніпропетровського НДЕКЦ МВС

Про впровадження у практичну діяльність Дніпропетровського НДЕКЦ МВС результатів дисертаційного дослідження Карпової Оксани Сергіївни на тему: «Криміналістична характеристика та основи розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

Голови:	першого заступника директора Дніпропетровського НДЕКЦ МВС Тетяни РЕВЯКІНОЇ
Членів комісії:	заступника завідувача лабораторії криміналістичних видів досліджень Дніпропетровського НДЕКЦ МВС Олександра СОРОКИ Головного судового експерта Дніпропетровського НДЕКЦ МВС Олександра ОВЧАРОВА.

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15 травня 2007 року № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження здобувача Карпової Оксани Сергіївни Науково-дослідного інституту публічного права на тему: «Криміналістична характеристика та основи розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів» на

здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 (кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність) у вигляді фахових наукових статей і тез доповідей на науково-практичних конференціях і семінарах, зокрема:

1. Карпова О. С. Способи вчинення крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Наукові перспективи: журнал*. № 6 (60). 2025. С. 753-765. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-6\(60\)-753-764](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-6(60)-753-764).

2. Карпова О. С. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів та алгоритм їх вирішення. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Право»): журнал*. 2025. № 7(47) 2025. С. 928-939. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7\(47\)-928-939](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7(47)-928-939).

3. Карпова О. С. Особливості виявлення ознак злочину та початок досудового розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Наука і техніка сьогодні. Серія «Право»*. Випуск № 7 (48), 2025. С. 132-143. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-7\(48\)-132-143](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-7(48)-132-143)

4. Карпова О. С. Подальший етап розслідування крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Науковий журнал: Право і суспільство* № 5, 2023. С. 446-453. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.65>

5. Karпова Oksana. Object of offence and circumstances of thefts from warehouses. *European socio-legal and humanitarian studies* № 3, 2024. С. 88-96. DOI: <https://doi.org/10.61345/2734-8873.2024.3.7>

6. Види складських приміщень, що є об'єктом злочинного посягання під час розслідування крадіжок. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу. (Київ, 21 листоп. 2024 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 312-314.

7. Характеристика особи правопорушника та потерпілого як елементи криміналістичної характеристики крадіжок зі складів та баз зберігання товарів. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 21 бер. 2025 р.) ; у 2-х ч. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. Ч. І. С. 745-747.

8. Розробка методики розслідування крадіжок із складів та баз зберігання товарів: постановка проблеми. *Криміналістика та судова експертиза: сучасний стан і перспективи розвитку* : матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конференції з нагоди 25-річчя Експертної служби МВС України (м. Київ, 20 червня 2025 р.) відп. упоряд.: Ковальов К. М., Гуріна Д. П., Воробйова О. П., Житник Н. С., Чміленко О. П. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2025. С. 263-268.

Комісія вважає, що представлені матеріали дисертаційного дослідження, фахові наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також можуть бути впроваджені у діяльність Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України.

Голова комісії:

Тетяна РЕВЯКІНА

Члени комісії:

Олександр СОРОКА

Олександр ОВЧАРОВ